

T.C.

İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HALKLA İLİŞKİLER VE REKLAMCILIK ANABİLİM DALI

COVID-19 PANDEMİSİNDE UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNİN ÖĞRETMENLERİN
ÖĞRENCİLER İLE OLAN İLETİŞİMİNE ETKİLERİ: DOĞA OKULLARI FLORYA
KAMPÜSÜ ÖRNEĞİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Duygu APARİ

19131303013

İSTANBUL, HAZİRAN 2022

T.C.

İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HALKLA İLİŞKİLER VE REKLAMCILIK ANABİLİM DALI

İLETİŞİM YÖNETİMİ BİLİM DALI

COVID-19 PANDEMİSİNDE UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNİN ÖĞRETMENLERİN
ÖĞRENCİLER İLE OLAN İLETİŞİMİNE ETKİLERİ: DOĞA OKULLARI FLORYA
KAMPÜSÜ ÖRNEĞİ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Duygu APARI

DANIŞMAN

Dr. Öğretim Üyesi Cihan OĞUZ

İSTANBUL, HAZİRAN 2022

T.C.

İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ İLETİŞİM YÖNETİMİ

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ETİK BEYAN

İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

21/09/2022

Duygu Apari

İmzası

ÖNSÖZ

Günümüz şartlarında öğrenci-öğretmen iletişiminin sağlıklı şekilde oluşmasına katkı sağlamak, sürdürülebilir bir eğitim sistemi hayati öneme sahiptir. İkili iletişim sağlandığı takdirde eğitim sistemi daha kaliteli ve interaktif hâle gelecektir. Öğrencilerin beklentilerinin bilinmesi onlarla iyi iletişim kurabilmenin ön şartlarının başında gelmektedir. Nihai hedefi topluma mutlu insanlar kazandırmak olan eğitim sürecinde öğrenciler ile kurulan doğru iletişim onların, öğretmene ve okula karşı olan tutumlarının değişmesini de sağlaması açısından kritiktir. Ancak küresel ölçekte meydana gelen birtakım gelişmeler zaman zaman bu iletişim süreçlerini de kesintiye uğratabilir ya da tekrar ele alınmasını gerektirecek durumları ortaya çıkarabilmektedir. Bunun en tipik örneğini Aralık 2019’da Çin’de ortaya çıkıp dünya geneline yayılan Covid-19 pandemisi oluşturmaktadır. Hayatın tüm alanlarını etkileyen pandemi eğitim sisteminde uzaktan eğitimin yoğun olarak kullanılmasına neden olmuştur. Bu durum eğitimde önemli iletişim sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu çalışma da uzaktan eğitim sürecinin okullarda öğretmenler ile öğrenciler arasındaki iletişime etkileri yapılan anketler ile ölçülmüştür. Bu iletişim sorunlarının tespiti benzer durumların tekrar hayatımıza girdiği bir durumda alacak olduğumuz önlemler açısından son derece önemlidir.

Tez çalışmam sırasında görüş ve önerilerini benden esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Cihan OĞUZ’a teşekkür ederim.

İSTANBUL, 2022

Duygu APARİ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY BELGESİ	i
ETİK BEYAN.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLO LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	vii
ÖZET.....	viii
ABSTRACT	ix
1. GİRİŞ.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI ve KONUSU	3
1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	4
1.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİĞİ.....	4
2. İLETİŞİM KAVRAMI.....	7
2.1. İLETİŞİM KAVRAMININ TANIMI	7
2.2. İLETİŞİM SÜRECİNİN ÖĞELERİ	9
2.3. İLETİŞİMİN ÖNEMİ	11
2.4. KİŞİLER ARASI İLETİŞİM	12
2.4.1. Sözlü İletişim.....	13
2.4.2. Sözsüz İletişim.....	15
3. EĞİTİMDE İLETİŞİM VE UZAKTAN EĞİTİM.....	17
3.1. EĞİTİMDE İLETİŞİM	17
3.1.1. Okul İçi Öğretmen ve Öğrencilerin İletişimi.....	18
3.1.2. Sınıf İçi Öğretmen ve Öğrencilerin İletişimi.....	19
3.1.3. Öğretmen Özellikleri	21
3.1.4. Öğrenci Özellikleri	21
3.1.5. Öğrenci Davranışlarını Etkileyen Öğretmen Davranışları	21
3.1.6. İletişim Engelleri	22
3.2. UZAKTAN EĞİTİM.....	23
3.2.1. Uzaktan Eğitimin Tanımı ve Kapsamı	23
3.2.2. Uzaktan Eğitimin Tarihçesi	25
3.2.2.1. Dünya’da Uzaktan Eğitim	25

3.2.2.2. Türkiye’de Uzaktan Eğitim	27
3.2.3. Uzaktan Eğitimin Avantajları ve Dezavantajları.....	29
3.2.4. Pandemi Sürecinde Türkiye’de Uzaktan Eğitim Uygulamaları	33
3.2.5. Uzaktan Eğitim ve İletişim.....	35
4. COVID-19 PANDEMİSİNDE UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNİN	
ÖĞRETMENLERİN ÖĞRENCİLER İLE OLAN İLETİŞİMİNE ETKİLERİ	
.....	40
4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	40
4.2. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	40
4.3. ARAŞTIRMANIN HEDEFLERİ VE HİPOTEZLERİ.....	40
4.4. ARAŞTIRMANIN ANAKÜTLE VE ÖRNEKLEM SEÇİMİ	40
4.5. VERİ TOPLAMA VE YÖNTEMLERİ VE ARAÇLARI	41
4.6. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE DEĞERLENDİRME.....	41
4.6.1. Demografik Değişkenlere Yönelik Bulgular.....	41
4.6.2. Sınıf-Uzaktan Eğitim Farklılıklarına Yönelik Bulgular	43
4.6.3. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Algısına Yönelik Bulgular	44
4.6.4. Uzaktan Eğitim Süreçlerinde Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına Yönelik Bulgular	46
4.6.5. Uzaktan Eğitim ile İlgili Sorulara Yönelik Bulgular.....	48
4.6.6. İfadelere Ait Katılım Düzeylerinin, Çalışılan Öğretim Kademesi Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular	50
4.6.7. İfadelere Ait Katılım Düzeylerinin, Uzaktan Eğitim Döneminde Kullanılan Yazılım Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular	52
4.6.8. İfadelere Ait Katılım Düzeylerinin, Uzaktan Eğitim Üzerine Eğitim Alma Durumu Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular.....	54
4.6.9. İfadelere Ait Katılım Düzeylerinin, Kişiler Arası İletişim Eğitimi Alma Durumu Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular.....	56
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	58
KAYNAKÇA	62
EKLER.....	68

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Demografik Değişkenler.....	41
Tablo 2: Sınıf-Uzaktan Eğitim Farklılıkları.....	43
Tablo 3: Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Algısı İle İlgili Sorular	44
Tablo 4: Uzaktan Eğitim Süreçlerinde Öğrencilerin Tutum Ve Davranışları.....	47
Tablo 5: Uzaktan Eğitim İle İlgili Sorular	49
Tablo 6: İfadelere Ait Katılım Düzeylerinin, Çalışılan Öğretim Kademesi Açısından İncelenmesi	51
Tablo 7: İfadelere Ait Katılım Düzeylerinin, Uzaktan Eğitim Döneminde Kullanılan Yazılım Açısından İncelenmesi	52
Tablo 8: İfadelere Ait Katılım Düzeylerinin, Uzaktan Eğitim Üzerine Eğitim Alma Durumu Açısından İncelenmesi	54
Tablo 9: İfadelere Ait Katılım Düzeylerinin, Kişiler Arası İletişim Eğitimi Alma Durumu Açısından İncelenmesi	56

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: İletişim Olgu Ve Süreci	10
Şekil 2: Eğitimde İletişim Süreci	18
Şekil 3: Uzaktan Eğitimde Kullanılan İçerikler	36
Şekil 4: Google Meet Ekran Görünümü.....	37

ÖZET

1700'lü yıllarda kavramsal çerçevesi oluşan, 1990'larda televizyon yayınları ile yaygınlaşan, internet teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler ile yepyeni bir boyut kazanan uzaktan eğitim, tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını sürecinde sıklıkla kullanılan bir yöntem olmuştur. Eğitimde başarının sağlanması ve hedeflere ulaşmada iletişim araçlarının kullanımı ve doğru iletişim tekniklerinin önemi ortadadır. Fiziksel temas olmaksızın yürütülen uzaktan eğitimde ise iletişim kavramı çok daha fazla önemsenmesi gerekmektedir. Özellikle öğretmen ve öğrenciler arasındaki iletişim sürecinin yönetimi kritik önem arz eder. Bu araştırmada uzaktan eğitim sürecinin okullarda öğretmenler ile öğrenciler arasındaki iletişime etkileri üzerinde durulmuştur. Araştırma Doğa Okulları Florya Kampüsü öğretmenleri ile yapılan anketler ile gerçekleştirilmiştir. Anketler çevrimiçi olarak hazırlanan formlar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler analiz edilerek öğretmen ve öğrencilerin uzaktan eğitim sürecindeki iletişime olan etkileri değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin iletişim süreçlerinden memnun olmalarına karşın uzaktan eğitim faaliyetlerinden yeterli verimi alamadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan Eğitim, Covid-19, İletişim

ABSTRACT

Distance education, whose conceptual framework was formed in the 1700s, became widespread with television broadcasts in the 1990s, and gained a whole new dimension with the developments in internet technologies; it has been a method frequently used during the Covid-19 pandemic, which affected the entire world. The importance of using communication tools and correct communication techniques in achieving success in education and achieving goals is obvious. In distance education conducted without physical contact, the concept of communication should be given much more importance. Managing the communication process between teachers and students is critical. In this research, the effects of the distance education process on communication between students and teachers in schools are emphasized. Doğa Schools Florya Campus was chosen as the research area. A survey was conducted with teachers working in Doğa Schools Florya Campus. The surveys were carried out on the forms prepared online due to the pandemic process. The data obtained were analysed, and the effects of teachers and students on communication in the distance education process were evaluated. As a result of the research, it was seen that although teachers and students were satisfied with the communication processes, they could not get enough efficiency from distance education activities.

Keywords: Distance Education, Covid-19, Communication,

1. GİRİŞ

Öğretmenlik, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 43. Maddesinde, “Öğretmenlik, Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir ve öğretmenler bu görevlerini Türk Millî Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle yükümlüdürler.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bütün bu görevlerle birlikte öğretmenlik mesleğinin yapısı gereği diğer meslek dallarından çok farklı boyutları vardır. İletişimin son derece önemli olduğu bu meslek, duygusal boyutu ile dikkat çekmektedir. Bu duygusal boyut içerisinde öğretmen ve öğrenci arasındaki iletişim, öğretmen ve öğrenci arasındaki bağın şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. İletişimin eğitimdeki öneminin ortaya konmasında, öğrenciler veya öğrenci ile öğretmenler arasında olmakta olan, davranış değiştirmeye yönelik haber, fikir, duygu, bilgi, tutum ve becerilerin paylaşılması süreci kilit rol oynamaktadır. Etkili iletişim öğretmen ve öğrencilerde moral ve verimlilik sağlamaktadır. Öğretmenlerin mesleğe bağlılığı artarken bu durum öğrencide de başarıyı beraberinde getirmektedir. Kötü iletişim ise zaman ve ekonomik kayıp demektir (Mısırlı, 2003, s.49). İçinde bulunduğumuz süreçte ise öğretmenler ile öğrencilerin kuşak farklılıkları çeşitli iletişim sorunlarına yol açmaktadır. Eğitim vermekte olduğumuz Z kuşağının beklentileri çok farklı olabilmektedir. Bunun yanı sıra yakın zamanda karşı karşıya olacağımız Alfa kuşağında bu farklılık çok daha fazla keskinleşecektir. Bu sebeple, öğretmen-öğrenci iletişiminde öğrencilerin beklentilerinin ortaya konması, yaşanan sorunların en aza indirilmesinde ve eğitim-öğretim faaliyetlerinin kalitesini artırmada faydalı olacaktır.

İletişimin en önemli özelliklerinden biri de birlikteliği esas almasıdır. Karşılıklı etkileşime ve beraberliğe dayanan iletişim, tek başına kurulan bir ilişki süreci değildir. İletişimin tek taraflı olarak yürütülmesi güçlü olanın isteklerinin gerçekleştiği diğer tarafın yani güçsüz kişinin sürekli olarak baskı altında kaldığı bir sürece dönüşmesine neden olur. Bu durumun sürdürebilir bir durum olduğunu düşünmek mümkün değildir. Güç ya da yetki ortadan kalktığında sorun kaldığı yerden devam edecektir. (Cüceloğlu, 2002) Eğitim sisteminin interaktif bir hâle gelmesi ve daha verimli yürütülmesi için öğretmen-öğrenci iletişiminin sağlıklı bir şekilde oluşturulması gerekir. Eğer öğretmen ikili iletişim yolunu seçmeyip, eğitim sürecinde ya da karşılaştığı sorunlarda tek taraflı

iletişim kurmayı tercih ederse sorunlar çözülmeyecek aksine daha da karmaşık hale gelecektir. Bunun yanı sıra öğretmenin olmadığı zamanlarda sorun yaşanmaya devam edecek ya da kendini yenilemeyi sürdürecektir. Süreç bu şekilde devam ettiğinde öğrenci ve öğretmen arasındaki mesafe artacak, sorunlar da kemikleşecektir. Öğrenci öğretmene ve okula karşı ilgisiz hale gelecek, kendisine karşı yabancılaşacaktır. Aynı şekilde öğretmen de zamanla işine karşı bir yabancılaşma yaşayacaktır.

Günümüz şartlarında bu açıdan baktığımızda öğretmen-öğrenci iletişiminin sağlıklı şekilde oluşmasına katkı sağlamak, sürdürülebilir bir eğitim sistemi hayati öneme sahiptir. İkili iletişim sağlandığı takdirde eğitim sistemi daha kaliteli ve interaktif hâle gelecektir. Öğrencilerin beklentilerinin bilinmesi onlarla iyi iletişim kurabilmenin ön şartlarının başında gelmektedir. Nihai hedefi topluma mutlu insanlar kazandırmak olan eğitim sürecinde öğrenciler ile kurulan doğru iletişim onların, öğretmene ve okula karşı olan tutumlarının değişmesini de sağlaması açısından kritiktir. Ancak küresel ölçekte meydana gelen bir takım gelişmeler zaman zaman bu iletişim süreçlerini de kesintiye uğratabacak ya da tekrar ele alınmasını gerektirecek durumları ortaya çıkarabilecektir. Bunun en tipik örneğini Aralık 2019'da Çin'de ortaya çıkıp dünya geneline yayılan Covid-19 pandemisi oluşturmaktadır. Tüm insanlığı ve insan faaliyetlerini derinden etkileyen bu süreç sanayi üretimin kesintiye uğramasına, uluslararası ulaşımın ve ticaretin durmasına ve eğitim-öğretim faaliyetlerinin farklılaşmasına neden olmuştur. 1700'lü yıllarda kavsamsal olarak ortaya atılan, 90'larda televizyonlar aracılığı ile kullanılmaya başlayan uzaktan eğitim, eğitim-öğretim süreçlerinde vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir. Covid-19 salgını ile başlayan önlemler, karantina süreçleri ile başlamış ve birçok ülkede eğitim sisteminde açık ve uzaktan öğrenmeye geçilmesi ile devam etmiştir. Bu durum ülkemizde de hemen hemen tüm eğitim-öğretim kademelerinde uzaktan eğitime geçilmesine neden olmuştur. Çevrimiçi ders yapılmasına imkân tanıyan platformların (Meet, zoom, teams) yanı sıra Milli Eğitim Bakanlığı EBA (Eğitim Bilişim ağı) televizyonlar aracılığı ile yayına başlamıştır. Bu süreç öğretmen ve öğrenciler arasındaki iletişim süreçlerinin de aksamasına ve sorunlar çıkmasına neden olmuştur. Bu çalışmada Doğa Okulları Florya Kampüsü'nde uzaktan eğitim sürecinin öğretmenler ile öğrenciler arasındaki iletişime etkileri araştırılmıştır. Bu bağlamda öğretmenlerin öğrencileri ile olan iletişimlerinden beklentilerini tespit ederek

eğitimden alınacak verimin artırılması ve öğretmenlere farklı bir bakış açısı kazandırılması hedeflenmiştir.

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE KONUSU

Örgütlerdeki başarıyı ve motivasyonu etkileyen önemli etkenlerden birisi de insanlar arasındaki iletişim süreçleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Konuya eğitimin en önemli unsurları olan okul örgütleri açısından bakıldığında, öğretmen ve öğrenciler arasındaki iletişim bağlarının derecesi, sürece dâhil olan bireylerin moral düzeyini ve dolaylı olarak başarılarını etkilemektedir. Gerek meslek içi gerekse de meslek dışı ilişkiler sağlayıcı nitelikte, zihinsel ve kültürel açıdan yüksek düzeyli bir iletişim insanların moralini yükselttiği bilinmektedir. (Aydın, 2000)

İletişim süreçlerinde alıcı özellerinin gerektiği ölçüde ortaya konup konmaması başarıyı etkileyen en önemli etkenlerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreçte öğretmen ve öğrencilerin beklentilere uygun iletişim kurmaları zorlaşmaktadır. Aralık 2019'da gündemimize giren ve ülkemizde ilk vakanın 11 Mart 2020'de görülmesiyle etkilerini derinden hissettiğimiz Covid-19 salgını ise bu süreçlere yeni bir boyut kazandırmıştır. Salgın önlemleri çerçevesinde başlayan sokağa çıkma yasakları ve kısıtlamalar yüz yüze eğitimin de kesintiye uğramasına sebep olmuştur. İnternet teknolojilerindeki önemli imkânlar ise öğretmen ve öğrencilerin bu süreci uzaktan eğitim ile devam ettirebilmesine imkân tanımıştır. Ancak öğretmen ve öğrenci iletişimi açısından bir takım sorunlarında ortaya çıkmasına neden olmuştur. İletişim süreçlerini doğru yürütmekte zorlanan öğretmen ve öğrenciler, uzaktan eğitim ile yeni bir döneme daha girmiştir. Öğretmen ve öğrenciler arasında sağladıkları iletişimin moral ve dolayısıyla eğitimden beklenen verim üzerindeki etkileri ortadayken bu sürecin doğru yönetilmesinin önemi de açıktır.

Bu araştırma, bu zorlu süreçte okullardaki öğretmen-öğrenci iletişiminin farklılaşıp farklılaşmadığını belirleyebilmek için hazırlanmıştır. Uzaktan eğitimde iyi bir iletişim sürecini yürütebilmek öğrencilerin ve öğretmenlerin süreçten beklentileri doğrultusunda şekillendiğini bilmek büyük önem taşımaktadır. Öğretmenlere farklı bir bakış açısı kazandırması beklenen bu araştırmayla bundan sonraki süreçte uzaktan eğitim faaliyetleri yürütülürken eğitimden alınması beklenen verimin de artacağı düşünülmektedir. Böylelikle öğretmen ve öğrencilerin doğru iletişim yöntemlerini

kullanarak süreci daha iyi şartlarda yönetebilmeleri açısından değerli bir adım atılmış olacaktır.

Araştırmada, öğretmenlerin bu süreçte yaşadıkları ve süreçten elde ettikleri tecrübe ile bu süreçteki iletişimden beklentilerinin belirlenmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda oluşturulan anket soruları ile uzaktan eğitim sürecindeki öğretmen ve öğrenci iletişimde yaşanan sorunlar tespit edilerek bu beklentilerin karşılanabilmesi için çözüm önerileri sunmak hedeflenmiştir.

1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Etkili iletişim, öğretmen ve öğrencilerde moral ve verimlilik sağlamakla beraber öğretmenlerin mesleğe bağlılığını artırır. Eğitim sisteminin daha verimli, kaliteli ve interaktif bir hâle gelmesi için öğretmen-öğrenci iletişiminin sağlıklı bir şekilde oluşturulması gerekir. Bu durum öğrencide başarıyı, öğretmende mesleki tatmini beraberinde getirir. Böylelikle eğitim-öğretim faaliyetlerinden beklenen en üst düzey verimin alınması ve öğretmen ile öğrenci çatışmalarının önüne geçilmesi de sağlanır.

Bu bakımdan incelendiğinde; öğrencilerin öğretmenleri ile olan iletişim süreçlerinin uzaktan eğitimden ne düzeyde etkilendiğinin ortaya konması, iletişimin güçlendirilmesi için hangi önlemlerin alınması hususunda bizlere yol gösterecektir. Covid-19 salgını ile birlikte eğitim süreçlerimize dâhil ettiğimiz uzaktan eğitim teknolojilerinin öğretmen ve öğrenci etkileşimine etkilerinin araştırıldığı bu çalışma bu açıdan önem arz etmektedir.

1.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİĞİ

Araştırma kapsamında öncelikle detaylı bir literatür taraması yapılmış, öğretmen-öğrenci iletişim süreçleri hakkında yapılan yayınlar ve tezler incelenmiştir. Uzaktan eğitim sürecinde öğretmen-öğrenci iletişimde beklentilerin test edildiği bir çalışma ortaya konmuştur. Böylelikle ilköğretimde okuyan öğrencilerin öğretmenleri ile olan iletişimlerinden beklentileri belirlenmeye çalışılacaktır. Yöntem olarak nicel araştırma yönteminden anket tekniği uygulanmıştır. Çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan

alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleri olan genel tarama modeli kullanılmıştır (Karasar, 2004).

Bu kapsam özel bir eğitim kurumunda çalışan öğretmenler arasından rasgele seçilen bireylere anket uygulanarak analizler gerçekleştirilmiştir. Özel bir eğitim kurumunda çalışan öğretmenler çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Çalışmanın örnekleme ise bu evren içerisinde rasgele örnekleme yöntemi ile seçilen 38 kişidir.

Öğrenci ve öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde aralarındaki iletişim süreçlerinin analizi için ankete katılanların demografik özellikleri hazırlanan anketin ilk bölümünde, iletişim tarzları ile ilgili bilgilerin alınmasına yönelik sorular ise ikinci bölümünde yer almaktadır.

Anketlerin uygulaması ise Google form uygulaması yardımı ile düzenlenen çevrimiçi formlar aracılığı ile yapılmıştır. Salgın döneminde yüz yüze anket uygulamadaki güçlükler ve çok daha bireye daha hızlı ulaşabilmek adına bu metod tercih edilmiştir.

İstatistikte, bir popülasyon, bütün gözlemlerin veya potansiyel gözlemlerin tam bir kümesini ifade ederken, örnek bir popülasyondan alınan daha küçük gerçek gözlem kümesini ifade eder. (Turanlı & Güriş, 2012 Örneklem, tüm popülasyonun özelliklerini tahmin etmek için popülasyondan gözlemlerin bir alt kümesinin seçilmesidir. Bu araştırmanın evreni ilköğretim kademesi tüm sınıflarından oluştuğu için örnekleme yöntemi olarak literatürde sıkça kullanılan Tabakalı Örneklem (Stratified Sampling) yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yönteminde popülasyondaki alt grupların evrendeki ağırlıkları oranında örnekleme temsil edilmelerini amaçlanır. Alt gruplardan gözlem çekme işlemi basit örnekleme ile gerçekleştirilir.

Çalışma kapsamındaki anketlerden toplanan veriler analiz edilmiş, Microsoft Excel ortamında değerlendirilmiş ve grafikler oluşturulmuştur. İlgili değerlendirmelere ait temel bilgileri aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür;

- Örneklemi oluşturan öğretmenlerin cinsiyeti, branşı ve meslekteki kıdem yılı gibi bilgilerini içeren verilerin yüzdeleri (%) hesaplanmıştır.

- Öğretmenlerin kişisel bilgileri dikkate alınmaksızın, öğrenci-öğretmen iletişimi ile ilgili anket cevaplarının yüzdeleri (%) hesaplanmıştır.
- Öğretmenlerin kişisel özellikleri bağımsız değişken, bağımlı değişken olarak ise ölçek toplam puanı alınmıştır.
- Son olarak değerlendirmeler araştırmanın amaçlarına uygun bir şekilde tablolara ve grafiklere aktararak yorumlanmıştır.

2. İLETİŞİM KAVRAMI

İletişim, bir insanda bir diğer insana bilginin ve ortak anlayışın iletilmesi süreci olarak tanımlanabilir. (Keyton, 2002) Gönderici ve alıcı arasında düşüncelerin, fikirlerin, duyguların ve anlayışın yaratılması veya değiş tokuşu olan iletişim, insan yaşamında gerek resmi, gerekse de özel süreçleri doğrudan veya dolaylı ilgilendirdiğinde, incelenmesi gereken önemli bir olgudur. Her iletişim alışverişinde iki ortak unsur gönderici ve alıcıdır. (McShane & Glinow, 2004)

2.1. İLETİŞİM KAVRAMININ TANIMI

İnsanlık tarihi kadar eski bir olgu olan iletişimin geçmişte bugünkü şekli ile yapılmadığı da bir diğer önemli gerçektir. İlkel insanların birtakım sesler çıkartarak işaretlerle yaptıkları iletişim ilk bilinen iletişim türleri olarak karşımıza çıkmaktadır. (Aziz, 2016) Zaman içerisinde gelişen teknoloji ile birlikte iletişim türleri ve teknolojileri de gelişim göstermiştir.

Kavram ve gelişim bakımından iki farklı şekilde tarihsel olarak ele alınabilir. Bunlardan birincisi, insanlığın yaradılışıyla birlikte başlayıp, ilk insandan günümüze gelişen kültürel ve sosyal evrim ile birlikte farklı teknoloji araçlarının icadıyla ilişkili incelenen iletişim tarihidir. Diğeri ise bilimsel anlamda disipline edilmesi ile ilgili çalışmaları konu alan çalışmalar tarihidir. (Nazlı, 2022)

İletişim kavramını açıklamada her bilim kendi açısından konuyu ele almıştır. Dil bilimcileri ve semiyologlar ileti ve kodlarını, felsefeciler ve psikologlar bilinç ve öğrenmeyi, antropolojide insan ve kültür evrimi ilişkisi ve diğer disiplinler kendi yaklaşımları ile konuyu ele almışlardır. (Yaşlı, 2008) Fertlerin çevre ile uyum sağlayabilmeleri için gereken en önemli öğelerden birisi iletişimdir. (Şahin, 1997) İletişim, varlığını sürdürme gayretinde olan tüm canlıların; beş temel duyu yeteneği ile elde ettikleri bilgilerle çevreye uyarlanma ve çevreyi değiştirme olarak da ifade edilmiştir (Usluata, 1996). Okuma, dinleme, yazma ve konuşma olarak ifadelendirilen dilsel iletişimdeki beceri, fertlerin sosyal hayatının tüm alanlarındaki başarısını belirleyen faktördür. (Sever, 1998) Sosyalleşmenin pratik yönü olarak (Bal, 2004) anlamını bulan iletişimin niteliğini, kültür öğeleri olan sosyal ilişkiler, sosyal farklar ve sosyal normların oluşturduğu sosyal yapı tarafından belirlenmektedir.

Geçmişten günümüze çeşitli kaynaklarda, çeşitli mesleklerde ve uzmanlık alanlarında iletişim kavramı ile ilgili birçok tanımlama yapılmış ve halen de yapılmakta dahası insanlık var olduğu sürece de yeni tanımlamalar yapılmaya devam edecektir. İletişime ilişkin tanımların sayısı 200 dolayındadır (Aziz, 2016). Bugün kullandığımız “iletişim” kelimesi, Latince communis kelimesinden türetilmiş olup communication kavramına karşılık gelecek şekilde kullanılmaktadır. (Bektaş, 2000) 20. yüzyıl öncesinde iletişim kavramına dönük açıklamalar yapılırken; kara ve demir yolları, telefon ve telgraf hatları ve radyo sinyalleri üzerinde durulurken, 20. yüzyılın başlangıcından günümüze gelinceye kadar yaygınlık kazandığı şekilde; sembolik etkileşim, yönetim etkinliği, siyasi propagandalar ve psikolojik savaştan başlayıp beşeri ilişkiler ve toplum yapısı ile beşeri faaliyet alanlarına evrilmiştir.

İnsanların bir grup hâlinde denge ve ahenk içerisinde anlaşmalarını sağlayan ve birbirine bağlayan bir etkileşim olayıdır iletişim. İletişim, kişiler arasında bir etki oluşturmaya veya davranış nedeni olmaya yarayan bilgi, fikir ve duyguların aktarılması sürecidir. (Eroğlu, 2009) İnsan gerek tek başına gerekse de toplumla birlikte yaşasın, sürekli iletişim kurmaya devam ederek yaşamını sürdürme ihtiyacı duymaktadır. Çevreyi etkileme istediği insanda iletişim kurma ihtiyacının temel nedeni olarak karşımıza çıkar. İnsanın toplum içerisinde bütünleşmiş bir yaşam sürem mücadelesinde bir etkinlik biçimi olan iletişim sadece mesaj alışverişi değildir. (Tutar, 2003) Adeta bir sinir sistemi gibi örgütün etrafını saran iletişim, asli olarak örgüt bütünlüğünü sağladığı unutulmamalıdır. (Gürgen, 1997)

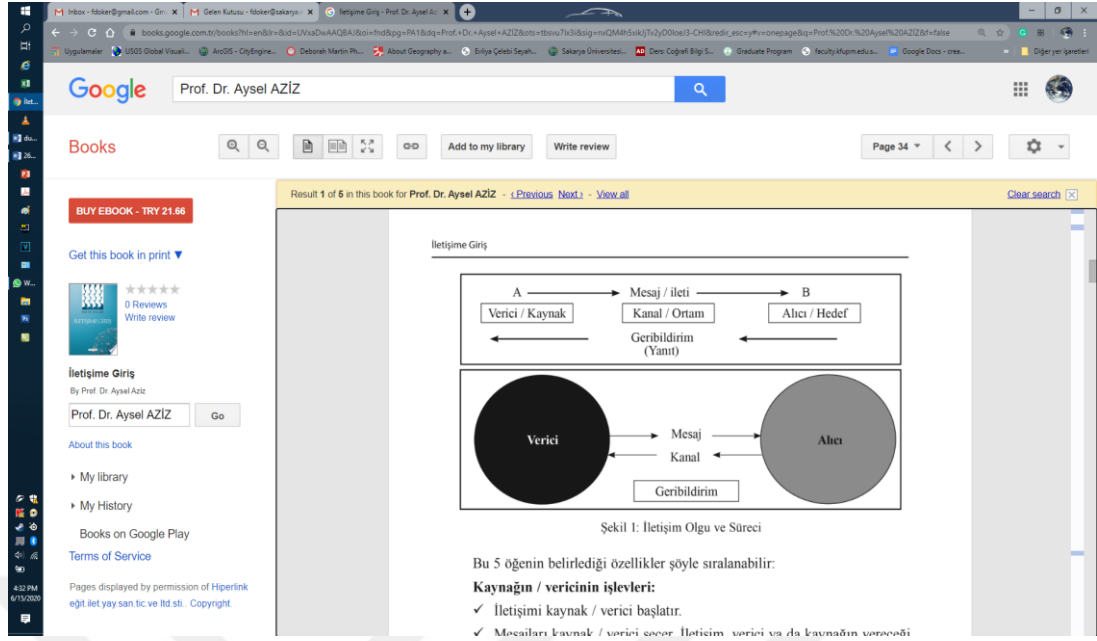
Toplum arasındaki tüm etkinlikler, iletişim ile sürdürülüp değiştirildiği için iletişim, çok farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bu geniş yelpaze içinde iletişimin bir diğer tanımını Sillars (1995) şu şekilde yapmıştır: “Verilmek istenen mesajın, iletilmek istenen tüm fertler tarafından iyice anlaşılabilmesi maksadıyla bilgi, kanaat veya düşüncenin; yazı ile konuşma ile ve görsel araçlar ile veya ya da bunların hepsinin aynı anda kullanılmasıyla iletilmesi, alınması yahut değiştirilmesidir.

Bireylerin birbirleri arasında karşılıklı bilgi alışverişini oluşturan ilişkiler sistemi olarak da bahsedileceğimiz iletişim bu süreci yöneten ilişkiler sistemi olarak da tanımlanabilir. İletişim, aslında bireylerin birbirleri üzerinde etki oluşturma ya da farklı bir davranışa sebep olma hedefi ile mesajların alıcıya bilinçli bir şekilde

aktarılmasıdır. (Tutar, 2003) Sonuç olarak iletişim, yalnızca konuşmak eyleminin gerçekleşmesi anlamına gelmez. İletişim, aynı zamanda konuştuğumuzda; neyi ne zaman nasıl söyleyeceğimizi bilmek ve nerede söylemenin doğru olduğuna karar verebilmektir. İletişim araçlarını iyi kullanabilmek en iyiyi, en doğruyu nasıl söyleyeceğimiz hakkında fikrimizin olmasına bağlıdır. Doğru bir iletişim, söyleyeceğini olayları karmaşık hale getirmeden yalın bir dille ifade edebilmek, akıcı ifadeler kullanmak, göz teması kurabilmek, konuşurken dikkatini yoğunlaştırabilmek ve alıcının verilen mesajı anlayıp anlayamadığını kontrol edebilmektir. (Yavuzer, 2016) İletişim, konuşan ve dinleyicinin güdü, algı, tutum ve eğilimlerinden oluşan; duygu, düşünce veya bilgilerin söz ve sözsüz mesajlarla başka bireylere aktararak alıcı ve verici arasında bilgi, tutum ve düşünce ortaklığı oluşturma çabası olarak da tanımlanabilir. (Şahin, 1997)

2.2. İLETİŞİM SÜRECİNİN ÖĞELERİ

Bireyler aralarındaki bir sorunu çözmek ve rutin yaşamlarını sorunsuz bir şekilde devam ettirmek ve bunun yanı sıra yeni durum ve olaylara katkı sağlayabilmek için iletişim halindedirler. İletişim sürecinin öğelerini ise Şekil 1’de görüldüğü üzere; kaynak, mesaj, kanal, alıcı ve geribildirim olmak üzere 5 başlık altında toplamak mümkündür. (Aziz, 2016)

Şekil 1: İletişim Olgu ve Süreci (Aziz, 2016)

İnsan, bir bütün olarak iletişim süreçlerine dâhil olur. Bu nedenle iletişim, belli bir sonu ve başlangıcı olmayan, dinamik ve birçok unsurla etkileşim içinde bulunan karmaşık bir dizi sürecin bir araya gelmesi ile ortaya çıkmaktadır. İletişimi kuranlar insanlar arasında etkileşimin nasıl ve nerede başlayıp nasıl ve nerede bittiğini belirlemek oldukça zor olduğu için, iletişim sürecinde belli ve kesin bir başlangıç ve sondan söz edebilmemiz de oldukça zordur. (Gürgen, 1997)

Toplumsal bir eylem olarak iletişimi değerlendirdiğimizde, iletişimde bulunan bireylerin öncelikle bir amaçlarının olduğu bilinmektedir. Diğer bireylere bir şeyler iletmek, bildirmek, etkilemek, etkileşimde bulunmak olduğu; genel bir amaca sahip olmakla birlikte bu iletişim eyleminin gerçekleştiği anlamını taşımadığı, dolayısıyla iletişimde bulunan kişilerin aralarında, anlamlar üzerinde ortak paylaşımlarda bulunmalarıyla gerçekleşmektedir. Bu anlaşma durumu, iletişim sürecinin ilk aşamasını dolayısıyla temelini, özünü oluşturmaktadır.

Bu bağlamda; iletişim süreçlerinin sağlıklı yürütülebilmesi doğru ve eksiksiz bir biçimde amaç, duygu ve düşüncelerimizi aktarabilmemiz ile doğru orantılıdır. Bunun gerçekleşebilmesi adına önem arz eden 3 unsur öne çıkmaktadır. Bunlar; kaliteli bir verici, anlamlı bir ileti ve iletiyi algılayabilen alıcıdır. Bu üç unsur, sağlıklı bir iletişim sürecinin temel yapı taşlarını oluşturmaktadır. (Aydın, 2000) İletişim

sürecinde iletilmek istenen mesajın, alıcı tarafından net bir şekilde anlaşılması ve algılanması gerekmektedir. Bunun için mesaj öncelikle anlamlandırılabilir işaretlere dönüştürülür daha sonra görsel ya da metinsel kanallarla alıcıya iletilir. Sonra mesajı alan alıcı, mesajı yorumlayıp bu yoruma bağlı olarak geliştirdiği tepkiyi kaynağa geri döndürmesi ile süreç devam eder. (Tutar ve Yılmaz, 2005)

Arkadaşlarımızla, eşimizle, çocuğumuzla, öğrencilerimizle iyi ilişkiler kurmak istiyorsak kendi duygularımız, düşüncelerimiz, tutumlarımız, değerlerimiz ve ihtiyaçlarımız konusunda farkındalığımızı artırmamız gerekmektedir. Özellikle iletişim anında kendimize “Şu an ne istiyorum?”, “Ne tür ihtiyaçlarım var?”, “Bu durumu ya da kişiyi nasıl algılıyorum?” gibi sorular sorarak ve ulaştığımız cevapları karşımızdaki kişiye iletmek açık ve etkili bir iletişim süreci başlangıcıdır. (Cihangir, 2004)

Kullanım araçlarına göre “temsili, mekanik ve sunumsal” olarak üç başlıkta ele alınabilen iletişim kavramında; beden ve yüz iletişimine ek olarak sesli iletişimi de kapsayan sunumsal iletişim, iletişim eyleminin kendisini üreten yegâne iletişim aracı kabul edilir. (Erdönmez, 2019, s. 85) Kelime, jest, mimik ve ifade gibi tabii araçları kullanan sunumsal iletişim, iletişimin aracı olarak eylemi kendisi üretir. İletişim ürünleri ve aktarımı üreten mekanik ve temsili iletişim araçları, teknoloji başlığında birleşir.

2.3. İLETİŞİMİN ÖNEMİ

İletişim kelimesinin Türk Dil Kurumu sözlüğündeki karşılığı; “Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, iletişimasyon.” olarak verilmiştir. Belli bir toplum içerisinde yaşamına devam eden ve diğer varlıklarla ilişki içerisinde bulunan bütün canlılar, iletişim süreçlerine ihtiyaç duymaktadırlar. Elbette ki fitratı ve sosyal gruplar hâlinde yaşama ihtiyaçlarından dolayı, canlılar içerisinde iletişim sürecinden en yoğun şekilde yararlanan tür insandır. Çünkü iletişim, insanların aralarındaki ilişkileri sürdürmeleri ve dâhil olmak istedikleri bir yapı içerisinde kalmalarını sağlamak için gerekli olan köprüdür. (Mısırlı, 2003)

İnsanların etkili iletişim becerilerini kazanmaları toplum içerisinde devam eden sosyal yaşantılarında da başarıyı beraberinde getirir. Ayrıca, sosyal yeteneklerin ortaya çıkması, bireylerin ihtiyaç duydukları süreçlere daha hızlı ulaşabilmesini ve bunun yanı sıra fırsatları değerlendirme ve duygusal olarak çevreye uyum sağlamalarına yardımcı olmaktadır. Bir başka ifadeyle, iletişim yetenekleri ile insanın yaşamdaki başarısı arasında paralel bir ilişki bulunmaktadır. (Whirter, 1998)

2.4. KİŞİLER ARASI İLETİŞİM

İnsanın diğer bütün canlılardan ayrıldığı en temel özelliklerinden birisi konuşması bir diğeri ise düşünebilmesidir. İnsanların birbirleri ve doğal çevre ile anlaşabilmesi için iletişim kanallarını kullanması zorunluluktur. Karşılıklı iletişim olarak da adlandırılan insanlar arası iletişim “kaynağını ve hedefini insanların oluşturduğu iletişim” olarak tanımlamak mümkündür. (Yatkın, 2003) İnsanlar arası iletişimin yöntem ve biçimi, iletişimin hangi ortamda ve boyutta olduğuna bağlıdır.

Dökmen (2016)’e göre kişiler arası iletişimden bahsedebilmek için; aynı mekânda bulunanlar tarafından gerçekleştirilmesi, çift yönlü mesaj akışının olması ve sözsüz ve sözel mesaj alışverişinde bulunulması esastır. Bir başka ifade ile gönderici ile alıcının zaman ve mekân birlikteliği esastır. (Şahin, 1997) Fertlerin muhataplarından anlam arama ve muhataplarını yanıtlama gayretlerini içeren süreç, kişiler arası iletişim olarak ifade edilir. Bu şartlar sağlandığında mesaj, doğrudan karşı tarafa iletilmiş olur. İletişim, insanoğlu için hayatın merkezinde yer almaktadır ve yokluğu, psikolojik ve fiziksel rahatsızlık verebilmektedir. (Talay, 2021) İletişim, insanoğlu için o kadar önemlidir ki tamamen iletişimsiz kalmanın yaşamın sonu olduğu bile savunulmuştur. (Paknadel, 1998) Bireyler arası iletişim; fonksiyonel, ilişkisel ve karşılıklı anlam yönetimi diye üç başlıkta kuramsallaştırılmıştır.

Gelişimsel ve durumsal yaklaşım, kişiler arası iletişimi tanımlamada kullanılan iki farklı yaklaşımdır. İletişimdekilerin sayısına, yakınlıklarına ve iletişimi nasıl kurdukları, durumsal yaklaşım olarak ifade edilir ve dışa dönüktür. Kişinin kendisi ile veya başkaları ile iletişim kurarken iletişimin içeriğine odaklanmaya ve iletişimdekilerin birbirlerini tanıma düzeylerine ise gelişimsel yaklaşım denmektedir. (Talay, 2021) Kişiler arası iletişimin başlangıcı, devamı ve bitiş noktası, kişinin kendisini algılaması ve muhatabından karşılık beklemesidir. Fertler arası iletişimde

kelimelerin sosyal anlamı karşı tarafa iletme oranı yalnızca %35 olduğu, iletişimin geri kalanının ise fiziki hareketlere eşlik eden sözsüz davranışlar tarafından iletilmektedir. (Ersever, 1987) Kişiler arası iletişim, birçok kaynakta sözlü ve sözsüz iletişim olmak üzere iki ana başlık altında incelenmiştir.

2.4.1. Sözlü İletişim

İlk insanlar, barınma, beslenme ve korunma gibi en tabii ihtiyaçlarını karşılamak için kendileri ile ve çevresi ile bir iletişim süreci başlatmışlardır. İşaretler ve sinyaller çağı olarak tarif edilen bu iletişim safhası, bu insanların dil gelişiminin ilk evrelerini oluşturur ve proto-dil olarak kabul edilir. (Nazlı, 2022) Sözlü iletişimin ilk örnekleri olarak kabul edebileceğimiz bu iletişimde, duygular ve sevgiler rol oynamaktadır ve öğrenilmiş iletişim davranışı çok azdır veya hiç yoktur.

Günümüzden 70 bin yıl öncesine tarihlenen Homo Sapiens'in konuşabilmektedir ve konuşulanların yazıya döküldüğü tarihe kadar geçen sürede, insanlar arasında sözlü iletişim gelişmiştir.

Sözlü iletişim yazılmış ya da yazılmamış kelimelerin söylenmesiyle kurulan ilişkinin varoluş zorunluluğu olarak tanımlanmıştır. Kişiler arası ilişkide sözlü iletişim ses ve kulağa dayanan iletişimdir. Söz, iletişimin kendisi değildir; söz, iletişim de değildir. Sözle ilişki anlamlandırılır. Böylece ilişkinin ve iletişimin doğasının bütünlük bir parçası olacağı vurgulanmıştır.

Birincil (primer) iletişim türü olarak ifade edilen (Tutar ve Yılmaz, 2013) sözlü iletişim ile mantık, akıl ve fikirler karşı tarafa aktarılır. Tarih öncesi dönemlerde, seslere aynı anlamları veren yani aynı dili konuşan toplulukta fertlerin söyleşi ve haberleşmesi dil ile yani sözlü iletişim ile mümkündür. Yazının icadından sonra da sözlü iletişimin aynı canlılığını koruması, toplumsal uzlaşmada önemli bir parça olduğu gerçeğinden kaynaklanmaktadır.

İnsan, sosyal bir varlık olduğu için zaman-mekân birlikteliğini devam ettirebilmek adına çevresindeki diğer insanlarla etkileşim halindedir. Sözlü iletişim dil ve dil yardımı ile duyurulan seslerle yani konuşma ile mümkündür.

Konuşma; ses, boğumlanma (telaffuz), sözcük hazinesi, konuşma dinamiği ve biçim olarak beş öğeden oluşur. Tekrarlanabilmesi, yüz yüze temas imkânı, belli

şiddette olması, tasnif edilememesi, söylendikten sonra değiştirilememesi, değişime açık olmayışından dolayı tartışmaların belgelenememesi, interaktifliğine bağlı olarak yüksek anlaşılma derecesine sahip olması, hızlı iletişim imkânı ile zaman tasarrufu sağlaması ve bazı sosyal bilimcilere göre daha etkin olması, sözlü iletişimin önemli avantajlarındanır. (Taşer, 2015)

Sözlü iletişimin bu avantajlarına rağmen; hızlı, ara vermeden, muhatabı dinlemeden ve muhataba diyalog imkânı vermeden konuşmak, sözlü iletişimin başarısızlığına sebep olan faktörlerdir.

Sözlü iletişimin başlaması kişilerin karşılıklı diyalog kurması ile ortaya çıkar. Diyalog, insanlar için farklı kültürel süreçlerin yaşanması ve karşılıklı ortak duyguların anlamlandırılabilmesi adına son derece önemlidir. Çünkü insanların ne düşündüğünü, olayların gerçekte nasıl olduğunu ancak ve ancak karşılıklı diyalog ile çözebiliriz. Sözlü iletişimin gerçekleşebilmesi için diyalog olmazsa olmaz bir olgudur. Sözlü iletişimin ilk adımını da konuşmaya başlamak oluşturur. İletişim türümüz ne olursa olsun bu nedenle konuşanı algılayıp ona göre tepki geliştirmek gerekmektedir. Sözlü iletişim, ister iletişim araçları (TV, radyo, internet) ile olsun isterse de doğrudan gerçekleşsin dil ile gerçekleşir. Bundandır ki sözlü iletişimin ana ögesini yazılan veya konuşulan dil oluşturur. (Gökçe, 2006)

İnsanların etrafındaki diğer insanları anlaması ve değerlendirebilmesinde dilin rolü çok önemlidir. Bilgi ve tecrübeler dil aracılığı ile insanlar arasında aktararak anlamlandırılır ve iletişim ortaya çıkar. Tam bu noktada ise insanların kullandığı sesin şiddeti, vurgusu, hızı ve hatta tonu oldukça değerlidir. Sözlü iletişim ile verilen mesajın anlaşılabilirliği değerlendirilebilir, sorulara verilen cevapların doğruluğu kontrol edilebilir, anlaşılamayan noktalara açıklık getirilebilir. Sözlü iletişimin önemli avantajlarından birisi de senkronize olarak geri bildirim imkânlarının olmasıdır. Sözlü iletişimde yazı ile ifade edilen bir kelimenin, söylenen bir kelimeye göre yanlış anlaşılma ihtimali daha düşük olabilmektedir. Bu nedenle planlar, politikalar ve stratejilerle ilgili kalıcı ve uzun süreli iletişim için, sözlü iletişim uygun iletişim yöntemi değildir. (Tutar, 2003)

2.4.2. Sözsüz İletişim

Sözsüz iletişim literatürde; insanın kendisini sözcüklerin dışında jest, mimik, bedeninin duruşu, el ve kol hareketleriyle ifade edebilmesi, karşısındaki kişi veya kişilerle iletişim kurabilmesi olarak yer almaktadır. İyi bir alıcı, iletişim kurduğu kaynağın sadece sözlü iletişim kanalları ile aktardıklarına değil aynı zamanda beden diline de dikkat eder. Çünkü beden dili ile de iletişim kurmak mümkündür. İnsanlar arasında gerçekleşen iletişim süreçlerinde sözlü ve sözsüz iletişim araçları birlikte kullanılabilir. Bu süreç içerisinde karşılıklı mesaj iletiminin küçük bir oranını sözlü iletişim mesajları oluşturur. Yüz ifadeleri, el kol hareketleri, bedenin konumları ve sesin yükselip alçalmasıyla gönderilen sözsüz mesajlar, iletişimde kullanılan mesajların daha büyüğünü kapsar. (Cüceloğlu, 2002) İçinde yer alınan ortamdaki diğer bireylerin, yüz, ses ve vücut pozisyonlarından bazı ipuçlarına ulaşarak elde ettikleri veriler, duyguları yansıtan sözsüz iletişim örnekleri olarak günlük hayatımızda yer alır. (Şimşek ve Bakır, 2019) Sözlü iletişim ile mantık, akıl ve fikirler karşı tarafa aktarılır.

Sözsüz iletişim ile hisler karşı tarafa etkili şekilde aktarılır. Fertler, sözsüz iletişimde olduklarının farkına her zaman varamadıkları için beden dilleri, sözlü iletişimden daha sahici veriler iletir. Şahsi eşyalar ve takıları da içerir şekilde fertlerin görünüşleri ve etrafları ile ilgili bilgileri kapsayan öğeler, “gösterge” olarak tarif edilir ve sözlü olmayan iletişimde bu öğelerin payı oldukça fazladır. Sözel mesajları destekleyip güçlendirmesi veya sözel mesajlarla çelişmesi, kişiler arası etkileşimi düzenleyip kontrol etmesi ve kelimelerin yerini alabilme, sözsüz iletişimin bazı özelliklerindendir. (Gamble & Gamble, 2013) Sözel olmayan iletişim, sözlü iletişimdeki çok önemli anlamları da ortaya çıkarabilir. (Şahin, 1997) Sözsüz iletişimde vücut dili üç şekilde karşımıza çıkar:

- a) Sesli: Duyulan konuşma ile birlikte konuşmadan bağımsız olarak; vurgu ve konuşmadaki aralar gibi olgularla
- b) Sessiz: Yalnız gözle görülebilen vücut hareketleri ile
- c) Nesnel: Bunların dışındaki kıyafet, elde tutulan bir nesne gibi fiziki materyaller ile

Yüksel Şahin’e göre sözsüz iletişimin 6 önemli yönü bulunur.

1-Vurgu: Sözlü iletişimin parçası olarak kullanılır ve muhatabına söylenen söze göre davranılır.

2-Tamamlayıcılık: Sözlü iletişim ile iletilmeden, anlamların nüanslarının toplamı şeklinde olur.

3-Çelişki: Sözlü mesajlar ile sözsüz mesajların çelişmesi şeklinde ortaya çıkar. Muhatabımıza, üzüntümüzü belirtirken yüzdeki gülümseme bu duruma örnektir.

4-Kontrol etmek: Sözsüz hareketlerin kontrolle kullanılması ya da konuşanın kontrolünü belirtmesi şeklinde olur. Konuşurken yapılan el-kol hareketleri buna örnektir.

5-Tekrar: Sözle verilen mesajın, sözsüz olarak tekrarlanması şeklinde olur. Örneğin; “Tamam mı?” diye sorarken kaşın kaldırılması şeklinde olur.

6-Yerlerinde kullanmak: sözlü mesajların yerine kullanılan sözsüz mesajlar şeklinde olur. Örneğin; Baş sallanarak “evet” işaretinin verilmesi şeklinde olur.

Kimi zaman, sözlü iletişim ile birlikte kullanılan sözsüz iletişimde verilen mesaj; sözlü iletişimin verdiği mesajı aksine olabilir ve asıl mesajın sözsüz iletişim ile verilen mesaj olduğu anlaşılır. (Şahin, 1997)

3. EĞİTİMDE İLETİŞİM VE UZAKTAN EĞİTİM

3.1. EĞİTİMDE İLETİŞİM

"İletişim" kelimesi, "ortak" anlamına gelen Latince "communis" kelimesinden türetilmiştir. Bu nedenle "iletişim", "ortaklaştırma", "bildirme" veya "paylaşma" anlamına da gelmektedir. (Peters, 1999) Buradan da anlaşılacağı üzere bilgi alışverişinden ortak bir anlayış ortaya çıkmadıkça hiçbir iletişimin gerçekleşmediği çok açıktır. (Cheney, Christensen, Zorn, & Ganesh, 2011)

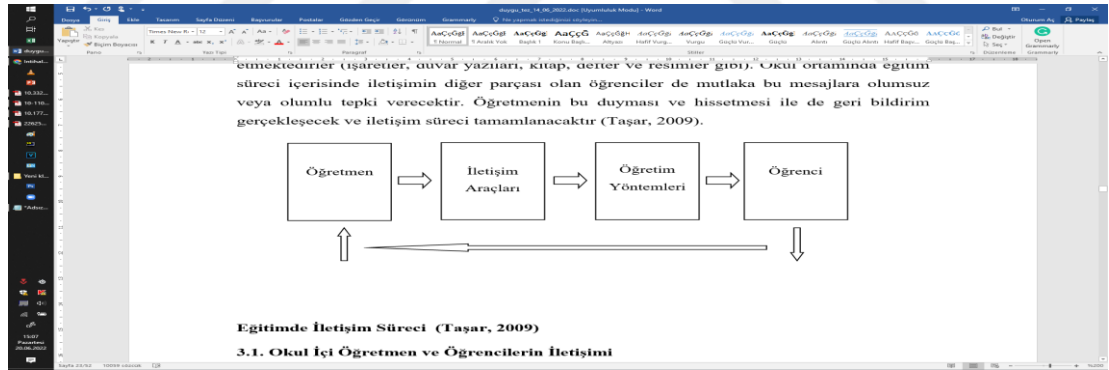
Hemen hemen tüm meslek dallarında önem arz eden iletişim, eğitimde daha da önemlidir. Çünkü eğitimin temel malzemesini insan ve insanlar arası iletişim oluşturur. Eğitimde verim ya da verimsizlik, başarı ya da başarısızlık insan değişkenine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. İnsanın anlaşılması zorlaşmaya başladıkça insanı temel alan çalışmalar da o denli karmaşık hale geleceği kaçınılmazdır. Gerek öğrenci-öğretmen iletişimi ve gerekse de idareci-öğretmen iletişimi eğitimin başarıya ulaşması açısından kritiktir. Okul yöneticileri, planlama ve organize etme ya da liderlik etme ve izleme süreçlerinde, diğer bireylerle iletişim araçları aracılığıyla çalışır. Bu, her bireyin iletişim becerilerinin kişisel yaşamında olduğu kadar kurumsal etkinliğini de etkilediği anlamına gelmektedir. (Summers, 2005) Bu nedenle etkili iletişim eksikliği örgütsel etkinlik için en engelleyici güçlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. (Lutgen-Sandvik & Sypher, 2009) İnsanla iyi iletişim kurabilmesi ile eğitimdeki hedefin yakalanması ve eğitim çalışmalarında örgütsel etkinlik yaygınlaştırılabilir ve başarı sağlanabilir. (Kayaalp, 2004, s. 98)

İletişim eğitimi farklı birçok faktör açısından etkilediğinden eğitimde elde edilecek başarı için son derece önemli bir konudur. Bu açıdan eğitimdeki hedefin yakalanması için örgütsel iletişimin işlevlerini sıralamak ve bu işlevlerin eğitim örgütlerinde de oynadığı rolü daha iyi anlayabilmek faydalı olmaktadır.

Okul, insanlar için önemli bir sosyalleşme ortamıdır. Bu nedenle insanlar arasındaki iletişimin gelişiminde ve şekillenmesinde de önemli rol oynamaktadır. Özellikle gelişim çağında olan öğrencilerin hayatları boyu onları etkileyecek tutum ve davranışların kazandırıldığı bir ortam olan okullarımız aynı zamanda yeni tutum ve davranışların yaratıldığı bir yerdir. Yeni tutum ve davranışların yaratılmasında

öğretmen-öğrenci iletişimi ise belirleyici bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. İletişimin tüm kanallarının kullanılabildiği bu ortamda, insanlar kendilerini toplumun karşılaştıkları sorunlara karşı duyarlı olma noktasında sorumlu hissetmektedir. Bu bağlamda yaratıcı çözümler geliştirme ve iş birliği yapma görevlerini üstlenirler. Okullarımızda yürütülen eğitim-öğretim süreci, bireylerin tutum ve davranışlarını da önemli ölçüde etkilemektedir. Bunun içindir ki iletişim, aynı zamanda eğitim-öğretim sürecinin temel dinamiğini oluşturur. (Tomul, 2020, s.150)

Okullardaki iletişim sürecinde kaynaktan alıcıya mesajların gidişi ve geri bildirim süreci, diğer tüm iletişim süreçlerinde olduğu gibi devam etmektedir. Öğretmenler, öğrenciler ile devam eden iletişim süreçlerinde sözlü ve sözsüz iletişim araçlarının yanı sıra farklı araçları da tercih etmektedirler (işaretler, duvar yazıları, kitap, defter ve resimler gibi). Okul ortamında eğitim süreci içerisinde iletişimin diğer parçası olan öğrenciler de mutlaka bu mesajlara olumsuz veya olumlu tepki verecektir. Öğretmenin bu duyması ve hissetmesi ile de geri bildirim gerçekleşecek ve iletişim süreci tamamlanacaktır. (Taşar, 2009)

Şekil 2: Eğitimde İletişim Süreci (Taşar, 2009)

3.1.1. Okul İçi Öğretmen ve Öğrencilerin İletişimi

Sosyalleşme sürecinin toplumsal temel ilk kurumu okuldur. Bu kurumun en temel görevini belirli öğrenme kalıplarının gerçekleştirilmesi oluşturur. Okullar bu sorumluluğu taşıırken, okul içinde sağlıklı iletişim kurarken öğrencilerin bilgili, deneyimli, sevgi dolu, saygılı, başarılı ve parlak bir geleceğe sahip olmalarını sağlar ve başarılarına büyük katkı sağlar.

İletişim, insanların kolektif yaşamının bir sonucu olarak ortaya çıkar. Okul, içinde bulunduğu topluma göre daha düzenli ve düzenli bir yapıdır. Okulun hedefleri, çalışanların sosyal hedeflere bakarak birlikte çalışmasını ve güçlerini birleştirmesini gerektirir. Bu nedenle okul toplumunda iletişimin önemi, içinde yaşadığı topluma bakıldığında daha fazladır. (Başaran, 1996, s.45)

Öğretmenlerin öğrencilere, yöneticilere ve okul çalışmalarına yönelik tutumları, öğrencilerin, öğretmenlerin ve yöneticilerin iletişim becerileri ve faktörleri ile kişilikleri üzerinde geniş bir etkiye sahiptir. Son 30 yılda yapılan araştırmalar, yönetici ve öğretmenlerin birbirlerine karşı tutumlarının yüksek güvenilirlikle ölçülebileceğini göstermektedir. Öğretmenlerin bu tutumları sınıf ortamında, okul ortamında, öğretmen-öğrenci ilişkileri ile önemli ölçüde ilişkilidir ve öğretmenlerin sayı gelişimi ve çevreleri bu tutumlardan büyük ölçüde etkilenir. (Kağıtçıbaşı & Cemalcılar, 2016)

İnsan ilişkileri, okul içinde bireyler için uyumlu bir çalışma ortamı yaratmayı amaçlayan bir yönetim eylemidir. Böylece bireylerin işbirliği ve verimlilikleri artarken, sosyolojik, ekonomik ve psikolojik ihtiyaçları da karşılanmaktadır. İnsan ilişkileri, okulun çıkarlarının kavramsal ve operasyonel olarak birleştirilmesine ve okulun amaçlarının en verimli şekilde gerçekleştirilmesine katkıda bulunur. İnsan davranışını anlamak için temel ihtiyaçların bilinmesi gerekir. Bu ihtiyaçların, okul hedeflerinin gerçekleştirilmesine katkı sağlayacak şekilde karşılanması durumunda okulun faydaları ile katılımcıların faydaları bütünleştirilecektir. (Gürsel, 2008, s.86)

3.1.2. Sınıf İçi Öğretmen ve Öğrencilerin İletişimi

Sınıf, öğretim amacıyla bir araya getirilen benzer düşünen öğrencilerden oluşan özel olarak organize edilmiş bir ortamdır. Sınıf, belirli bir yaş grubundaki ve bireysel farklılıkları olan öğrenci ve öğretmenlerin, belirledikleri amaçları gerçekleştirmek için öğrenmeleri sırasında çok çeşitli değişkenlerden etkilendiği özel bir ortamdır. Bu nedenle her sınıf, kendine has özellikleri olan ayrı bir ortamdır. Sınıf, öğretmen ve öğrencilerin hem sözel hem de sözel olmayan davranışlarının etkileşim içinde olduğu en önemli ortamdır.

Sınıf içi iletişim, eğitim programlarının öngörülen hedef davranışlarını öğrencilere kazandırmak amacıyla oluşturulmuş bir ortamdır. Öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci, öğrenci-öğretmen, veli-çevre arasında çok yönlü bir bilgi, beceri ve haber akışıdır. Öğrenme-öğretme sürecinin aracı, iletişimdir. Öğretim sürecinde kaynak olan öğretmen ile alıcı olan öğrencinin öğretimin amaçları doğrultusunda çeşitli etkinliklerle bilgi, beceri ve duygularını paylaşmaları, iletişim sürecinin etkin olduğunu göstermektedir. (Ünal ve Ada, 2003, s. 38)

Sınıftaki öğrenci, öğretmenin kendisine benzer tutum, düşünce ve inançlara sahip olduğuna inanırsa, öğretmenin öğrenci üzerindeki etkisi daha fazla olacak ve öğrenci ile etkileşimi daha kolay olacaktır. Öğretmen öğrencileri ile aynı değerleri paylaşmasa bile öğrencilerinin kişiliğine ve değerlerine saygı duymak öğretmen-öğrenci iletişimini kolaylaştıracak en önemli unsurlardan biridir.

Sınıfta iyi bir iletişim ortamı oluşturabilmek için öğretmenlerin, kendi davranışları hakkında sağlıklı geribildirim almaları gerekmektedir. Öğretmenlerin yaptığı ana hatalardan biri, kendilerini başkalarının gördüğü gibi görmemeleridir. Çeşitli araştırmalar, öğretmen ve öğrenci arasındaki iletişimin önemini vurgulamıştır. Özdemir'in (2008) öğretmenlerin öğrenci motivasyonunu artırmaya etkisini araştırdığı araştırmasında; öğretmenlerin en yüksek ortalama ile “öğrenciyle iletişimde samimi ve açığım” ifadesine katıldıkları görülmüştür. Bu bulgu çerçevesinde öğretmenlerin öğrencilerle sağlıklı iletişim kurmalarının onların motivasyonlarına olumlu katkı sağladığı söylenebilir.

Kyriacou'ya (2014) göre öğretmen tarafından oluşturulan sınıf atmosferi, çocukların öğrenmeye yönelik motivasyonları ve tutumları üzerinde büyük bir etkiye sahip olabilir. Bu nedenle olumlu bir sınıf atmosferi yaratmak için gereken beceriler, çok önemlidir. Genel olarak amaca yönelik, ödev odaklı, rahat, sıcak, destekleyici ve belirli bir organizasyon anlayışına sahip sınıf ortamı türü; öğrencinin öğrenmesini en iyi kolaylaştıran tür olarak kabul edilir.

Haggarty ve Postlethwaite (2002) “Öğretmenler ve Öğrenciler Arasındaki Öğrenmeye İlişkin İletişimi Geliştirme Stratejileri” konulu araştırmalarında, iletişim stratejilerinin öğretmen tarafından öğrencilerden ve öğretmenlerden olumlu tepkileri

teşvik etmek için geliştirilebileceğini ve öğretmenin iletişimi algılama biçiminin, öğretmen tarafından geliştirilebileceğini bulmuşlardır.

3.1.3. Öğretmen Özellikleri

Öğretmenin görünüşü, konuşması, davranışı, inandırıcılığı ve konuya verdiği değer öğrencileri etkiler. Bu etkinin olumlu olabilmesi için öğretmenin temiz ve sade giyinmesi, inandırıcı ve gerçekçi konuşması, davranışlarında tutarlı olması, çaba göstermeye istekli olması, konusunu önemli görmesi, işini ciddiyetle ve titizlikle yapması gerekir. Birçok araştırmacıya göre öğretmenlik, olgunluk ve tamlik gerektiren, çok karmaşık problemlerle yüklü bir meslektir. Her geçen gün gelişen ve değişen çocuk ve gençlerle ilgilenmek ve dahası onlara faydalı olmak sağlıklı bir zihinsel yapı ile yapılabilir. Bu nedenle öğretimde kişilik yapısı çok önemlidir.

Öğretmenler, bilgi, beceri ve tutumlarıyla öğrencilerini yetiştirme görevini yerine getirirken, diğer yandan davranışlarıyla da onları etkiler. Öğretmenin bilgi ve becerilerinin yanı sıra öğrenciye yaklaşım biçimleri de yeni davranış kalıplarını belirlemektedir. Öğrencide istenilen davranışların oluşması temelde öğretmenlerin niteliklerine bağlıdır. Demokratik ve işbirlikçi bir sınıf ortamı oluşturan öğretmenlerin öğrencilerinin, öğretmenin kişiliğinin tüm özelliklerinin öğrencinin kişiliğini şekillendirdiği okul ortamında daha verimli oldukları bilinmektedir. Öğretmen otoriter ve baskıcı olduğunda öğrencilerin okul çalışmalarında tutarsızlık gösterdikleri görülmektedir. (Güçlü, 2012, s.41)

3.1.4. Öğrenci Özellikleri

Eğitim iletişimde dikkate alınması gereken öğrenci özellikleri, gelişimsel ihtiyaçlar ve bireysel farklılıklar ile sınırlı değildir. Öğrencilerin genel eğitim düzeyleri, cinsiyetleri, yaşları, sosyoekonomik durumları, eğitime yönelik beklenti ve tutumları gibi değişkenler eğitimsel iletişim sürecinin işleyişini veya sonuçlarını büyük ölçüde etkiler.

3.1.5. Öğrenci Davranışlarını Etkileyen Öğretmen Davranışları

Öğretmen-öğrenci ilişkisinin kalitesi, akademik başarıyı ve öğrenci davranışını etkiler. Öğrenciler arkadaş canlısı ve arkadaş canlısı öğretmenleri tercih ederler.

Öğretmenlerin daha anlayışlı olmaları ve öğrencilere karşı daha olumlu roller üstlenmeleri durumunda öğrencilerin okula ve öğretmenlere karşı daha olumlu yargılara sahip olmaları kuşkusuz çok önemlidir. (Uğurlu, 2018, s.254)

3.1.6. İletişim Engelleri

Okul içi iletişim süreçlerinde çeşitli nedenlerle oluşabilecek engeller, insan ilişkilerini olumsuz etkilemektedir. İletişim sürecindeki engellerin tümü, bir mesajın iletilmesini veya alınmasını zorlaştıran faktörlerdir. Gordon'un (2008) kabul edilemezlik dili olarak tanımladığı iletişim engellerinden bazıları şunlardır:

- Emir vermek, yönetmek,
- Uyarmak, korkutmak,
- Ahlak dersi vermek,
- Tavsiye vermek, çözüm ve önerilerde bulunmak,
- Öğretmek, ders vermek, akılcı düşünceler önermek,
- Yargılamak, eleştirmek, suçlamak, katılmamak,
- İsim takma, alay etme,
- Yorumlamak, analiz etmek, teşhis etmek,
- Övmek, aynı fikirde olmak, olumlu değerlendirme yapmak,
- Güven vermek, destek olmak, teselli etmek, duygularınızı paylaşmak,
- Soru sorma, test etme, sorgulama, çapraz sorgulama,

Sözünden dönmek, oyalamak, dalga geçmek, şaka yapmak ve konudan uzaklaşmak demektir. İletişim süreci önce kaynağın yüz yüze iletişim süreciyle başlar. Kişilerarası iletişimde oluşan düşünceler, örgüt üyelerinin duygu ve davranışlarını etkiler ve yönlendirir. İletişim sürecinde ortaya çıkan engellerin bir kısmı, kişiler arası iletişim sonucunda ortaya çıkan, çoğu rasyonel ve gerçekçi olmayan bazı olumsuz düşüncelerden kaynaklanmaktadır. Bu akılcı ve gerçekçi olmayan düşünceler değiştirilebilir ve bilindiği takdirde sebep oldukları iletişim engelleri ortadan kaldırılabilir. Bu tür gerçekçi ve irrasyonel düşünce yapıları “klişeler” olarak adlandırılabilir. Basmakalıp düşünceler, “kişilerin zihninde çoğunlukla bilinçsizce taşınan, kalıplaşmış, katılaşmış ve belli bir takım düşünceler” olarak tanımlanabilir. İnsanlar genellikle bu tür düşüncelerin doğru olup olmadığını test etme eğiliminde

değildirler ve genellikle düşüncelerini değiştirebilecek her türlü yeni bilgiden uzak dururlar. Bir anlamda "önyargılı ve tamamen reddedici" bir tutum sergileyebilirler. Kalıplaşmış düşüncelerin temel özelliği akılcı ve gerçekçi olmamaları ve değişime karşı dirençli olmalarıdır. (Dökmen, 2007, s.86)

3.2. UZAKTAN EĞİTİM

Bu kısımda, uzaktan eğitimin dünyada ve Türkiye’de tarihçesi yanı sıra uzaktan eğitimin avantaj ve dezavantajları, Türkiye’de pandemi dönemindeki uzaktan eğitim uygulamaları incelenecektir.

3.2.1. Uzaktan Eğitimin Tanımı ve Kapsamı

İnsanlar için eğitim, toplum içerisindeki yetenekleri geliştirmek ve fırsatlardan yararlanmalarını sağlamak için önemli araç durumundadır. Uzaktan eğitim de eğitim alanında yeni olanaklar yaratarak, eğitim sürecini demokratikleştirerek, yaşam boyu eğitim olanakları sağlayarak, eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesinde uluslar için stratejik bir fırsat olarak görülmektedir.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde her kademede artan genç nüfusa paralel olarak eğitim kurumları sürekli olarak artan öğrenci sayısı ile karşı karşıya kalmaktadır. Ancak artan öğrenci sayısına karşın yetişmiş öğretim üyesi sayısının az olması önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreçte hayat boyu öğrenme temelinde bireylerin farklı zaman ve mekânlarda, kendi şartlarına uygun bir şekilde eğitim isteği ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra iş dünyası açısından da kurumlar personelleri için daha ekonomik hizmet içi eğitim sağlama amacındadır. Tüm bu etkiler nedeniyle farklı eğitim modelleri ön plana çıkmaya devam etmektedir.

Literatürde uzaktan eğitim ile ilgili birçok tanım bulunmaktadır. Her birinin odak noktası temelde benzer olmasına rağmen, teknolojiye gelişmeler zaman içinde daha geniş tanımlamalar yapılmasını zorunlu kılmıştır. Tanımların ortak noktası ise her birinin öğrenci ve öğretmen arasında yüz yüze olmayan iletişime vurgu yapmalarıdır.

Uzaktan eğitim, öğrencilere danışmanlık sunup öğrencilerin başarısının artırılabilmesi için sorumluluğu üzerine alan öğretmenler tarafından oluşturulan bir

ekibin yürüttüğü kendi kendine çalışma şeklinin sistematik bir şekilde düzenlenmesi faaliyetidir. (Uşun, 2006, s. 7)

Uşun (2006, ss. 7-8)'a göre uzaktan eğitim, öğretim sürecinde verici ve alıcıların sürecin büyük bölümünde birbirlerinden farklı ortamda bulunduğu; eğitimi alacaklara yaş, amaç, zamanlama, yöntem gibi noktalarda esneklik ve bağımsızlık tanıyan; yazılı ve basılı materyallerin yanı sıra teknolojik araç ve yöntemlerin kullanıldığı, kaynak ve alıcılar arasındaki etkileşimin teknoloji aracılığı ile sağlandığı sistematik eğitim süreçleridir.

Türkiye’de yükseköğretim düzeyinde eğitimin koordinasyonunu sağlayan ve bu konuda gerekli stratejileri ortaya koyarak yönerge ve esasları belirleyen Yükseköğretim Kurulu Eğitim ve Öğretim Dairesi Başkanlığı ise uzaktan eğitimi “öğretim faaliyetlerinin bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalı olarak planlandığı ve yürütüldüğü, öğrenci ve öğretim elemanı ve öğrencilerin kendi aralarında karşılıklı etkileşime dayalı olarak derslerin bizzat öğretim elemanı tarafından aynı mekânda bulunma zorunluluğu olmaksızın eşzamanlı biçimde verildiği öğretim biçimi” şeklinde tanımlamıştır. (Gürer, 2019, s. 4-5)

Öğrencileri ve öğretmenleri çeşitli farklı araçlar kullanarak farklı yerlerden eğitim kaynaklarıyla birleştiren bir sistem ve süreç olan uzaktan eğitimde öğrenciler ve öğretmenler birbirlerinden mesafe veya zaman bakımından ayrıdır. Öğrenci, öğretmen ve diğer öğrenciler arasında basılı veya bir tür elektronik medya aracılığıyla iki yönlü iletişim mevcuttur. (Samur, Akgün & Duman, 2011, s. 1326) Uzaktan eğitimin kavramsal dayanakları ise yeni olanaklar yaratılması, eğitim ve iş yaşamı arasında bütünlük sağlama, eğitimde demokratikleşme ve yaşam boyu öğrenme imkânının sağlanması, mevcut eğitim kurumlarından etkin biçimde yararlanma, bireysellik, teknolojiye dayanarak öğrenme eğitim ve mali olanakları dengede tutma şeklinde belirtilmektedir. (Gökçe, 2008, s. 2)

Uzaktan eğitim, coğrafi olarak uzak öğrenenlerin öğrenme sürecine erişmelerini sağlayan bir eğitim modeli olarak tanımlanmaktadır. Büyük ölçüde bireysel etkinliklere dayanan bu modelde, bir eğitim kurumu tarafından planlanıp geliştirilen pedagojik materyaller kullanılmaktadır. Uzaktan eğitim mekandan bağımsız olabilir ve zamandan bağımsız bir öğrenme ortamı geliştirme fırsatı sunar.

Uzaktan eğitim, öğrencilerin bireysel hızlarına göre ve istedikleri zaman öğrenmelerini sağlamaktadır. (Aydın ve Erol, 2021, s. 60)

Uzaktan eğitimin amacı; öğretimin aksamasına sebep olabilecek zaman ve coğrafi engelleri ortadan kaldıran, gelişen teknolojiye ayak uyduran, zamandan ve mekândan etkilenmeden bireylerin eğitimlerine katkı sağlayabilen sistemler aracılığıyla insanlara eğitim imkânı sunmaktır. (Yavuzalp, 2019, s. 148)

Keegan'a göre bir eğitimin, uzaktan eğitim kapsamında değerlendirilebilmesi için temel olarak 6 unsurunun bulunması gerekmektedir. Bunlar (Rüzgar, 2004, s. 22):

- ✓ Onu yüz yüze öğretimden ayıran öğretmen ve öğrenci ayrımı ,
- ✓ Bir eğitim kurumunun onu özel çalışmadan ayıran etkisi,
- ✓ Öğretmen ve öğrenciyi bir araya getirmek için eğitim içeriğinde genellikle basılı teknik medyanın kullanılması,
- ✓ İki yönlü iletişimin sağlanması, böylece öğrenci diyalogdan faydalanabilir ve hatta iletişimi başlatabilir,
- ✓ Hem didaktik hem de sosyalleşme amaçlı ara sıra toplantı yapma olasılığı,
- ✓ Endüstrileşmiş bir eğitim biçimine katılım.

Uzaktan eğitimin amaçlarından biri, uzaktan eğitimin kırsal, uzak ve dağınık coğrafi konumlardaki bireylere ve topluluklara ulaşarak eğitimi bir aile, klan veya topluluk meselesi haline getirmeye çalışmasıdır. Bu tür girişimler, geleneksel eğitim sisteminin karakteristik özelliği olan belirli bir zaman kapsamında öğrenenlerin yabancı bir yerde bulunma ihtiyacını ortadan kaldırmaya yardımcı olacaktır. (Rüzgar, 2004, s. 23)

3.2.2. Uzaktan Eğitimin Tarihçesi

Bu kısımda dünyada ve Türkiye’de uzaktan eğitimin tarihçesine yer verilecektir.

3.2.2.1. Dünyada Uzaktan Eğitim

Uzaktan eğitim, tüm dünyada mektupla öğretimle başlayan, radyo ve televizyon yayınları ile devam eden, açık üniversiteler ve telekonferanslarla gelişen ve

nihayet internet üzerinden web teknolojilerinin kullanıldığı yöntemlere doğru evrilmiştir.

Mektupla eğitim uygulamasının dünyadaki ilk örneğinin 20 Mart 1728 tarihli Boston gazetesine steno derslerinin verileceğine ilişkin ilanla İsveç'te gerçekleştiği bilinmektedir. 1833'te yine İsveç'te bir ilan verilmiş ve bu ilanda da mektup yolu ile eğitim verileceği açıkça ilan edilmiştir. (Uşun, 2006, s. 210)

1856'da uzaktan eğitim alanında örgütlü girişimler de başlamış, bu kapsamda Almanya'da günümüzdeki ismi ile Langenscheid öğretim materyalleri yayınlayan ve uzaktan dil eğitimi veren bir kurum olarak ortaya çıkmıştır. Bu kurumun ardından 1884 yılına gelindiğinde öğrencilerin üniversite sınavına hazırlanması amacıyla bir okul açılmıştır. (Kaya, 2002, s. 28)

Eğitimde kullanılan gelişmiş teknolojilerle birlikte, uygulanan yöntemler ve beraberinde eğitimin de çehresi büyük bir oranda değişmiştir. İnternet tabanlı uygulamaların ortaya çıkması ve sayısal sistemlerin aktif olarak insan hayatında yer alması ile eğitim alanında da sınırlar ve zaman olgusu silikleşmiş, bu şekilde ilk zaman mektuplaşmalar çevresinde gerçekleşen uzaktan eğitim, yeni güncellemelerle birlikte dünya genelinde yaygınlaşmıştır.

Radyonun altın çağını yaşadığı 1929 sonrasında yayıncılıkta yaşanan radyo vericisinin gücünün hızlı bir şekilde artarak tüm dünyaya yayılması gibi teknik gelişmeler, radyonun Asya ve Afrika'daki birkaç ülke hariç tüm dünyaya yayılmasını sağlamıştır. Aynı yıllarda radyo aracılığı ile eğitim amaçlı programlar öğrenciler arasında oldukça popüler hale gelmiş, böylece tüm dünya bir sınıf haline gelmiştir. Okul radyoları, ilk yayınlanmaya başladığı dönem itibarıyla önemli başarılar elde etmiş, hazırlanan programlarda çocuklar için çiftçilik, ulaşım ve bilimsel konularda bilgilere yer verilmiştir. (Uşun, 2006, s. 214)

Televizyonda eğitim konusunda dünyadaki ilk örnek ise 1932 ile 1937 yılları arasında yayın yapan ABD'deki Iowa Üniversitesine ait televizyondur. Televizyonda eğitsel yayınlara yer verilmesi ise örgün öğretim programlarına paralel olarak, ABD'de 1953'te, İngiltere'de ise 1957'de başlamıştır. (Uşun, 2006, s. 214)

2000'li yıllardan sonra üniversitelerin çoğu uzaktan eğitim ve çevrimiçi dersler kullanmaya başlamıştır ve uzaktan eğitim kapsamı giderek artmaktadır. Günümüzde

uzaktan eğitim uygulamaları daha çok açık ve uzaktan öğrenme hizmeti veren birçok kurum teknolojik alandaki son gelişmeler ve özellikle internet ve web gibi ağ teknolojilerinin de etkin kullanılması ile büyük ölçekli etkileşimli, katılımlı ve açık erişim sunan geniş katılımlı çevrimiçi kurslar düzenleyebilecek kapasiteye ulaşmıştır. (Tekinarslan, 2019, s. 31)

2007 yılında ABD’de Türk bilgisayar mühendisi Eren Bali tarafından geliştirilen bir canlı sınıf yazılımı da uzaktan öğrenme konusunda ciddi başarılar elde etmiştir. Öğrencilere ve yetişkinlere kitlesel çevrimiçi ders ve öğrenme platformu sağlayan Udemy, 65’in üzerinde yabancı dilde 50 bin öğretici ile bireylerin gelişimlerine katkı sağlamaktadır. (Turan, 2021, s. 31)

3.2.2.2. Türkiye’de Uzaktan Eğitim

Türkiye’de uzaktan eğitim yeni ortaya çıkan bir süreç değildir. Cumhuriyet sonrası dönemde nesillerin yetiştirilmesi amacıyla uzaktan eğitim faaliyetleri de ciddi şekilde incelenmiş ve ilerleyen yıllarda farklı modeller uygulanmaya başlamıştır. Teknolojik gelişmeler çerçevesinde Türkiye’de uzaktan eğitim faaliyetleri 4 devrede incelenebilecektir: (Gürer, 2019, s. 12)

- ✓ Birinci Dönem: Kavramsal tartışmalar ve öneriler dönemi (1923-1955)
- ✓ İkinci Dönem: Mektup ile öğrenme dönemi (1956-1975)
- ✓ Üçüncü Dönem: Görsel ve işitsel araçlar dönemi (1976-1995)
- ✓ Dördüncü Dönem: Bilişim tabanlı dönem (1996-günümüz)

Türkiye’de uzaktan eğitim alanında ilk çalışmalara başlanması fikri 1924’te John Dewey’in öğretmen eğitime yönelik hazırlamış olduğu rapor ile gündeme gelmiştir. (Yavuzalp, 2019: 146) 1951 yılında Milli Eğitim Bakanlığı, köylerde kırsal kesimdeki insanlara ulaşmak için eğitici filmler üretmek amacıyla Eğitici Filmler Merkezi’ni kurmuştur. (Geray, 2007, s. 38) Ancak bugün anladığımız şekli ile uzaktan eğitim fiili olarak ancak 1956’da Ankara Üniversitesi Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü bünyesinde banka personeline yönelik mektupla hizmet içi eğitim şeklinde başlamıştır. (Yavuzalp, 2019, s. 146)

1959 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde, yükseköğretime olan talebin artması nedeniyle yazışma yoluyla yükseköğretimin sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılmış ancak akademisyenler ve kamuoyu bu girişimlere olumsuz bir tavırla karşılık vermiştir. 1974-1976 yılları arasında ortaöğrenimini tamamlayan öğrencilere Pilot Öğretmen Koleji aracılığıyla uzaktan eğitim yoluyla öğretmenlik eğitimi verilmiş, ancak bu proje başarısız kabul edilerek öğrenciler başka örgün eğitim kurumlarına transfer edilmiştir. (Özkul, 2001, ss. 16-17)

1960'ta Milli Eğitim Bakanlığı bazı teknik öğretim için Mektupla Öğretim Merkezi'ni kurmuş ve bu sayede birçok kişi uzaktan eğitim ile tanışmıştır. (Arat ve Bakan, 2014, s. 368)

1975'te Deneme Yüksek Öğretmen Okulu yüz yüze eğitim yanı sıra mektupla öğretim, televizyon ve radyo ile eğitim yöntemlerini birleştirmiştir. Lise ve dengi okullardan mezun olan öğrencilerin yükseköğretimde yığılmasını engellemek ve ara eleman ihtiyacını karşılamak üzere ön lisans düzeyinde insan gücü yetiştirmek amacıyla Yaygın Yükseköğretim Kurumu (YAYKUR) 1974-1979 yılları arasında faaliyette bulunmuş, bu dönemde teknik branşlar için ara eleman olmak üzere binlerce kişi eğitim almıştır. (Arat ve Bakan, 2014, s. 368)

Uzaktan ve yüz yüze eğitim hedefi ile hem açık hem de örgün yükseköğretim şeklinde teşkilatlanan YAYKUR; dışarıdan bitirme, yaygın eğitim kursları ve mektupla öğrenme metotları uygulamıştır. Örgün eğitim kapsamında ise yabancı dil eğitimi ve meslek yüksekokullarında eğitim faaliyetlerine başvurulmuştur. (Becerikli, 2021, s. 463)

1968'de TRT'nin kurulması ile Türkiye'de televizyon da eğitim faaliyetleri için kullanılmaya başlanmıştır. 1981 yılında okur-yazar oranını artırmak amacıyla Türkiye'nin dört bir yanında okuma-yazma kampanyası başlatılmış, bu çalışmalar büyük ölçüde televizyon aracılığıyla yapılmıştır. Başarılı olan bu çalışmalar ile binlerce insan okuma yazma öğrenmiştir. (Rüzgar, 2004: 25)

1981 Kasım ayında 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununda yer alan 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile üniversitelere uzaktan eğitim yapma hakkı verilmiş ve bu konuda yeterli altyapıya sahip Anadolu Üniversitesi uzaktan eğitime başlamakla

görevlendirilmiştir. Bu uygulama ile genel olarak televizyon programları aracılığıyla öğrencilere ulaşmak amaçlamıştır. (Rüzgar, 2004: 25)

1992 yılında açık ve uzaktan öğrenmenin ortaöğretim seviyesinde de uygulanması düşünülmüş ve bu amaçla Milli Eğitim Bakanlığı lise düzeyinde hizmet veren Açık Öğretim Lisesi kurulmuştur. 1998’de 6,7 ve 8’inci sınıf eğitimleri veren Açık Öğretim İlköğretim Okulu açılmıştır. Mesleki ve Teknik Açık Öğretim Okulu ise 1998’de Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü’ne bağlı iken 2011’den bu yana Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyetlerini sürdürmektedir. (Gürer, 2019: 13)

Türkiye’de 1996 ve 1998 yıllarında iki uluslararası uzaktan eğitim sempozyumu gerçekleştirilmiştir. Bazı üniversiteler geleneksel öğretimi desteklemek için uzaktan eğitim teknolojilerini kullanmaya başlamıştır. 1996 yılında Bilkent Üniversitesi uydu üzerinden bazı senkron uzaktan eğitim kurslarına başlamıştır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ), 1997 yılında internet üzerinden deneysel uzaktan eğitim dersi çalışmalarını başlatmıştır. İstanbul Teknik Üniversitesi ise farklı lokasyonlarda bulunan iki kampüsü birbirine bağlayan bir sistem ile uzak sınıflar kurmuştur. Aynı yıl Yükseköğretim Kurulunun girişimiyle farklı üniversitelerden bir grup araştırmacı tarafından ülke çapında uzaktan eğitim alternatiflerinin analizine yönelik bir proje yürütülmüştür. (Özkul, 2001, ss. 17-18)

Milli Eğitim Şuralarında alınan kararlarla uzaktan yükseköğretim alanındaki eğitimler Anadolu Üniversitesi bünyesine verilmiş daha sonraki teknolojik gelişmelerle diğer üniversiteler de bu alanda kendini göstermeye başlamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yapılan uzaktan eğitim uygulamalarında günümüze açık lisenin geldiğini söyleyebiliriz. 2012 senesinde hem öğrencilere hem de öğretmenlere eğitsel içeriklerin internet ortamında sunulması amacıyla Eğitim Bilişim Ağı (EBA) kurulmuştur. Pandemi süreci uzaktan eğitimi için de TRT EBA TV kanalı da açılarak eğitim hem senkron hem de asenkron şekilde yürütülmüştür.

3.2.3. Uzaktan Eğitimin Avantajları ve Dezavantajları

Uzaktan eğitim sisteminin de kendine göre avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Uzaktan eğitimin yaşam boyu öğrenme olanağı sağlaması, multimedya

olanakları, program standardizasyonu sağlaması, öğrencilere bağımsızlık sağlaması, maliyetleri düşürmesi ve fırsat eşitliği sağlaması, kolay ve güncellenebilir ölçme ve değerlendirme araç ve yöntemleri sunması gibi avantajları olmasına rağmen bireylerin sosyalleşmesi üzerindeki olumsuz etkileri, modern iletişim teknolojilerinin dağıtımında ve erişiminde bazı teknik ve finansal sorunlar, öğrenme güçlüklerini hemen düzeltememe ve öğrencinin herhangi bir zamanda yardım alamama ve eğitim sürecini kontrol etme güçlüğü gibi dezavantajlara da sahiptir. (Kaya, 2002; Uşun, 2006)

Uzaktan eğitim ile özellikle okullar olmak üzere tüm eğitim kuruluşları, eğitim sisteminde mevcut yüksek maliyetleri düşürme, geleneksel eğitim modelinden daha yüksek verimin alındığı sanal sınıf ortamında mesafeden ve öğrenci sayısından bağımsız bir gruba eğitim verme, yüksek kalitede kurslar düzenleme imkânına kavuşmuşlardır. (Arat ve Bakan, 2014, s. 368)

Uzaktan eğitim modelinin öğrenmedeki en önemli özelliği esnekliğidir. Uzaktan eğitimde esnek erişim sadece zaman ve mekân sınırlamalarını ortadan kaldırmakla kalmamış, aynı zamanda öğrenenler ve öğrenme kaynakları arasındaki fiziksel, psikolojik veya etkileşimli engelleri de azaltmıştır. (Aydın ve Erol, 2021, s. 61)

Uzaktan eğitim ortamında öğrenci başarısını ölçen, açık ve uzaktan öğrenme yüz yüze eğitimi karşılaştıran birçok araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmaların sonucunda uzaktan eğitimin avantajlarını şu şekilde özetlemek mümkündür: (Gürer, 2019)

Esneklik: Sürekli gelişim gösteren iletişim teknolojileri aracılığı ile öğrenciler istedikleri zaman ve mekânda öğrenme sürecine katılmak mümkündür. Ayrıca esneklik öğrenciye yoğun iş yaşamı dışında kendi öğrenme programını tasarlayarak uygun olduğu yer ve zamanda öğrenme imkânı sağlar.

Bireyselleşme: Belirli sınırlar dâhilinde açık ve uzaktan eğitim, öğrencilerin kendi öğrenme tempolarında, tercih edilen ortamlarında veya daha rahat bir ortamda öğrenmelerine olanak sağlayabilir.

Maliyet: Alt yapı maliyetleri ilk kuruldukları aşamada yüksek olsa da bu eğitimlerden yararlanan öğrenci sayılarının fazla olması dolayısıyla uzaktan öğrenme kurslarının fiyatları yüz yüze derslere göre daha düşüktür.

Fırsat eşitliği: Dünya çapında birçok birey çeşitli imkânsızlıklardan veya farklı nedenlerden dolayı eğitim sürecine dâhil olamamaktadır. Uzaktan eğitim, maddi imkânı yerinde olmayan, çalışanlar, hastalar ve engelliler için de fırsatlar sunmaktadır.

Küreselleşme: Değişen ve çeşitliliği artan eğitim ihtiyaçları ve internet teknolojisinin gelişimi ile birlikte birçok üniversite sadece kendi çevresinde yaşayan insanlar veya kendi ülke vatandaşları için değil dünya çapında eğitimler düzenlemektedir. Böylece bu öğrenme etkinliklerine farklı ülkelerin vatandaşları katılarak küresel ve birçok açıdan zengin öğrenme ortamları ortaya çıkmaktadır.

Yeni konu alanlarının eğitimi: Bilim ve teknolojideki değişimler birçok çalışma alanında yeri kuramların, bilgilerin ve uygulamaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Sürekli artan bilgiye ve yeni konular hakkında eğitimlere erişmek için açık ve uzaktan öğrenme ortamları olanak sağlar.

Yeni teknolojiler ve yöntemler: Eğitim kurumları açık ve uzaktan eğitim olanakları ve kalitesini iyileştirmek için yeni yöntem ve teknolojileri öğrenme ve öğretme süreçlerine entegre etmektedir. Bu durum da kurum için teknolojinin iyileştirilmesi boyutunda itici bir güç olmaktadır.

Uşun'a (2006) göre ise uzaktan eğitimin birçok avantajı vardır ve bunlardan bazıları şu şekilde özetlenebilir:

- ✓ Çağdaş öğrencinin değişen ve gelişen yaşam boyu bağımsız öğrenme gereksinimini karşılamaktadır.
- ✓ Sürekli, yaşam boyu, bireysel ve bağımsız öğrenme olanağı sunmaktadır.
- ✓ Öğrenme ve öğretme süreçlerinde öğrenim yaşı, öğretim amaçları, öğrenme ve öğretme ortamı, yöntem ve teknikler gibi açılardan esneklik ve çeşitlilik sağlamaktadır.
- ✓ Kamu ve özel kurum ve kuruluşlarında çalışan bireylere, görevlerini bırakmadan eğitimlerini sürdürme olanağı tanımaktadır.
- ✓ Kolay güncellenebilir ölçme ve değerlendirme araç ve yöntemleri sunar.
- ✓ Eğitim programlarının standardizasyonunu sağlar.

- ✓ Gereksinimlere göre şekillenmiş, göreve özgü eğitim olanakları sunar.
- ✓ Geleneksel eğitim süreçleri ile bütünleşmek suretiyle bu süreçlerin zenginleşmesine katkıda bulunur.
- ✓ Örgün ve yaygın eğitim kademelerinde ve çok çeşitli ve değişik türde disiplinlerin öğretimlerinde kullanılabilir. Özel eğitime muhtaç bireylerin eğitiminde de etkili olarak kullanılabilir.

Uzaktan eğitim sağladığı birçok fayda yanında bazı sınırlılıklara da sahiptir. Uşun (2006) bu sınırlılıkları şu şekilde sıralamıştır:

- ✓ Her ne kadar bilişsel davranışların kazandırılmasında etkili olsa da duyuşsal ve psikomotor davranışların kazandırılmasında etkili olamamaktadır.
- ✓ Bireysel çalışma disiplinine sahip olmayan öğrenciler için etkili olmayabilir.
- ✓ Çalışan öğrenciler için dinlenme zamanlarını uzaktan eğitim etkinliklerine ayırmaları yorgunluk ve sosyal hayattan kopma gibi dezavantajları beraberinde getirebilmektedir.
- ✓ Öğrenci ile diğer öğrenciler ve öğretmen arasındaki sosyal etkileşimin az olması, sosyalleşmeyi olumsuz etkileyebilmektedir.
- ✓ Öğrenme güçlüğü ya da yetersizliği söz konusu olduğunda öğretmenlerin yardımı ya da rehberliği, sorunun ortaya çıktığı anla eşzamanlı olarak sunulamamaktadır.
- ✓ Öğrenme sürecinde kullanılan basılı materyallerin dağıtımı ile çağdaş iletişim teknolojilerine erişim konusunda teknik problemler ortaya çıkabildiği gibi mali anlamda fırsat eşitsizliği de yaratabilmektedir.
- ✓ Akademik danışmanlık hizmetlerinin sunulabilmesi için gereken planlama ve hedef kitleye erişimde sorunlar ortaya çıkabilmektedir.
- ✓ Yüz yüze iletişimin getirdiği avantajların olmaması nedeniyle öğrenci-öğrenci ve öğrenci-öğretmen / öğretmen etkileşimi zarar görmektedir. Özellikle öğrenci-öğrenci etkileşiminin olmaması, akran etkileşimini sınırlamaktadır.
- ✓ Uzaktan eğitim süreci, bireyin tek başına öğrenmesini gerektirir. Bu nedenle de sözlü anlatımlardan ziyade basılı ya da dijital öğrenim materyallerinden kendi başına öğrenme özgüvenine sahip olmalıdır.

- ✓ Uzaktan eğitimin verimi düşüktür. Çoklu ortam imkânlarıyla desteklense bile çok az bir verimlilik artışı sağlanabilmektedir.

Genel bir değerlendirme ile fiziksel ayrılığın söz konusu olduğu herhangi bir öğretim şekliyle ilgili bir takım zorluklar olsa da, uzaktan eğitim bazı temel avantajlarını anlamak da önemlidir. Pandemi döneminin gösterdiği gibi esneklik ihtiyacının olduğu durumlarda uzaktan eğitim ciddi faydalar sağlamaktadır. Uzaktan eğitimin avantajları sayısızdır. Bunları anlamak, öğretmenlere ve öğrenim kurumlarına daha etkili uzaktan öğrenme deneyimleri sunmalarında yardımcı olurken, aynı zamanda öğrencileri bu etkinliklere katılmaya ikna edebilir. Ayrıca, öğrencilerin nasıl ve nerede çalışacakları konusunda daha bilinçli kararlar vermelerine de yardımcı olabilir.

3.2.4. Pandemi Sürecinde Türkiye’de Uzaktan Eğitim Uygulamaları

2020 yılı başında Çin’de başlayan ve tüm dünyayı saran koronavirüs salgını nedeniyle ilk, orta ve lise dengi okullar yanı sıra üniversiteler kapanmış, dünyanın dört bir yanında her yaştan 2 milyara yakın öğrenci yüz yüze eğitim öğretim olanağından mahrum kalmıştır. (Bozkurt ve Sharma, 2020: 1) Pek çok ülke, öğrenme motivasyonundan çok boyutlu bir durum olan uzaktan eğitime hazır bulunuşluk ve öz yeterlik ile ilgili yeterli zaman ve fırsat bulamadan ülke çapında uzaktan eğitime geçmek zorunda kalmıştır.

Salgının çıkış noktası, Çin’de virüsün yayılımını önlemek için ülke çapında okullar kapatılmış ve uzaktan eğitime geçilmiştir. Çin salgın ile beraber derhal 221 platformda sağlanan 401 sanal deneysel simülasyon kursları dahil olmak üzere 24.000 çevrimiçi kurs açmak için harekete geçmiş, çevrimiçi eğitimler Çin Eğitim Bakanlığı tarafından koordine edilmiştir. (Sun, Tang ve Zuo, 2020)

Koronavirüs salgını Mart 2020’de Türkiye’de de etkili olmuş ve bu süreçle beraber ilk ve orta dereceli okullar yanı sıra yükseköğretim kurumları tatil edilmiştir. Eğitim sürecinin devam edebilmesi için uzaktan eğitim sürecine geçilmiştir. Salgın ile birlikte hızlı bir karar alan Türkiye’de YÖK’ün 18.03.2020 tarihli kararıyla üniversitelerde tüm kademelerde teorik derslerin uzaktan eğitim aracılığı ile

yürütülmesinde yetkiyi üniversitelere devretmiştir. Bu yetki devriyle Türkiye’deki tüm üniversiteler, örgün öğretim kapsamındaki tüm bölüm ve programlarında yer alan teorik dersleri, uzaktan eğitim aracılığı ile yürütmeye başlamış, YÖK’ün 26.03.2020 tarihli kararıyla bahar dönemi yalnızca uzaktan öğretim, açık ve dijital öğretim imkânları ile sürdürülmüştür. (Karadağ ve Yücel, 2020: 2)

YÖK tarafından alınan karar ile beraber Türkiye’deki tüm üniversiteler derslerini uzaktan eğitim ile devam ettirmek üzere hızla çalışmalarına başlamıştır. Birçok üniversitede sistem çalışmaları bir hafta içerisinde tamamlanmış ve devreye alınmıştır. Üniversiteler, altyapıları ölçüsünde senkron, asenkron veya hem senkron hem de asenkron yöntemlerine başvurmuştur. Durumun aciliyeti neticesinde öğretim üyeleri ve öğrencilerin sisteme hızlı bir şekilde adapte olması sağlanmıştır. Bu kapsamda uzaktan eğitim sisteminin tanıtıldığı web siteleri, belgeler ve videolar hazırlanmış ve ilgili kişilere duyurulmuştur. Tüm üniversite fakülte ve meslek yüksekokullarında uygulanacak uzaktan eğitim sistemi sadece birkaç gün içerisinde aktif hale getirilmiştir. (Durak, Çankaya & İzmirli, 2020 s. 792)

23 Mart 2020’te Türkiye, yaklaşık 18 milyon ilkokul, ortaokul ve lise öğrencisi için TV tabanlı uzaktan eğitim başlamıştır. Uzaktan eğitim, devlet tarafından işletilen Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) ve Eğitim Bilişim Ağı (EBA) kanalları üzerinden yayınlanmıştır. 2019-2020 öğretim yılında uzaktan eğitim süreci 19 Haziran’da sona ermiştir. 23 Mart - 19 Haziran tarihleri arasında TRT EBA TV İlköğretim Okulu, TRT EBA TV Ortaokulu ve TRT EBA TV Lisesi kanallarında toplam 2 bin 516 saat yayın yapılmıştır. Uzaktan eğitim sürecinde 7 milyon 383 bin 213 öğrenci ile 1 milyon 30 bin 516 öğretmen EBA’ yı aktif olarak kullanmıştır (MEB, 2020). Canlı sınıf uygulaması ile evlerinde çalışan öğretmenler, televizyon dersleri ile koordineli olarak EBA üzerinden öğrencilerine ödev gönderebilmiş, soru-cevap-test etkinliklerini yönlendirebilmiştir. Uzaktan eğitim ile eş zamanlı olarak internet kullanımı ile milyonlarca öğrencinin eş zamanlı olarak yaşadığı yoğunluk sorununu çözmek için EBA Kontrol Merkezi kurulmuştur. Türkiye’de koronavirüs salgını sonrasında üniversiteler de kendi bünyelerinde uzaktan eğitime geçmiş ve sınavlar da büyük ölçüde uzaktan gerçekleştirilmiştir.

Dünyada ve Türkiye'de pandeminin gidişatındaki değişimler, 2020-2021 eğitim öğretim yılında da eğitimde değişimlere yol açmıştır. Eğitim sürecinde yüz yüze, uzaktan ve hibrit gibi farklı öğrenme biçimleri kullanılmıştır. 2020-2021 eğitim-öğretim yılının başında, okul öncesi ve anaokulu çocukları, MEB'in kontrollü ve kademeli yüz yüze eğitime geçiş planı doğrultusunda 21 Eylül 2020'de geleneksel sınıf içi eğitimine geri dönmüştür. Oryantasyon programı kapsamında 21-25 Eylül 2020 tarihleri arasındaki ilk hafta, anaokulları ve anaokulları sadece 1 gün yüz yüze eğitime açık tutulmuş ve bu gün her biri 30'ar gün süren beş etkinlik olarak planlanmıştır. Ardından MEB'in uzaktan eğitimden kademeli olarak uzaklaşma planı doğrultusunda eğitim süreci yeniden değerlendirilmiş ve bir okul günü 30 dakikalık altı etkinlik olarak planlanarak haftada 5 gün yüz yüze eğitime izin verilmesine karar verilmiştir. (Alan, 2021, s. 988)

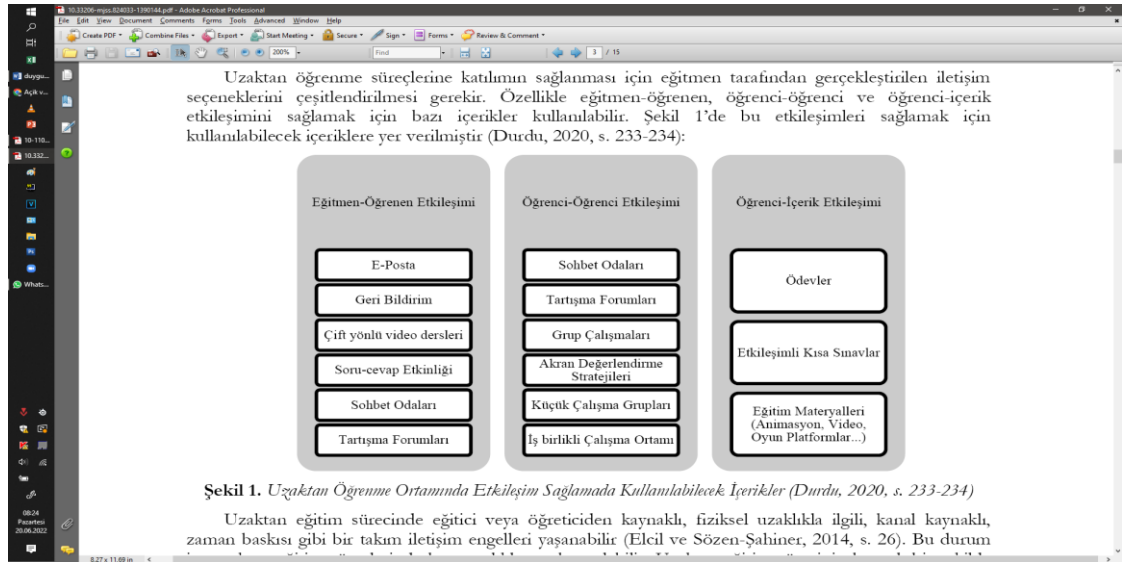
3.2.5. Uzaktan Eğitim ve İletişim

Uzaktan eğitim kavramının ilk ortaya çıkması 1700'lü yıllara kadar gitmektedir. (Kalin & Baydar, 2020) 1960-1980'li yıllarda televizyonun iletişim aracı olarak hayatımıza girmesi ve yaygınlaşması ile birlikte uzaktan eğitim kavramı tartışılmaya başlamıştır. 1990 yılından sonra ise her alanda olduğu gibi uzaktan eğitim alanındaki gelişmeler de internet ve bilgi iletişim araçlarındaki gelişmelere paralel olarak ilerlemeye başlamıştır. (Elitas & Devran, 2017) Ülkemizde ise 1927 yılında başlayan uzaktan eğitim tartışmaları, 1982 yılında uygulamaya geçmesi ile eğitim süreçleri içerisinde yerini almaya başlamıştır. (Usun, 2004)

Bilgi teknolojilerinde meydana gelen hızlı gelişim süreci içerisinde eğitim adına birçok dönüşüm ve değişim ortaya çıkmıştır. Eğitimde birçok farklı alanda kullanılan uzaktan eğitim aracı, okulların yerini alıp alamayacağı uzun yıllardır tartışıla gelmiştir. Okullarda verilen eğitim dışındaki konuların ele alınması ile başlayan uzaktan eğitim, günümüzde ise okullara bir alternatif olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. (Yavuz, 2018) Uzaktan eğitimin insanlar tarafından benimsenmesinin en önemli nedeni ise “her zaman her yerde”, zamandan ve mekândan bağımsız bir süreç olarak uygulanabilmesi olmuştur. (Redfern & Naughton, 2002) Bilgiye ulaşmada önemli bir araç haline gelen uzaktan eğitim sayesinde öğrenme süreçleri son derece esnek hale geldiği bilinmektedir. Ancak tüm bunların yanısıra uzaktan eğitimin

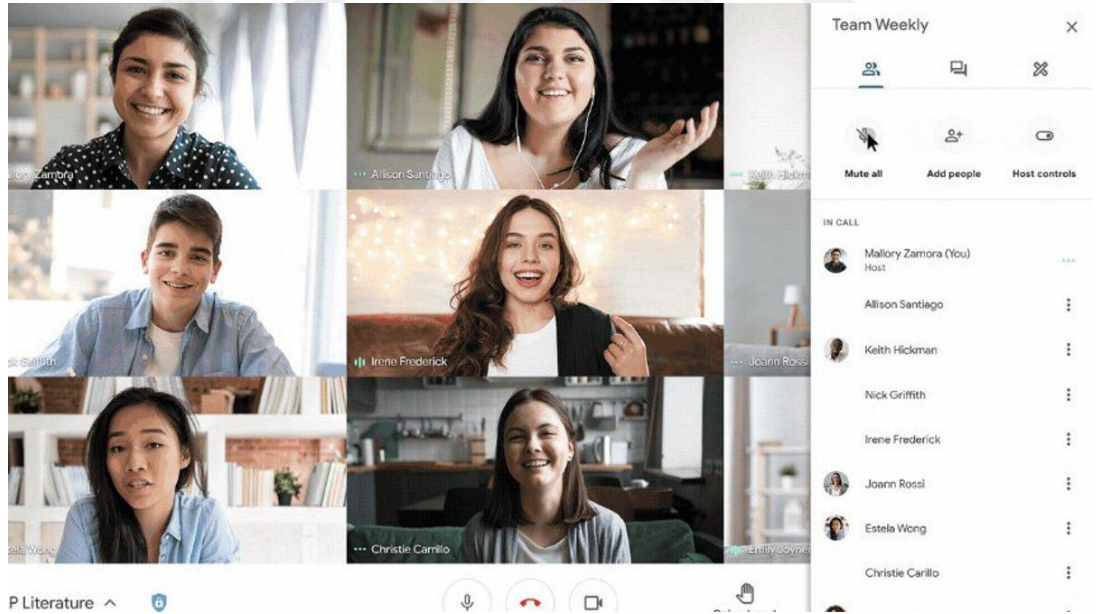
uygulanabilmesi için yüksek teknoloji altyapısına sahip kurumları inşa etmek gerekmektedir. Eğitim, öğretim araçlarının değişmesi ve yenilenmesi de önem arz eder. Tüm bu süreçlerin yönetimi karar vericiler tarafından dikkatli bir şekilde takip edilmesi, sürecin başarıya ulaşması açısından önemlidir. (Moore & Kearsley, 2012) Tüm bu nedenlerle uzaktan eğitim süreçleri içerisinde iletişim süreçlerinin takibine dikkat etmek gerekmektedir. Geleneksel eğitim süreçleri içerisindeki roller de uzaktan eğitimde değişmektedir. Hem öğrenciler hem de öğretmenler yeni rollere sahip olmaktadır. (Berigel & Çetin, 2020) Uzaktan eğitimin eğitim ve öğretim faaliyetlerine katkı sunmasında ise öğrenci öğretmen iletişimi yüz yüze eğitime göre çok daha fazla önem arz eder.

Eğitimde kullanılan basılı materyallerin yerini uzaktan eğitimde farklı araç ve gereçler (bilgisayar, televizyon, video ve canlı dersler) doldurmaktadır. Bu süreçte öğrenciler ve öğretmenler, teknoloji daha fazla kullanır hale gelmiş, yeni kavram ve beceriler ile karşı karşıya kalmıştır. (Güneş, 2015) Bu durum öğretmen ve öğrenci iletişiminde uzaktan senkronizasyon gerektiren bir yöntem ile karşımıza çıkmıştır. Hal böyle olunca yüz yüze ortamdan çok daha farklı bir ortamda, öğrencilerin dikkatini sağlamak ve canlı derslerde derse olan katılımını arttırmak için öğretmenin iletişim araçlarını çeşitlendirmesi adeta bir zorunluluk haline gelmiştir. Karşılıklı etkileşimi sağlamak için kullanılan içerikler önemli hale gelmiştir. (Durdu, 2020)

Şekil 3: Uzaktan Eğitimde Kullanılan İçerikler (Durdu, 2020)

Televizyon kullanımı ile başlayan uzaktan eğitim faaliyetleri, günümüzde bilgi teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler ile birlikte bambaşka bir boyut kazanmıştır. Aralık 2019’da gündemimize giren, Mart 2020’de ülkemizde ilk vakanın görülmesi ile etkisini arttıran Covid-19 pandemisi, bu süreci daha hızlandırmıştır. Birçok ülke sokağa çıkma yasağı ve lokavt protokollerini pandeminin en başından beri uygulamaya koymuştur. Eğitim kurumları kapatılmıştır. Hemen hemen tüm eğitim öğretim kademeleri uzaktan eğitim araçlarını kullanmaya başlamıştır. Uzaktan eğitimde sıklıkla kullandığımız video derslerin uzaktan eğitimdeki payını gitgide canlı dersler almaya başlamıştır. İnternet üzerinden canlı ders, ekran paylaşımı gibi imkânlar sunan Google-meet, Zoom, Microsoft Teams gibi uygulamalar eğitimde sıklıkla kullanılır hale gelmiştir. (Şekil 4) Daha öncekilerin hepsinde olduğu gibi, bu küresel felaket, pandemiden sonra bile sonuçlarını göstermeye devam etmiş, uzaktan eğitim yüz yüze eğitimle birlikte uygulanmaya devam etmiş, etmektedir. Bu süreç hiç şüphesiz ki, iletişim üzerinde bir etkisi olduğu açıktır.

Şekil 4: Google Meet Ekran Görünümü

Uzaktan eğitim, çoğu araştırmacı tarafından öğrenmeyi belirli teknolojilerin kullanımı yoluyla öğrenme deneyimlerine erişim olarak tanımlar. (Benson, 2002, (Conrad, 2002) Hem Benson (2002) hem de Conrad (2002) Uzaktan eğitimi, hem

geleneksel olmayan hem de eğitim fırsatları için etkisiz olarak tanımlanan öğrenenler için erişimi artıran daha modern bir uzaktan öğrenme biçimi olarak tanımlanmaktadır. Pek çok bilim adamı, yalnızca, uzaktan eğitimin eğitim ve öğretimde kullanılabilirliğini değil, aynı zamanda süreç içerisinde kullanılan teknolojilerin kullanılabilirliği ve etkileşimini de tartışır. (Ally, 2004)

Uzaktan eğitimde kullanılan, çevrimiçi öğrenmenin modern bir uzaktan öğrenme biçimi veya güncellenmiş bir sürüm olduğu da açıktır (Benson, 2002). Uzaktan eğitimde sıklıkla başvuru alan, çevrimiçi öğretme ve öğrenme ortamları, gelişen bilgi ve iletişim teknolojilerini, asenkron iletişimi ve gerçek zamanlı bilgileri kullanarak sınırsız ve dinamikdir. Çevrimiçi öğrenme ortamları, çeşitli eğitim uygulamalarını içerir ve genellikle öğrenci merkezli, aktif öğrenme teknikleri ile karakterize edilir. (Keengwe & Kidd, 2010) Bu nedenle çevrimiçi öğrenme, bir bilgisayarın aracılık ettiği iletişim araçlarını içermektedir. (Hung ve diğerleri 2010) Bu durum farklı öğrenci tipleri üzerinde farklı etkilere neden olabilir. Örneğin utangaç öğrenciler bu yöntemi tercih ederken aktif öğrenciler için durum farklı olabilmektedir. Bu nedenle uzaktan eğitim sürecinde tercih edilen web tabanlı öğrenmede, öğrenciler ve öğretmenler arasında etkileşim ve iletişim için fırsatlar yaratmak gerekir. Doğru kurgulanmış bir sistem ile öğrenciler, diyalog ve sorularla diğer öğrenciler ve öğretmenlerle etkileşim kurma fırsatları sunabilecek çevrimiçi forumlardan en iyi şekilde yararlanabilir. Soru sormak, konuyu derinlemesine incelemenin ve konuyu daha anlaşılır hale getirmenin bir yoludur. Ek olarak, öğrenciler çevrimiçi öğrenirken tükenmişlik veya ilgi eksikliğinden kaçınmak için diğer çevrimiçi öğrencilerle işbirliği yapma fırsatlarından yararlanmalı, motive kalmaları için etkili iletişim araçları kullanılmalıdır. Çevrimiçi öğrenmede iletişimin etkinliği ve verimliliği, çevrimiçi iletişimin kısıtlamalarının üstesinden gelmenin önemli bir yönüdür. (Hung ve diğerleri, 2010) Doğru iletişim yöntemleri ve süreçleri kullanıldığında uzaktan eğitimde öğrenci katılımının azalmadığı ve dersleri yüz yüze veya çevrimiçi olmasının öğrenci başarısını etkilemediğini yönünde araştırmalar da mevcuttur. (Kinash, Knight, & McLean, 2015) Bangert (2006) Uzaktan eğitimde çevrimiçi derslerde öğrenci memnuniyeti ile ilgili dört faktör tanımlamıştır. Bunlar; öğrenciler ve öğretmenler arasındaki etkileşim ve iletişim, göreve harcanan zaman, aktif ve katılımlı öğrenme ve sınıf arkadaşları arasındaki işbirliği olarak sıralanabilir. Öğrencilerin uzaktan

eğitimdeki beklentileri yönündeki bir diğer araştırmada Ice ve diğerleri (2007) metin geri bildiriminin aksine sesli geri bildirimle daha fazla memnuniyet gösterdiklerini belirtmektedir. Öğrenciler, öğretmenleri ile olan iletişimlerinde daha basit ve hızlı olduğu için sesli geri bildirimin daha etkili olduğunu, öğretmenlerin bu konuda daha fazla endişe duyduğunu ve materyali uyarlama veya bu geri bildirim biçimine yönelik iyileştirmeler önerme olasılıklarının üç kat daha fazla olduğunu dile getirmektedirler. (Cavanaugh & Song, 2014) Öğrencilerin gösterdikleri ilgi düzeyi, derste başkalarıyla nasıl etkileşim kurdukları ve konuları öğrenmeye yönelik motivasyonları olarak tanımlanan öğrenci katılımı uzaktan eğitim sürecinin başarıya ulaşmasında önemli bir etken olarak karşımıza çıkar. Uzaktan eğitimde çevrimiçi derslerdeki öğretmen ve öğrenci iletişim süreçlerinin ve etkileşim düzeyinin öğrencilerin öğrenme düzeyleri ile pozitif olarak ilişkili olduğunu bilinmektedir. (Jaggars & Xu, 2016) Bu açıdan bakıldığında öğretmenlerin, öğrenci ilgi düzeyini değerlendirerek ve duyuşsal faktörlerini göz önünde bulundurarak, öğrencilerin öğrenmelerine ve ders çalışmalarına daha aktif katılmalarını sağlayacak dersleri ve etkinlikleri daha etkili bir şekilde düzenlemeleri önem arz eder. Öğrenciler, derslerinde başarılı olmak için motive olduklarında, öğrenme arzularıyla meşgul olduklarında veya yatırım yaptıklarında ve öğretmenlerinin beklediği çabayı gösterebildiklerinde, eğitimlerine katılma olasılıkları daha yüksek hale gelmektedir. Uzaktan eğitimde öğrencinin katılımının sağlanması ise ancak doğru iletişim yöntemlerinin kullanılması ile mümkün olur. Ancak bunun yanısıra tutum, kişilik, motivasyon, çaba ve özgüven gibi öğrenci katılımıyla ilgili çeşitli duygusal faktörler de göz ardı edilmemesi gerekir.

4. COVID-19 PANDEMİSİNDE UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNİN ÖĞRETMENLERİN ÖĞRENCİLER İLE OLAN İLETİŞİMİNE ETKİLERİ

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırma Covid-19 pandemisinde uzaktan eğitim sürecinin öğretmenlerin öğrenciler ile olan iletişimine etkilerini tespit etmek ve bu doğrultuda öneriler geliştirmek amacıyla hazırlanmıştır.

4.2. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Araştırma, Covid-19 pandemisinde uzaktan eğitim sürecinin öğretmenlerin öğrenciler ile olan iletişimine etkilerini incelemektedir. Bu nedenle bu çalışmada uzaktan eğitim sürecine dahil olan öğretmenler örneklem olarak alınmıştır.

Araştırmada birinci elden veri toplama tekniği belirlenerek çevrimiçi anket yoluyla meydana getirilmiştir, ikinci elden veri alma tekniği ise bu alanda literatüre katılmış olan kitaplar, internet kaynakları, makaleler, tezler ve dergilerden faydalanılmıştır. Çalışmanın birinci ve ikinci bölümlerinde literatür taraması yapılmış üçüncü bölümünde ise anket yöntemi uygulanarak birinci elden veri toplama tekniği kullanılmıştır. Anket formu öğretmenlere uygulanmıştır.

4.3. ARAŞTIRMANIN HEDEFLERİ VE HİPOTEZLERİ

Çalışmanın ana hedefi Covid-19 pandemisinde uzaktan eğitim sürecinin öğretmenlerin öğrenciler ile olan iletişimine etkilerinin incelemesi olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda çalışmanın hipotezi şu şekildedir: Covid-19 pandemisinde uzaktan eğitim sürecinin öğretmenlerin öğrenciler arasındaki iletişimi artırır.

4.4. ARAŞTIRMANIN ANAKÜTLE VE ÖRNEKLEM SEÇİMİ

Araştırmanın evrenini İstanbul ili Küçükçekmece ilçesinde özel bir okulda görev yapan öğretmenler oluşturmuştur. Bu kurumda çalışan toplam 38 öğretmen

bulunmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise bu özel kurumda çalışan tüm öğretmenlerden oluşmaktadır.

Çalışmada tesadüfi olmayan örnekleme yönteminden biri olan kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

4.5. VERİ TOPLAMA VE YÖNTEMLERİ VE ARAÇLARI

Bu araştırmanın anket soruları beş farklı kategoriden meydana gelmektedir. Birinci bölüm kullanıcılara demografik özellikleri ortaya çıkaran sorulardan oluşmaktadır. İkinci bölümde sınır-uzaktan eğitim farklılıklarını tespit etmeye yönelik sorular mevcuttur. Üçüncü kısımda öğretmenlerin uzaktan eğitim algısı ile ilgili sorular yer alırken, dördüncü kısımda uzaktan eğitim süreçlerinde öğrencilerin tutum ve davranışlarını belirlemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır. Anketin beşinci ve son kısmında ise öğretmenlerin uzaktan eğitim algılarına yönelik sorular yer almaktadır.

Verilerin analizi SPSS 21.0 ile yapılmıştır ve %95 güven düzeyinde çalışılmıştır.

İfadelere ait katılım düzeylerinin 2 gruplu değişkenler açısından incelenmesi Mann Whitney testi ile 3 ve daha fazla gruplu değişkenler açısından incelenmesi Kruskal Wallis testi ile analiz edilmiştir.

4.6. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE DEĞERLENDİRME

4.6.1. Demografik Değişkenlere Yönelik Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik özelliklerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

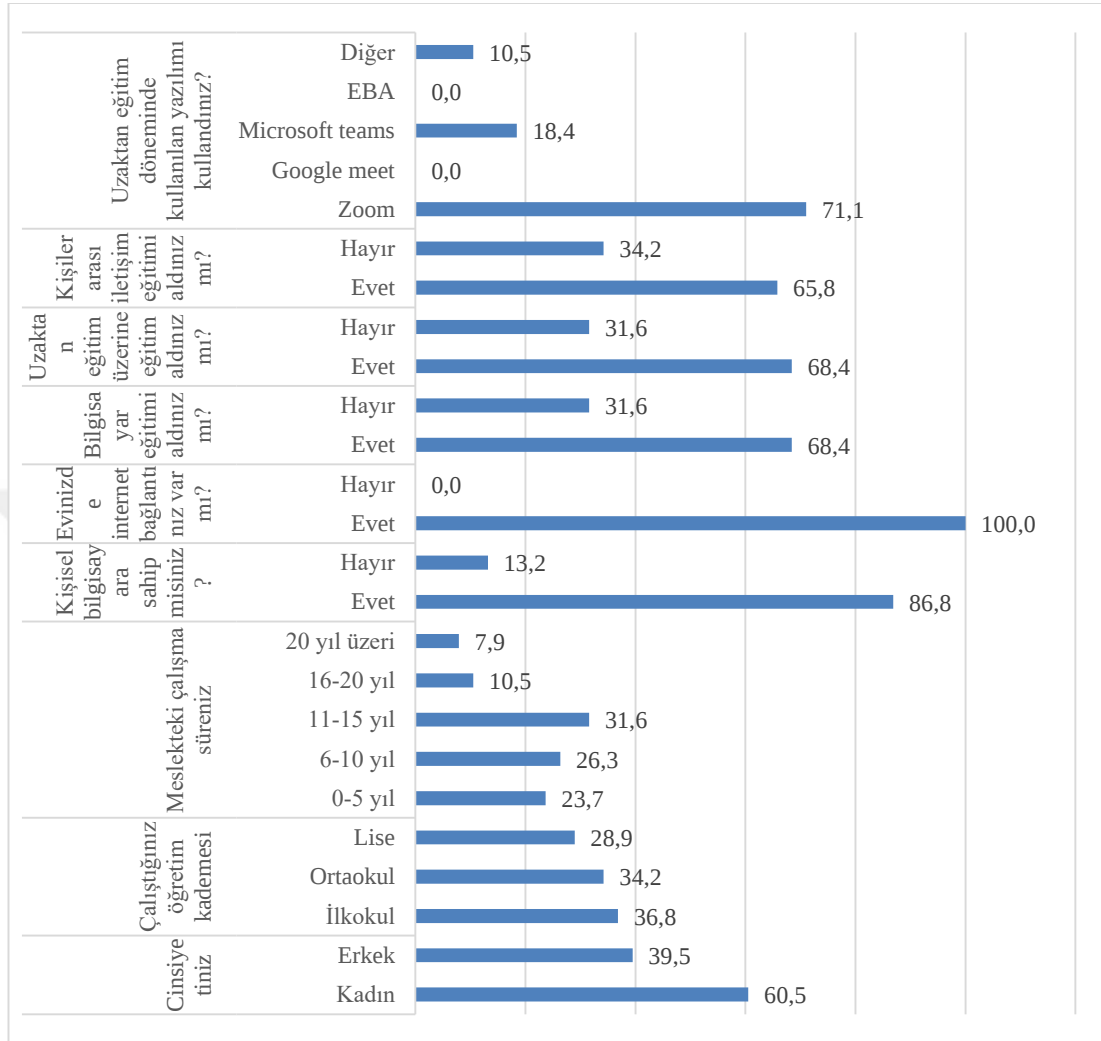
Tablo 1: Demografik Değişkenler

		n	%
Cinsiyetiniz	Kadın	23	60,5
	Erkek	15	39,5
Çalıştığınız öğretim kademesi	İlkokul	14	36,8
	Ortaokul	13	34,2
	Lise	11	28,9
Meslekteki çalışma süreniz	0-5 yıl	9	23,7
	6-10 yıl	10	26,3
	11-15 yıl	12	31,6

	16-20 yıl	4	10,5
	20 yıl üzeri	3	7,9
Kişisel bilgisayara sahip misiniz?	Evet	33	86,8
	Hayır	5	13,2
Evinizde internet bağlantınız var mı?	Evet	38	100,0
	Hayır	0	0,0
Bilgisayar eğitimi aldınız mı?	Evet	26	68,4
	Hayır	12	31,6
Uzaktan eğitim üzerine eğitim aldınız mı?	Evet	26	68,4
	Hayır	12	31,6
Kişiler arası iletişim eğitimi aldınız mı?	Evet	25	65,8
	Hayır	13	34,2
	Zoom	27	71,1
	Google meet	0	0,0
Uzaktan eğitim döneminde kullanılan yazılımı kullandınız?	Microsoft teams	7	18,4
	EBA	0	0,0
	Diğer	4	10,5

Katılımcılardan kadınların oranı %60,5; ilkokul kademesinde çalışanların oranı %36,8; mesleğinde 11-15 yıldır çalışanların oranı %31,6; kişisel bilgisayarı olanların oranı %86,8; evinde internet olanların oranı %100,0; bilgisayar eğitimi almış olanların oranı %68,4; uzaktan eğitim üzerine eğitim almış olanların oranı %68,4; kişiler arası iletişim eğitimi almış olanların oranı %65,8; uzaktan eğitim döneminde zoom yazılımını kullanmış olanların oranı %71,1'dir.

4.6.2. Sınıf-Uzaktan Eğitim Farklılıklarına Yönelik Bulgular

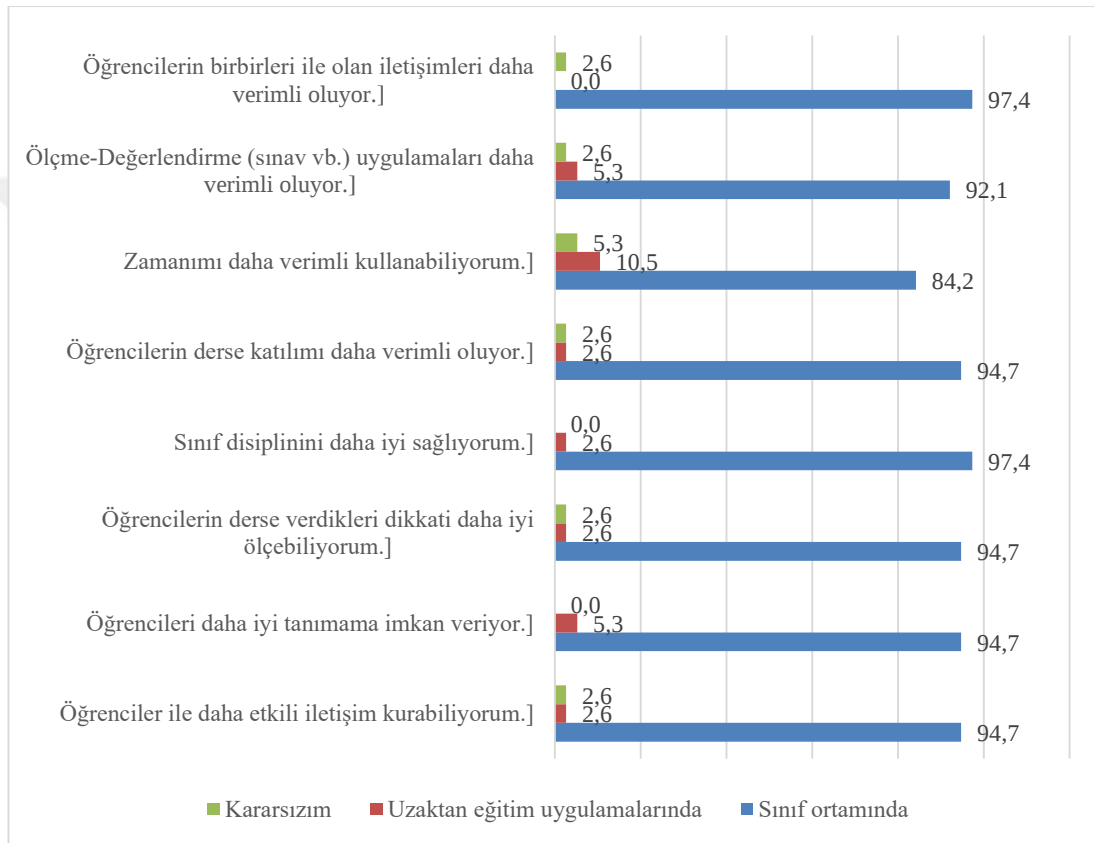

Tablo 2: Sınıf-Uzaktan Eğitim Farklılıkları

	Sınıf ortamında		Uzaktan eğitim uygulamalarında		Kararsızım	
	n	%	n	%	n	%
Öğrenciler ile daha etkili iletişim kurabiliyorum.]	36	94,7	1	2,6	1	2,6
Öğrencileri daha iyi tanımama imkan veriyor.]	36	94,7	2	5,3	0	0,0
Öğrencilerin derse verdikleri dikkati daha iyi ölçebiliyorum.]	36	94,7	1	2,6	1	2,6
Sınıf disiplini daha iyi sağlıyorum.]	37	97,4	1	2,6	0	0,0
Öğrencilerin derse katılımı daha verimli oluyor.]	36	94,7	1	2,6	1	2,6
Zamanımı daha verimli kullanabiliyorum.]	32	84,2	4	10,5	2	5,3
Ölçme-Değerlendirme (sınav vb.) uygulamaları daha verimli oluyor.]	35	92,1	2	5,3	1	2,6
Öğrencilerin birbirleri ile olan iletişimleri daha verimli oluyor.]	37	97,4	0	0,0	1	2,6

Sınıf ortamında sınıf disiplini daha iyi sağlayan ve öğrencilerin birbirleri ile olan iletişimleri daha verimli olduğunu düşünenlerin oranı %97,4'tür. Sınıf ortamında zamanını daha verimli kullananların oranı %84,2 iken bunu uzaktan eğitim uygulamalarında yapanların oranı %10,5'tir.

4.6.3. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Algısına Yönelik Bulgular

Tablo 3: Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Algısı ile İlgili Sorular

	1,0		2,0		3,0		4,0		5,0		Ort	Ss
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Uzaktan eğitim uygulamalarını gerçekleştirmek için gerekli teknolojik ve yöntem bilgisine sahibim.]	5	13,2	2	5,3	2	5,3	17	44,7	12	31,6	3,76	1,32
Uzaktan eğitim uygulamalarına uyum sağlamam kolay oldu.]	3	7,9	5	13,2	1	2,6	16	42,1	13	34,2	3,82	1,27
Yüz yüze eğitim ile uzaktan eğitim süreçlerinde aynı eğitim-öğretim yöntemlerini kullandım.]	5	13,2	13	34,2	4	10,5	13	34,2	3	7,9	2,89	1,25

Uzaktan eğitim uygulamalarına öğrenciler daha çabuk uyum sağladı.]	9	23,7	10	26,3	10	26,3	6	15,8	3	7,9	2,58	1,24
Uzaktan eğitim uygulaması ile gerçekleşen derslerde, öğrenme düzeyi yüz yüze eğitim ile eşittir.]	17	44,7	12	31,6	4	10,5	2	5,3	3	7,9	2,00	1,23
Covid-19 sonrası eğitim sürecinde uzaktan eğitimin daha çok tercih edileceğine inanıyorum.]	10	26,3	15	39,5	5	13,2	4	10,5	4	10,5	2,39	1,28
Uzaktan eğitim, eğitimin kalitesini arttırmaktadır.]	12	31,6	15	39,5	5	13,2	4	10,5	2	5,3	2,18	1,16
Uzaktan eğitim öğrenciler analitik düşünme kabiliyetini arttırmaktadır.]	11	28,9	17	44,7	4	10,5	4	10,5	2	5,3	2,18	1,14
Uzaktan eğitim sürecinin devamı için yetişmiş insan gücü ihtiyacını karşılamak şarttır]	6	15,8	8	21,1	9	23,7	11	28,9	4	10,5	2,97	1,26
Öğretmenlere uzaktan eğitimde karşılaştıkları sorunları çözmek için gerekli teknik destek verilmektedir.]	6	15,8	9	23,7	6	15,8	10	26,3	7	18,4	3,08	1,38
Uzaktan eğitimde derslerin işlenmesi sürecinde kullandığımız öğretim teknikleri yeterlidir.]	8	21,1	12	31,6	7	18,4	9	23,7	2	5,3	2,61	1,22
Derslerin işlenmesi sürecinde kullanılan öğretim teknikleri kullanımı kolaydır.]	3	7,9	10	26,3	12	31,6	8	21,1	5	13,2	3,05	1,16
Okullar öğretmenlere uzaktan eğitimi desteklemek gerekli eğitimleri vermektedir.]	5	13,2	5	13,2	10	26,3	13	34,2	5	13,2	3,21	1,23
Uzaktan eğitimde ders öncesi hazırlık ve dersinin yürütülmesi için daha fazla emek harcanmaktadır.]	1	2,6	8	21,1	10	26,3	10	26,3	9	23,7	3,47	1,16
Uzaktan eğitimi yüz yüze eğitime tercih ederim.]	20	52,6	8	21,1	5	13,2	2	5,3	3	7,9	1,95	1,27

Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Algısı ile İlgili Katılım Düzeyi en yüksek olan ifadeler;

- Uzaktan eğitim uygulamalarına uyum sağlamam kolay oldu
- Uzaktan eğitim uygulamalarını gerçekleştirmek için gerekli teknolojik ve yöntem bilgisine sahibim
- Uzaktan eğitimde ders öncesi hazırlık ve dersinin yürütülmesi için daha fazla emek harcanmaktadır

Katılım Düzeyi en düşük olan ifadeler;

- Uzaktan eğitimi yüz yüze eğitime tercih ederim
- Uzaktan eğitim uygulaması ile gerçekleşen derslerde, öğrenme düzeyi yüz yüze eğitim ile eşittir
- Uzaktan eğitim öğrenciler analitik düşünme kabiliyetini arttırmaktadır.

4.6.4. Uzaktan Eğitim Süreçlerinde Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına Yönelik Bulgular

Tablo 4: Uzaktan Eğitim Süreçlerinde Öğrencilerin Tutum ve Davranışları

	1,0		2,0		3,0		4,0		5,0		Ort	ss
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Düşüncelerini açık ve net bir şekilde ifade ederler.]	5	13,2	18	47,4	8	21,1	6	15,8	1	2,6	2,47	1,01
Kendilerini birbirlerinin yerine koyarak (empati kurarak) anlamaya çalışırlar.]	7	18,4	14	36,8	14	36,8	3	7,9	0	0,0	2,34	0,88
Argo kelimelere yer verirler.]	7	18,4	15	39,5	9	23,7	4	10,5	3	7,9	2,50	1,16
Nezaket kurallarına dikkat ederler.]	3	7,9	12	31,6	8	21,1	12	31,6	3	7,9	3,00	1,14
Birbirlerinin sözlerini keserler.]	5	13,2	12	31,6	8	21,1	11	28,9	2	5,3	2,82	1,16
Birbirlerinin görüşlerini dikkate alırlar.]	3	7,9	8	21,1	8	21,1	17	44,7	2	5,3	3,18	1,09
Devrik cümle kullanırlar.]	3	7,9	10	26,3	14	36,8	8	21,1	3	7,9	2,95	1,06
Birbirlerinin sözlerini yanlış algılayırlar.]	5	13,2	7	18,4	14	36,8	10	26,3	2	5,3	2,92	1,10
Birbirlerinin fikir ve düşüncelerine tahammül ederler.]	4	10,5	8	21,1	11	28,9	11	28,9	4	10,5	3,08	1,17
İçten ve sempatik davranırlar.]	3	7,9	9	23,7	12	31,6	10	26,3	4	10,5	3,08	1,12
"Birbirlerini etkili ve sabırlı dinlerler.	5	13,2	9	23,7	10	26,3	8	21,1	6	15,8	3,03	1,28
Kendi hatalarını kabul ederler.]	6	15,8	5	13,2	12	31,6	11	28,9	4	10,5	3,05	1,23
Ses tonlarına dikkat ederler.]	3	7,9	9	23,7	11	28,9	9	23,7	6	15,8	3,16	1,20
Karşılıklı olarak iletişime açıktırlar.]	2	5,3	11	28,9	9	23,7	12	31,6	4	10,5	3,13	1,12
Görüşlerinin kabul edilmesi için dayatırlar.]	4	10,5	13	34,2	9	23,7	8	21,1	4	10,5	2,87	1,19
Suçlayıcı konuşurlar.]	5	13,2	15	39,5	13	34,2	4	10,5	1	2,6	2,50	0,95
Duygu ve düşüncelerini açıkça ifade etmek yerine, dolaylı anlatırlar.]	4	10,5	13	34,2	13	34,2	6	15,8	2	5,3	2,71	1,04
Kendilerinin her zaman haklı olduğunu düşünürler.]	3	7,9	13	34,2	13	34,2	8	21,1	1	2,6	2,76	0,97
Karşısındakine konuşma fırsatı verirler.]	3	7,9	9	23,7	9	23,7	12	31,6	5	13,2	3,18	1,18

Uzaktan Eğitim Süreçlerinde Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarından Katılım Düzeyi en yüksek olan ifadeler;

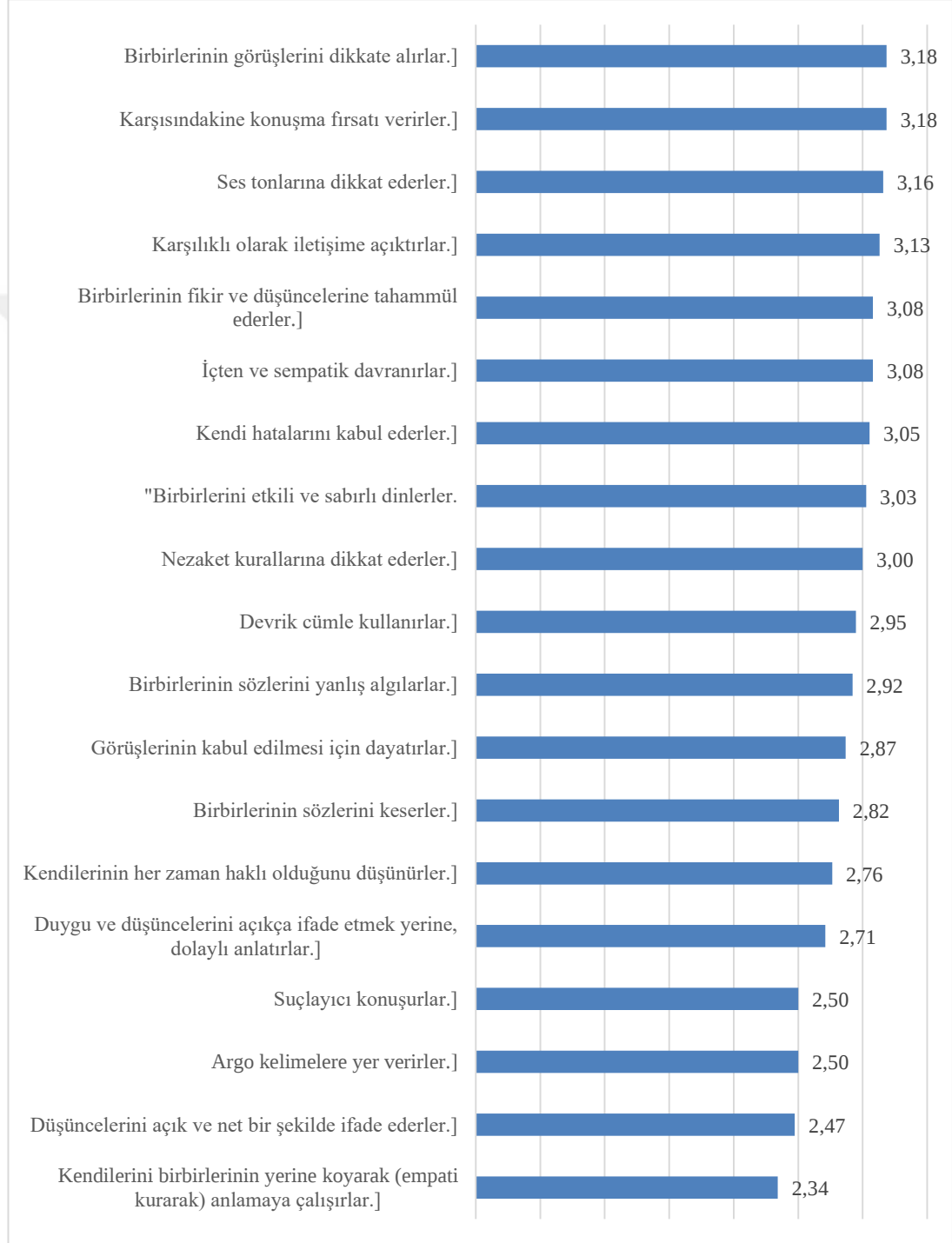
- Birbirlerinin görüşlerini dikkate alırlar
- Karşısındakine konuşma fırsatı verirler
- Ses tonlarına dikkat ederler

Katılım Düzeyi en düşük olan ifadeler;

- Kendilerini birbirlerinin yerine koyarak (empati kurarak) anlamaya çalışırlar

- Düşüncelerini açık ve net bir şekilde ifade ederler
- Suçlayıcı konuşurlar

4.6.5. Uzaktan Eğitim ile İlgili Sorulara Yönelik Bulgular

Tablo 5: Uzaktan Eğitim ile İlgili Sorular

	1,0		2,0		3,0		4,0		5,0		Ort	Ss
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Derslerimizi çevrimiçi anlatmaktan memnunum.]	11	28,9	14	36,8	5	13,2	6	15,8	2	5,3	2,32	1,21
Yüz yüze eğitimden çevrimiçi eğitime geçtiğinde kullandığım materyaller yeterlidir.]	7	18,4	12	31,6	7	18,4	10	26,3	2	5,3	2,68	1,21
Çevrimiçi ders anlatmak, öğrencinin derse daha fazla katılma isteğini teşvik eder.]	10	26,3	14	36,8	10	26,3	2	5,3	2	5,3	2,26	1,08
Deneyimlerinize göre, bir öğretmen olarak bu süreçte üretkenliğimiz arttı.]	4	10,5	12	31,6	12	31,6	6	15,8	4	10,5	2,84	1,15
Öğrencileriniz sizinle empati kurabildiğini ve çevrim içi eğitimde öğretmen olarak karşılaştığımız zorlukları anladığını düşünüyorum.]	5	13,2	11	28,9	10	26,3	8	21,1	4	10,5	2,87	1,21
Çevrimiçi derslerin öğrencilerim ile aramdaki iletişimi olumsuz yönde etkilediğine inanıyorum.]	4	10,5	11	28,9	12	31,6	7	18,4	4	10,5	2,89	1,16
Derslerimi çevrimiçi anlattığım için artık daha iyi öğretiyorum.]	9	23,7	13	34,2	10	26,3	4	10,5	2	5,3	2,39	1,13
Öğrencim ile iletişim kurmak çevrimiçi derslerde zorlaştı.]	3	7,9	9	23,7	9	23,7	9	23,7	8	21,1	3,26	1,27
Çevrimiçi dersler anlattığım için daha izole hissediyorum.]	3	7,9	7	18,4	9	23,7	13	34,2	6	15,8	3,32	1,19
MEB'in eğitim programını çevrimiçi olarak başarıyla sürdürdüğünü inanıyorum.]	5	13,2	11	28,9	13	34,2	4	10,5	5	13,2	2,82	1,20

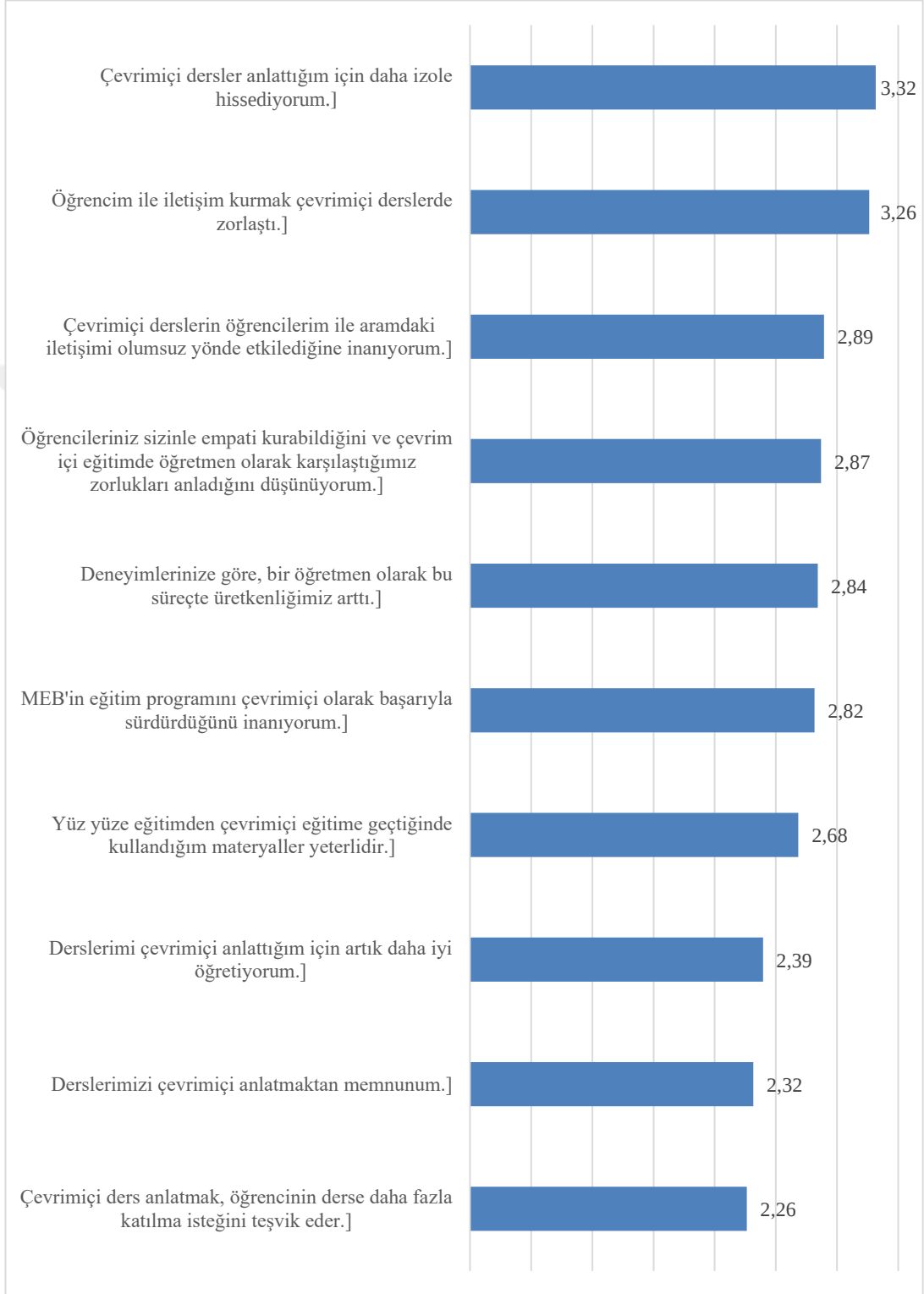
Uzaktan Eğitim ile İlgili Katılım Düzeyi en yüksek olan ifadeler;

- Çevrimiçi dersler anlattığım için daha izole hissediyorum
- Öğrencim ile iletişim kurmak çevrimiçi derslerde zorlaştı
- Çevrimiçi derslerin öğrencilerim ile aramdaki iletişimi olumsuz yönde etkilediğine inanıyorum

Katılım Düzeyi en düşük olan ifadeler;

- Çevrimiçi ders anlatmak, öğrencinin derse daha fazla katılma isteğini teşvik eder
- Derslerimizi çevrimiçi anlatmaktan memnunum
- Derslerimi çevrimiçi anlattığım için artık daha iyi öğretiyorum

4.6.6. İfadelere Ait Katılım Düzeylerinin, Çalışılan Öğretim Kademesi Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

Tablo 6: İfadelere Ait Katılım Düzeylerinin, Çalışılan Öğretim Kademesi Açısından İncelenmesi

	Çalıştığınız öğretim kademesi						X2	P
	İlkokul		Ortaokul		Lise			
	Ort	ss	Ort	ss	Ort	ss		
Uzaktan eğitim uygulamalarını gerçekleştirmek için gerekli teknolojik ve yöntem bilgisine sahibim.]	3,29	1,44	3,92	1,38	4,18	,98	3,622	,163
Uzaktan eğitim uygulamalarına uyum sağlamam kolay oldu.]	3,43	1,34	4,23	1,09	3,82	1,33	3,347	,188
Yüz yüze eğitim ile uzaktan eğitim süreçlerinde aynı eğitim-öğretim yöntemlerini kullandım.]	2,57	1,09	2,85	1,07	3,36	1,57	2,375	,305
Uzaktan eğitim uygulamalarına öğrenciler daha çabuk uyum sağladı.]	2,50	1,09	2,54	1,39	2,73	1,35	0,134	,935
Uzaktan eğitim uygulaması ile gerçekleşen derslerde, öğrenme düzeyi yüz yüze eğitim ile eşittir.]	2,00	1,04	2,15	1,28	1,82	1,47	1,843	,398
Covid-19 sonrası eğitim sürecinde uzaktan eğitimin daha çok tercih edileceğine inanıyorum.]	2,57	1,16	2,31	1,32	2,27	1,49	1,030	,598
Uzaktan eğitim, eğitimin kalitesini arttırmaktadır.]	2,14	0,86	2,31	1,18	2,09	1,51	0,985	,611
Uzaktan eğitim öğrenciler analitik düşünme kabiliyetini arttırmaktadır.]	2,21	1,12	2,31	1,18	2,00	1,18	0,773	,680
Uzaktan eğitim sürecinin devamı için yetişmiş insan gücü ihtiyacını karşılamak şarttır]	2,71	1,33	3,54	0,97	2,64	1,36	3,802	,149
Öğretmenlere uzaktan eğitimde karşılaştıkları sorunları çözmek için gerekli teknik destek verilmektedir.]	2,86	1,51	3,08	1,26	3,36	1,43	0,818	,664
Uzaktan eğitimde derslerin işlenmesi sürecinde kullandığımız öğretim teknikleri yeterlidir.]	2,36	1,01	2,92	1,26	2,55	1,44	1,402	,496
Derslerin işlenmesi sürecinde kullanılan öğretim teknikleri kullanımı kolaydır.]	2,71	1,07	3,23	1,09	3,27	1,35	1,709	,425
Okullar öğretmenlere uzaktan eğitimi desteklemek gerekli eğitimleri vermektedir.]	2,93	1,38	3,54	1,13	3,18	1,17	1,654	,437
Uzaktan eğitimde ders öncesi hazırlık ve dersinin yürütülmesi için daha fazla emek harcanmaktadır.]	3,14	0,95	3,54	1,33	3,82	1,17	2,373	,305
Uzaktan eğitimi yüz yüze eğitime tercih ederim.]	1,71	0,99	2,38	1,39	1,73	1,42	3,404	,182
Düşüncelerini açık ve net bir şekilde ifade ederler.]	2,79	1,12	2,62	0,96	1,91	,70	4,843	,089
Kendilerini birbirlerinin yerine koyarak (empati kurarak) anlamaya çalışırlar.]	2,50	0,85	2,46	0,97	2,00	,77	2,351	,309
Argo kelimelere yer verirler.]	2,64	1,15	2,46	1,13	2,36	1,29	0,576	,750
Nezaket kurallarına dikkat ederler.]	3,00	0,78	3,38	1,33	2,55	1,21	2,968	,227
Birbirlerinin sözlerini keserler.]	3,14	1,17	2,46	0,97	2,82	1,33	2,520	,284
Birbirlerinin görüşlerini dikkate alırlar.]	3,29	0,99	3,31	1,18	2,91	1,14	0,847	,655
Devrik cümle kullanırlar.]	3,21	0,80	2,69	1,18	2,91	1,22	1,765	,414
Birbirlerinin sözlerini yanlış algırlarlar.]	3,07	0,83	2,92	1,26	2,73	1,27	0,681	,711
Birbirlerinin fikir ve düşüncelerine tahammül ederler.]	3,07	0,83	3,46	1,39	2,64	1,21	3,087	,214
İçten ve sempatik davranırlar.]	3,07	0,73	3,23	1,42	2,91	1,22	0,537	,765
"Birbirlerini etkili ve sabırlı dinlerler.	2,93	1,14	3,23	1,42	2,91	1,38	0,526	,769
Kendi hatalarını kabul ederler.]	3,14	0,66	3,23	1,54	2,73	1,42	1,061	,588
Ses tonlarına dikkat ederler.]	3,14	1,03	3,38	1,26	2,91	1,38	0,846	,655
Karşılıklı olarak iletişime açıktırlar.]	3,29	0,91	3,23	1,17	2,82	1,33	0,998	,607
Görüşlerinin kabul edilmesi için dayatırlar.]	2,79	1,19	3,23	1,09	2,55	1,29	2,234	,327
Suçlayıcı konuşurlar.]	2,79	0,80	2,46	0,88	2,18	1,17	3,998	,135
Duygu ve düşüncelerini açıkça ifade etmek yerine, dolaylı anlatırlar.]	2,93	1,00	2,54	1,05	2,64	1,12	1,232	,540
Kendilerinin her zaman haklı olduğunu düşünürler.]	3,00	0,88	2,69	0,95	2,55	1,13	2,275	,321
Karşısındakine konuşma fırsatı verirler.]	3,00	1,18	3,31	1,11	3,27	1,35	0,715	,699
Derslerimizi çevrimiçi anlatmaktan memnunum.]	2,14	1,23	2,62	1,12	2,18	1,33	1,861	,394

Yüz yüze eğitimden çevrimiçi eğitime geçtiğinde kullandığım materyaller yeterlidir.]	2,71	1,07	3,23	1,17	2,00	1,18	6,606	,037*
Çevrimiçi ders anlatmak, öğrencinin derse daha fazla katılma isteğini teşvik eder.]	2,14	1,17	2,62	1,19	2,00	,77	1,845	,397
Deneyimlerinize göre, bir öğretmen olarak bu süreçte üretkenliğimiz arttı.]	3,07	1,21	2,92	0,95	2,45	1,29	1,868	,393
Öğrencileriniz sizinle empati kurabildiğini ve çevrim içi eğitimde öğretmen olarak karşılaştığımız zorlukları anladığını düşünüyorum.]	3,00	1,24	3,00	1,15	2,55	1,29	1,304	,521
Çevrimiçi derslerin öğrencilerim ile aramdaki iletişimi olumsuz yönde etkilediğine inanıyorum.]	2,64	1,01	2,85	1,21	3,27	1,27	1,950	,377
Derslerimi çevrimiçi anlattığım için artık daha iyi öğretiyorum.]	2,50	1,29	2,69	1,03	1,91	,94	2,743	,254
Öğrencim ile iletişim kurmak çevrimiçi derslerde zorlaştı.]	3,00	1,18	3,38	1,19	3,45	1,51	1,065	,587
Çevrimiçi dersler anlattığım için daha izole hissediyorum.]	3,14	1,23	3,31	1,38	3,55	,93	0,428	,807
MEB'in eğitim programını çevrimiçi olarak başarıyla sürdürdüğünü inanıyorum.]	3,07	1,14	2,62	1,19	2,73	1,35	1,312	,519

İfadelere Ait Katılım Düzeylerinin, Çalışılan Öğretim Kademesi Açısından İncelenmesi için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları aşağıda verilmiştir

“Yüz yüze eğitimden çevrimiçi eğitime geçtiğinde kullandığım materyaller yeterlidir” ifadesine ait katılım düzeyi, çalışılan öğretim kademesine göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre ortaokul kademesinde çalışanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken lise kademesinde çalışanlarda en düşüktür.

4.6.7. İfadelere Ait Katılım Düzeylerinin, Uzaktan Eğitim Döneminde Kullanılan Yazılım Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

Tablo 7: İfadelere Ait Katılım Düzeylerinin, Uzaktan Eğitim Döneminde Kullanılan Yazılım Açısından İncelenmesi

	Uzaktan eğitim döneminde kullanılan yazılımı kullandınız?						X2	P
	Zoom		Microsoft teams		Diğer			
	Ort	ss	Ort	ss	Ort	ss		
Uzaktan eğitim uygulamalarını gerçekleştirmek için gerekli teknolojik ve yöntem bilgisine sahibim.]	3,78	1,40	3,86	,90	3,50	1,73	,239	,887
Uzaktan eğitim uygulamalarına uyum sağlamam kolay oldu.]	3,85	1,23	3,43	1,40	4,25	1,50	2,242	,326
Yüz yüze eğitim ile uzaktan eğitim süreçlerinde aynı eğitim-öğretim yöntemlerini kullandım.]	2,74	1,26	3,57	,98	2,75	1,50	2,537	,281
Uzaktan eğitim uygulamalarına öğrenciler daha çabuk uyum sağladı.]	2,56	1,28	3,00	1,15	2,00	1,15	1,580	,454
Uzaktan eğitim uygulaması ile gerçekleşen derslerde, öğrenme düzeyi yüz yüze eğitim ile eşittir.]	1,93	1,11	2,86	1,57	1,00	0,00	7,182	,028*
Covid-19 sonrası eğitim sürecinde uzaktan eğitimin daha çok tercih edileceğine inanıyorum.]	2,30	1,14	3,43	1,51	1,25	0,50	8,042	,018*
Uzaktan eğitim, eğitimin kalitesini arttırmaktadır.]	2,19	1,11	2,86	1,21	1,00	0,00	8,718	,013*
Uzaktan eğitim öğrenciler analitik düşünme kabiliyetini arttırmaktadır.]	2,26	1,16	2,57	,98	1,00	0,00	8,213	,016*

Uzaktan eğitim sürecinin devamı için yetişmiş insan gücü ihtiyacını karşılamak şarttır.]	3,04	1,29	2,71	1,11	3,00	1,63	,393	,822
Öğretmenlere uzaktan eğitimde karşılaştıkları sorunları çözmek için gerekli teknik destek verilmektedir.]	3,04	1,43	2,86	1,46	3,75	0,96	1,088	,580
Uzaktan eğitimde derslerin işlenmesi sürecinde kullandığımız öğretim teknikleri yeterlidir.]	2,48	1,25	3,29	,95	2,25	1,26	3,100	,212
Derslerin işlenmesi sürecinde kullanılan öğretim teknikleri kullanımı kolaydır.]	3,04	1,16	3,14	,90	3,00	1,83	,099	,952
Okullar öğretmenlere uzaktan eğitimi desteklemek gerekli eğitimleri vermektedir.]	3,15	1,41	3,43	,53	3,25	0,96	,064	,968
Uzaktan eğitimde ders öncesi hazırlık ve dersinin yürütülmesi için daha fazla emek harcanmaktadır.]	3,30	1,23	3,57	,53	4,50	1,00	3,820	,148
Uzaktan eğitimi yüz yüze eğitime tercih ederim.]	1,81	1,14	2,43	1,40	2,00	2,00	1,242	,537
Düşüncelerini açık ve net bir şekilde ifade ederler.]	2,41	0,97	3,00	1,15	2,00	0,82	2,443	,295
Kendilerini birbirlerinin yerine koyarak (empati kurarak) anlamaya çalışırlar.]	2,22	0,89	2,86	,69	2,25	0,96	3,027	,220
Argo kelimelere yer verirler.]	2,30	1,10	3,14	,90	2,75	1,71	4,275	,118
Nezakete kurallarına dikkat ederler.]	2,81	1,14	3,57	,79	3,25	1,50	2,848	,241
Birbirlerinin sözlerini keserler.]	2,74	1,20	3,43	,98	2,25	0,96	2,907	,234
Birbirlerinin görüşlerini dikkate alırlar.]	3,07	1,14	3,71	,49	3,00	1,41	1,893	,388
Devrik cümle kullanırlar.]	2,70	1,03	3,71	,76	3,25	1,26	5,537	,063
Birbirlerinin sözlerini yanlış algırlar.]	2,85	1,17	3,00	1,15	3,25	0,50	,560	,756
Birbirlerinin fikir ve düşüncelerine tahammül ederler.]	2,89	1,25	3,71	,76	3,25	0,96	2,878	,237
İçten ve sempatik davranırlar.]	3,00	1,27	3,29	,76	3,25	0,50	,565	,754
"Birbirlerini etkili ve sabırlı dinlerler.	2,85	1,35	3,57	,98	3,25	1,26	1,954	,376
Kendi hatalarını kabul ederler.]	2,85	1,32	3,29	,76	4,00	0,82	3,351	,187
Ses tonlarına dikkat ederler.]	3,00	1,27	3,57	,98	3,50	1,00	1,645	,439
Karşılıklı olarak iletişime açıktırlar.]	3,00	1,18	3,43	,79	3,50	1,29	1,326	,515
Görüşlerinin kabul edilmesi için dayatırlar.]	2,81	1,21	3,43	1,13	2,25	0,96	2,539	,281
Suçlayıcı konuşurlar.]	2,33	1,00	3,00	,82	2,75	0,50	3,910	,142
Duygu ve düşüncelerini açıkça ifade etmek yerine, dolaylı anlatırlar.]	2,56	1,09	3,29	,95	2,75	0,50	2,940	,230
Kendilerinin her zaman haklı olduğunu düşünürler.]	2,67	1,07	3,14	,69	2,75	0,50	1,713	,425
Karşısındakine konuşma fırsatı verirler.]	3,19	1,18	3,43	,98	2,75	1,71	,710	,701
Derslerimizi çevrimiçi anlatmaktan memnunuz.]	2,41	1,22	2,00	,82	2,25	1,89	,605	,739
Yüz yüze eğitimden çevrimiçi eğitime geçtiğinde kullandığım materyaller yeterlidir.]	2,59	1,19	3,00	,82	2,75	2,06	,774	,679
Çevrimiçi ders anlatmak, öğrencinin derse daha fazla katılma isteğini teşvik eder.]	2,37	1,15	2,29	,76	1,50	1,00	2,554	,279
Deneyimlerinize göre, bir öğretmen olarak bu süreçte üretkenliğimiz arttı.]	2,78	1,15	2,86	,90	3,25	1,71	,605	,739
Öğrencileriniz sizinle empati kurabildiğini ve çevrim içi eğitimde öğretmen olarak karşılaştığımız zorlukları anladığını düşünüyorum.]	2,70	1,17	3,14	1,35	3,50	1,29	1,881	,390
Çevrimiçi derslerin öğrencilerim ile aramdaki iletişimi olumsuz yönde etkilediğine inanıyorum.]	3,11	1,19	2,43	,98	2,25	0,96	3,089	,213
Derslerimi çevrimiçi anlattığım için artık daha iyi öğretiyorum.]	2,52	1,22	2,00	,82	2,25	0,96	,907	,635
Öğrencim ile iletişim kurmak çevrimiçi derslerde zorlaştı.]	3,48	1,22	3,14	1,07	2,00	1,41	4,262	,119
Çevrimiçi dersler anlattığım için daha izole hissediyorum.]	3,33	1,24	3,00	1,15	3,75	0,96	,875	,646
MEB'in eğitim programını çevrimiçi olarak başarıyla sürdürdüğünü inanıyorum.]	2,78	1,19	2,86	1,35	3,00	1,41	,033	,984

İfadelere Ait Katılım Düzeylerinin, Uzaktan Eğitim Döneminde Kullanılan Yazılım Açısından İncelenmesi için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları aşağıda verilmiştir

“Uzaktan eğitim uygulaması ile gerçekleşen derslerde, öğrenme düzeyi yüz yüze eğitim ile eşittir” ifadesine ait katılım düzeyi, uzaktan eğitim döneminde

kullanılan yazılıma göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre Microsoft teams kullanmış olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken diğer yazılımları kullananlarda en düşüktür.

“Covid-19 sonrası eğitim sürecinde uzaktan eğitimin daha çok tercih edileceğine inanıyorum” ifadesine ait katılım düzeyi, uzaktan eğitim döneminde kullanılan yazılıma göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre Microsoft teams kullanmış olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken diğer yazılımları kullananlarda en düşüktür.

“Uzaktan eğitim, eğitimin kalitesini arttırmaktadır” ifadesine ait katılım düzeyi, uzaktan eğitim döneminde kullanılan yazılıma göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre Microsoft teams kullanmış olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken diğer yazılımları kullananlarda en düşüktür.

“Uzaktan eğitim öğrenciler analitik düşünme kabiliyetini arttırmaktadır” ifadesine ait katılım düzeyi, uzaktan eğitim döneminde kullanılan yazılıma göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre Microsoft teams kullanmış olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken diğer yazılımları kullananlarda en düşüktür.

4.6.8. İfadelere Ait Katılım Düzeylerinin, Uzaktan Eğitim Üzerine Eğitim Alma Durumu Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

Tablo 8: İfadelere Ait Katılım Düzeylerinin, Uzaktan Eğitim Üzerine Eğitim Alma Durumu Açısından İncelenmesi

	Uzaktan eğitim üzerine eğitim aldınız mı?				Z	P
	Evet		Hayır			
	Ort	ss	Ort	ss		
Uzaktan eğitim uygulamalarını gerçekleştirmek için gerekli teknolojik ve yöntem bilgisine sahibim.]	3,96	1,28	3,33	1,37	-1,660	,097
Uzaktan eğitim uygulamalarına uyum sağlamam kolay oldu.]	4,00	1,13	3,42	1,51	-1,153	,249
Yüz yüze eğitim ile uzaktan eğitim süreçlerinde aynı eğitim-öğretim yöntemlerini kullandım.]	3,00	1,23	2,67	1,30	-0,771	,441
Uzaktan eğitim uygulamalarına öğrenciler daha çabuk uyum sağladı.]	2,58	1,30	2,58	1,16	-0,178	,859
Uzaktan eğitim uygulaması ile gerçekleşen derslerde, öğrenme düzeyi yüz yüze eğitim ile eşittir.]	2,12	1,24	1,75	1,22	-1,073	,283
Covid-19 sonrası eğitim sürecinde uzaktan eğitimin daha çok tercih edileceğine inanıyorum.]	2,42	1,33	2,33	1,23	-0,082	,935
Uzaktan eğitim, eğitimin kalitesini arttırmaktadır.]	2,35	1,23	1,83	0,94	-1,156	,248

Uzaktan eğitim öğrenciler analitik düşünme kabiliyetini arttırmaktadır.]	2,38	1,17	1,75	0,97	-1,770	,077
Uzaktan eğitim sürecinin devamı için yetişmiş insan gücü ihtiyacını karşılamak şarttır.]	3,12	1,24	2,67	1,30	-1,032	,302
Öğretmenlere uzaktan eğitimde karşılaştıkları sorunları çözmek için gerekli teknik destek verilmektedir.]	3,54	1,14	2,08	1,38	-2,972	,003*
Uzaktan eğitimde derslerin işlenmesi sürecinde kullandığımız öğretim teknikleri yeterlidir.]	2,65	1,29	2,50	1,09	-0,275	,783
Derslerin işlenmesi sürecinde kullanılan öğretim teknikleri kullanımı kolaydır.]	3,08	1,09	3,00	1,35	-0,130	,897
Okullar öğretmenlere uzaktan eğitimi desteklemek gerekli eğitimleri vermektedir.]	3,50	1,03	2,58	1,44	-1,883	,060
Uzaktan eğitimde ders öncesi hazırlık ve dersinin yürütülmesi için daha fazla emek harcanmaktadır.]	3,58	1,06	3,25	1,36	-0,712	,476
Uzaktan eğitimi yüz yüze eğitime tercih ederim.]	1,81	1,23	2,25	1,36	-1,095	,274
Derslerimizi çevrimiçi anlatmaktan memnunum.]	2,35	1,20	2,25	1,29	-0,295	,768
Yüz yüze eğitimden çevrimiçi eğitime geçtiğinde kullandığım materyaller yeterlidir.]	2,65	1,20	2,75	1,29	-0,195	,846
Çevrimiçi ders anlatmak, öğrencinin derse daha fazla katılma isteğini teşvik eder.]	2,38	1,10	2,00	1,04	-0,985	,324
Deneyimlerinize göre, bir öğretmen olarak bu süreçte üretkenliğimiz arttı.]	2,88	1,14	2,75	1,22	-0,521	,603
Öğrencileriniz sizinle empati kurabildiğini ve çevrim içi eğitimde öğretmen olarak karşılaştığımız zorlukları anladığını düşünüyorum.]	3,15	1,08	2,25	1,29	-2,196	,028*
Çevrimiçi derslerin öğrencilerim ile aramdaki iletişimi olumsuz yönde etkilediğine inanıyorum.]	2,88	1,14	2,92	1,24	-0,049	,961
Derslerimi çevrimiçi anlattığım için artık daha iyi öğretiyorum.]	2,62	1,20	1,92	0,79	-1,679	,093
Öğrencim ile iletişim kurmak çevrimiçi derslerde zorlaştı.]	3,31	1,32	3,17	1,19	-0,419	,675
Çevrimiçi dersler anlattığım için daha izole hissediyorum.]	3,35	1,06	3,25	1,48	-0,049	,961
MEB'in eğitim programını çevrimiçi olarak başarıyla sürdürdüğünü inanıyorum.]	2,81	1,27	2,83	1,11	-0,130	,896

İfadelere Ait Katılım Düzeylerinin, Uzaktan Eğitim Üzerine Eğitim Alma Durumu Açısından İncelenmesi için yapılan Mann Whitney testi sonuçları aşağıda verilmiştir.

“Öğretmenlere uzaktan eğitimde karşılaştıkları sorunları çözmek için gerekli teknik destek verilmektedir.” ifadesine ait katılım düzeyi, uzaktan eğitim üzerine eğitim alma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre uzaktan eğitim almış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

“Öğrencileriniz sizinle empati kurabildiğini ve çevrim içi eğitimde öğretmen olarak karşılaştığımız zorlukları anladığını düşünüyorum.” ifadesine ait katılım düzeyi, uzaktan eğitim üzerine eğitim alma durumuna göre anlamlı farklılık

göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre uzaktan eğitim almış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

4.6.9. İfadelere Ait Katılım Düzeylerinin, Kişiler Arası İletişim Eğitimi Alma Durumu Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

Tablo 9: İfadelere Ait Katılım Düzeylerinin, Kişiler Arası İletişim Eğitimi Alma Durumu Açısından İncelenmesi

	Kişiler arası iletişim eğitimi aldınız mı?				Z	p
	Evet		Hayır			
	Ort	ss	Ort	ss		
Uzaktan eğitim uygulamalarını gerçekleştirmek için gerekli teknolojik ve yöntem bilgisine sahibim.]	3,96	1,27	3,38	1,39	-1,429	,153
Uzaktan eğitim uygulamalarına uyum sağlamam kolay oldu.]	4,12	1,09	3,23	1,42	-2,046	,041*
Yüz yüze eğitim ile uzaktan eğitim süreçlerinde aynı eğitim-öğretim yöntemlerini kullandım.]	3,00	1,35	2,69	1,03	-0,691	,490
Uzaktan eğitim uygulamalarına öğrenciler daha çabuk uyum sağladı.]	2,76	1,33	2,23	1,01	-1,186	,236
Uzaktan eğitim uygulaması ile gerçekleşen derslerde, öğrenme düzeyi yüz yüze eğitim ile eşittir.]	2,00	1,29	2,00	1,15	-0,296	,768
Covid-19 sonrası eğitim sürecinde uzaktan eğitimin daha çok tercih edileceğine inanıyorum.]	2,28	1,28	2,62	1,33	-0,868	,385
Uzaktan eğitim, eğitimin kalitesini arttırmaktadır.]	2,12	1,27	2,31	0,95	-0,922	,356
Uzaktan eğitim öğrenciler analitik düşünme kabiliyetini arttırmaktadır.]	2,12	1,17	2,31	1,11	-0,687	,492
Uzaktan eğitim sürecinin devamı için yetişmiş insan gücü ihtiyacını karşılamak şarttır]	2,92	1,32	3,08	1,19	-0,237	,813
Öğretmenlere uzaktan eğitimde karşılaştıkları sorunları çözmek için gerekli teknik destek verilmektedir.]	3,28	1,34	2,69	1,44	-1,228	,219
Uzaktan eğitimde derslerin işlenmesi sürecinde kullandığımız öğretim teknikleri yeterlidir.]	2,52	1,33	2,77	1,01	-0,746	,456
Derslerin işlenmesi sürecinde kullanılan öğretim teknikleri kullanımı kolaydır.]	3,08	1,19	3,00	1,15	-0,159	,874
Okullar öğretmenlere uzaktan eğitimi desteklemek gerekli eğitimleri vermektedir.]	3,32	1,28	3,00	1,15	-0,938	,348
Uzaktan eğitimde ders öncesi hazırlık ve dersinin yürütülmesi için daha fazla emek harcanmaktadır.]	3,72	1,14	3,00	1,08	-1,776	,076
Uzaktan eğitimi yüz yüze eğitime tercih ederim.]	1,84	1,25	2,15	1,34	-0,771	,441
Derslerimizi çevrimiçi anlatmaktan memnunuz.]	2,40	1,38	2,15	0,80	-0,128	,898
Yüz yüze eğitimden çevrimiçi eğitime geçtiğinde kullandığım materyaller yeterlidir.]	2,60	1,29	2,85	1,07	-0,683	,495
Çevrimiçi ders anlatmak, öğrencinin derse daha fazla katılma isteğini teşvik eder.]	2,32	1,11	2,15	1,07	-0,579	,562
Deneyimlerinize göre, bir öğretmen olarak bu süreçte üretkenliğimiz arttı.]	2,80	1,22	2,92	1,04	-0,255	,799
Öğrencileriniz sizinle empati kurabildiğini ve çevrim içi eğitimde öğretmen olarak karşılaştığımız zorlukları anladığını düşünüyorum.]	2,88	1,17	2,85	1,34	-0,016	,987

Çevrimiçi derslerin öğrencilerim ile aramdaki iletişimi olumsuz yönde etkilediğine inanıyorum.]	3,16	1,11	2,38	1,12	-2,162	,031*
Derslerimi çevrimiçi anlattığım için artık daha iyi öğretiyorum.]	2,48	1,08	2,23	1,24	-0,847	,397
Öğrencim ile iletişim kurmak çevrimiçi derslerde zorlaştı.]	3,24	1,33	3,31	1,18	-0,063	,950
Çevrimiçi dersler anlattığım için daha izole hissediyorum.]	3,60	1,08	2,77	1,24	-2,003	,045*
MEB'in eğitim programını çevrimiçi olarak başarıyla sürdürdüğünü inanıyorum.]	2,96	1,27	2,54	1,05	-1,180	,238

İfadelere Ait Katılım Düzeylerinin, Kişiler Arası İletişim Eğitimi Alma Durumu Açısından İncelenmesi için yapılan Mann Whitney testi sonuçları aşağıda verilmiştir

“Uzaktan eğitim uygulamalarına uyum sağlamam kolay oldu.” ifadesine ait katılım düzeyi, kişiler arası iletişim eğitim alma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre kişiler arası eğitimi almış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

“Çevrimiçi derslerin öğrencilerim ile aramdaki iletişimi olumsuz yönde etkilediğine inanıyorum.” ifadesine ait katılım düzeyi, kişiler arası iletişim eğitim alma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre kişiler arası eğitimi almış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

“Çevrimiçi dersler anlattığım için daha izole hissediyorum.” ifadesine ait katılım düzeyi, kişiler arası iletişim eğitim alma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre kişiler arası eğitimi almış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İlköğretim seviyesinde okuyan öğretmenlerin öğrencileri ile olan iletişimlerinde beklentilerinin belirlenmesini hedefleyen bu araştırma pek çok sonucu bünyesinde barındırmaktadır.

Sınıf ortamında sınıf disiplini daha iyi sağlayan ve öğrencilerin birbirleriyle olan iletişimlerinin daha verimli olduğunu düşünen öğretmenlerin oranı %97,4'tür. Sınıf ortamında zamanını daha verimli kullanan öğretmenlerin oranı %84,2 iken, bunu uzaktan eğitim uygulamalarında gerçekleştiren öğretmenlerin oranı %10,5'tir.

Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Algısı ile ilgili olan anketten toplanan verilerde; uzaktan eğitime uyum sağlamanın kolay olduğuna ilişkin “Uzaktan eğitim uygulamalarına uyum sağlamam kolay oldu.” ifadesi, uzaktan eğitimi için gerekli yeterliliğe ilişkin olan “Uzaktan eğitim uygulamalarını gerçekleştirmek için gerekli teknolojik ve yöntem bilgisine sahibim.” ifadesi ve uzaktan eğitimde algılanan emeğe ilişkin olan “Uzaktan eğitimde ders öncesi hazırlık ve dersinin yürütülmesi için daha fazla emek harcanmaktadır.” ifadesine ait katılım düzeyinin diğer ifadelerle göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Sayılan bu üç ifade en yüksek katılım gerçekleşen maddelerdir.

Öte yandan aynı anketten elde edilen verilerde; öğretmenlerin hangi eğitimi tercih ettiğine ilişkin olan “Uzaktan eğitimi yüz yüze eğitime tercih ederim.” ifadesi, uzaktan eğitimde gerçekleşen öğrenmenin yüz yüze eğitime eşit olduğuna ilişkin olan “Uzaktan eğitim uygulaması ile gerçekleşen derslerde, öğrenme düzeyi yüz yüze eğitim ile eşittir.” ifadesi ve uzaktan eğitimin analitik düşünme kabiliyetindeki etkisine ilişkin olan “Uzaktan eğitim öğrenciler analitik düşünme kabiliyetini arttırmaktadır.” ifadesine ait katılım düzeyinin diğer ifadelerle göre daha düşük düzeyde olduğu gözlenmiştir.

Uzaktan Eğitim Süreklerinde Öğrenci Tutum ve Davranışları anketinden toplanan verilerde; öğrencilerin birbirleriyle iletişimlerine ilişkin olan “Birbirlerinin görüşlerini dikkate alırlar.” ifadesi, “Karşısındakine konuşma fırsatı verirler.” ifadesi ve “Ses tonlarına dikkat ederler.” ifadesine ait katılım düzeyinin diğer ifadelerle göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Öte yandan aynı anketten elde edilen verilerde; “Kendilerini birbirlerinin yerine koyarak (empati kurarak) anlamaya çalışırlar.” ifadesi, “Düşüncelerini açık ve net bir şekilde ifade ederler.” ifadesi ve “Suçlayıcı konuşurlar.” ifadesine ait katılım düzeyinin diğer maddelere göre daha düşük düzeyde olduğu gözlenmiştir.

Uzaktan Eğitim ile İlgili Sorular anketinden toplanan verilerde; “Çevrimiçi dersler anlattığım için daha izole hissediyorum.” ifadesine “Öğrencim ile iletişim kurmak çevrimiçi derslerde zorlaştı.” ifadesine ve “Çevrimiçi derslerin öğrencilerim ile aramdaki iletişimi olumsuz yönde etkilediğine inanıyorum.” ifadesine olan katılımın diğer ifadelerle göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Öte yandan aynı anketten elde edilen verilerde; “Çevrimiçi ders anlatmak, öğrencinin derse daha fazla katılma isteğini teşvik eder.” ifadesine, “Derslerimizi çevrimiçi anlatmaktan memnunuz.” ifadesine ve “Derslerimi çevrimiçi anlattığım için artık daha iyi öğretiyorum.” ifadesine katılımın diğer maddelere göre daha düşük düzeyde olduğu gözlenmiştir.

İfadelerle Ait Katılım Düzeylerinin, Çalışılan Öğretim Kademesi açısından incelenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları aşağıda verilmiştir. “Yüz yüze eğitimden çevrimiçi eğitime geçtiğinde kullandığım materyaller yeterlidir.” ifadesine ait katılım düzeyi, çalışılan öğretim kademesine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre ortaokul kademesinde çalışanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken lise kademesinde çalışanlarda en düşüktür.

İfadelerle Ait Katılım Düzeylerinin, Uzaktan Eğitim Döneminde Kullanılan Yazılım Açısından İncelenmesi için yapılan test(hangi testin olduğunu yazabilirsiniz) sonuçlarına göre; “Uzaktan eğitim uygulaması ile gerçekleşen derslerde, öğrenme düzeyi yüz yüze eğitim ile eşittir.” ifadesine ait katılım düzeyi, uzaktan eğitim döneminde kullanılan yazılıma göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre Microsoft teams kullanmış olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken diğer yazılımları kullananlarda en düşüktür. “Covid-19 sonrası eğitim sürecinde uzaktan eğitimin daha çok tercih edileceğine inanıyorum.” ifadesine ait katılım düzeyi, uzaktan eğitim döneminde kullanılan yazılıma göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre Microsoft teams kullanmış olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken diğer yazılımları

kullananlarda en düşüktür. “Uzaktan eğitim, eğitimin kalitesini arttırmaktadır.” ifadesine ait katılım düzeyi, uzaktan eğitim döneminde kullanılan yazılıma göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre Microsoft teams kullanmış olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken diğer yazılımları kullananlarda en düşüktür. “Uzaktan eğitim öğrenciler analitik düşünme kabiliyetini arttırmaktadır.” ifadesine ait katılım düzeyi, uzaktan eğitim döneminde kullanılan yazılıma göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre Microsoft teams kullanmış olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken diğer yazılımları kullananlarda en düşüktür.

İfadelere Ait Katılım Düzeylerinin, Uzaktan Eğitim Üzerine Eğitim Alma Durumu Açısından İncelenmesi için yapılan test sonuçlarına göre; “Öğretmenlere uzaktan eğitimde karşılaştıkları sorunları çözmek için gerekli teknik destek verilmektedir.” ifadesine ait katılım düzeyi, uzaktan eğitim üzerine eğitim alma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre uzaktan eğitim almış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır. “Öğrencileriniz sizinle empati kurabildiğini ve çevrim içi eğitimde öğretmen olarak karşılaştığımız zorlukları anladığını düşünüyorum.” ifadesine ait katılım düzeyi, uzaktan eğitim üzerine eğitim alma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre uzaktan eğitim almış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

İfadelere Ait Katılım Düzeylerinin, Kişiler Arası İletişim Eğitimi Alma Durumu Açısından İncelenmesi için yapılan test sonuçlarına göre; “Uzaktan eğitim uygulamalarına uyum sağlamam kolay oldu.” ifadesine ait katılım düzeyi, kişiler arası iletişim eğitim alma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre kişiler arası eğitimi almış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır. “Çevrimiçi derslerin öğrencilerim ile aramdaki iletişimi olumsuz yönde etkilediğine inanıyorum.” ifadesine ait katılım düzeyi, kişiler arası iletişim eğitim alma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre kişiler arası eğitimi almış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır. “Çevrimiçi dersler anlattığım için daha izole hissediyorum.” ifadesine ait katılım düzeyi, kişiler arası iletişim eğitim alma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre kişiler arası eğitimi almış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

Bu çalışmadan hareketle devlet okullarında da bu kanalların daha şeffaf olması ve bağ kurulması için benzer anket çalışmalarının yapılması ve sonuçlarının değerlendirilerek çalışmaların yürütülmesi, ilkokul seviyesinde çocukların eğitim-öğretim hayatında kaybolmasının önüne geçecektir.

KAYNAKÇA

- Alan, Ü. (2021). Distance education during the Covid19 pandemic in Turkey: Identifying the needs of early childhood educators. *Early Childhood Education Journal, Cilt 49*, 987–994.
- Ally, M. (2004). Foundations of educational theory for online learning. *Theory and practice of online learning, Vol. 2*, 15-44.
- Arat, T., & Bakan, Ö. (2014). Uzaktan eğitim ve uygulamaları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, Cilt 14, Sayı 1-2*, 363-374.
- Aydın, E. & Erol, S. (2021). The views of Turkish language teachers on distance education and digital literacy during Covid-19 Pandemic, *International Journal of Education & Literacy Studies, Cilt 9, Sayı 1*, 60-71.
- Aydın, M. (2000). *Eğitim Yönetimi*. Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.
- Aziz, A. (2016). *İletişime Giriş (Genişletilmiş 5.Baskı)*. İstanbul: Hiperlink.
- Bal, H. (2004). *İletişim Sosyolojisi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, Yayın No:42, SDÜ Basımevi .
- Bangert, A. (2006). “Identifying factors underlying the quality of online teaching effectiveness: an exploratory study. *Journal of Computing in Higher Education, Vol. 17 No. 2*, 79-99.
- Başaran, İ. E. (1996). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Becerikli, S. (2021). Türk eğitim tarihinde bir uzaktan öğretim deneyimi (YAYKUR), *MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 1, Sayı 23*, 461-475.
- Bektaş, A. (2000). *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Benson, A. (2002). Using online learning to meet workforce demand: a case study of stakeholder. *Quarterly Review of Distance Education, Vol. 3 No. 4*, 443-452.
- Berigel, M., & Çetin, İ. (2020). Açık ve Uzaktan Öğretimde Öğreten ve Öğrenen Roller. E. T. Gürer içinde, *Açık ve uzaktan öğrenme* (s. 127-145). Ankara: Pegem Akademi.
- Cavanaugh, A. J., & Song, L. (2014). Audio Feedback versus Written Feedback: Instructors' and Students' Perspectives. *Journal of Online Learning and Teaching, Vol. 10 No. 1*, 122-142.
- Celep, C., & Erdoğan, S. (2002). Orta Öğretimde Olumlu Öğretmen-Öğrenci İlişkileri. *Eğitim ve Bilim Dergisi Sayı 124*, 13-22.
- Cheney, G., Christensen, L. T., Zorn, T. E., & Ganesh, S. (2011). *Organizational Communication in an Age of Globalization*. Long Grove: Waveland Press.

- Cihangir, Z. (2011). *Kişilerarası İletişimde Dinleme Becerisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Conrad, D. (2002). Deep in the hearts of learners: insights into the nature of online community. *The Journal of Distance Education*, Vol. 17 No. 1, 1-19.
- Cüceloğlu, D. (2002). *Yeniden İnsan İnsana*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çetinkanat, C. P. (1998). *Örgütsel İklim ve İş Doyumu*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı yayınlanmamış doktora tezi.
- Dökmen, Ü. (2007). *Küçük Şeyler*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Durak, G., Çankaya, S. & İzmirli, S. (2020). Examining the Turkish universities' distance education systems during the COVID-19 pandemic. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, Cilt 14, Sayı 1, 787-809.
- Durdu, L. (2020). Açık ve uzaktan öğrenmede sorunlar ve çözüm önerileri. E. T. Gürer içinde, *Açık ve uzaktan öğrenme (3. Baskı)* (s. 227-268). Ankara: Pegem Akademi.
- Elitas, T., & Devran, Y. (2017). Yeni iletişim teknolojilerinin uzaktan eğitime entegrasyonu sürecinde sanal sınıf ortamları: Atauzem Örneği. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 213-225.
- Eroğlu, F. (2009). *Davranış Bilimleri*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Ersever, O. (1987). Encounter Gruplarında Sözsüz İletişim. *Grup Psikoterapileri Kongre Sempozyumu Bildirileri* (s. 130-134). Grup Psikoterapi Derneği Yayınları.
- Gamble, T. K., & Gamble, M. W. (2013). *Interpersonal Communication: Building Connections Together 1st Edition*. California : Sage.
- Geray, C. (2007). Distance education in Turkey, *International Journal of Educational Policies*, Cilt 1, Sayı 1, 33-62.
- Gordon, T. (2008). *Etkili Öğretmenlik Eğitimi*. İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Gökçe, A.T. (2008). Küreselleşme sürecinde uzaktan eğitim. D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 11, 1-12.
- Gökçe, O. (2006). *İletişim Bilimi-İnsan İlişkilerinin Anatomisi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güçlü, N. (2012). Sınıf İçi İletişim ve Etkileşim . L. KÜÇÜKAHMET içinde, *Sınıf Yönetimi* (s. 18-60). Ankara: Pegem Yayınevi.

- Güneş, F. (2015). Eğitim ve Zihinsel Değişim. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 1-20.
- Gürer, M. D. (2019). Açık ve uzaktan öğrenmenin temelleri, *Açık ve Uzaktan Öğrenme*. E. Tekinarslan ve M. D. Gürer, İstanbul: Pegem Akademi Yayınları.
- Gürgen, H. (1997). *Örgütlerde İletişim Kalitesi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Gürsel, M. (2008). *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi*. Konya: Eğitim kitabevi.
- Haggarty, L., & Postlethwaite, K. (2002). Strategies for improving communication between teachers and school students about learning: a university/school collaborative research project. *Educational Action Research Volume 10- Issue 3*, 449-478.
- Hung, M.-L., Choua, C., Chen, C.-H., & Own, Z.-Y. (Volume 55, Issue 3). Learner readiness for online learning: Scale development and student perceptions. *Computers & Education*, 1080-1090.
- Ice, P., Curtis, R., Phillips, P., & Wells, J. (2007). Using Asynchronous Audio Feedback to Enhance Teaching Presence and Students' Sense of Community. *Journal of Asynchronous Learning Networks*, Vol. 11 No. 2, 3-25.
- Jaggars, S. S., & Xu, D. (2016). How do online course design features influence student performance? *Computers & Education Volume 95*, 270-284.
- Kağıtçıbaşı, Ç., & Cemalcılar, Z. (2016). *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kalin, Ö. U., & Baydar, A. (2020). Sosyal bilimlerde uzaktan eğitimin dünya ve Türkiye'deki örnek uygulamalar açısından analizi. E. Koçoğlu içinde, *Sosyal bilimlere uzaktan eğitimde bakış* (s. 263-313). Ankara: Pegem Akademi.
- Karadağ, E.& Yücel, C. (2020). Yeni tip koronavirüs pandemisi döneminde üniversitelerde uzaktan eğitim: lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması. *Yükseköğretim Dergisi, Cilt 10, Sayı 2*, 181-192.
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kaya, Z. (2002). *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Kayaalp, İ. (2004). *Eğitimde İletişim Dili*. İstanbul: Nesil Yayıncılık.
- Keengwe, J., & Kidd, T. (2010). Towards best practice in online learning and teaching in higher education. *Merlot Journal of Online Learning and Teaching*, Vol. 6 No. 2, 533-541.
- Keyton, J. (2002). *Communicating in Groups: Building Relationships for Effective Decision Making*. Boston: McGraw-Hill.

- Kinash, S., Knight, D., & McLean, M. (2015). Does digital scholarship through online lectures affect student learning? *Journal of Educational Technology and Society*, Vol. 18 No. 2, 129-139.
- Korkut, F. (2005). Yetişkinlere Yönelik İletişim Becerileri Eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 28, 143-149.
- Kutlu, M., Balcı, S., & Yılmaz, M. (2007). İletişim Becerileri Eğitiminin Öğrencilerin Kendini Ayarlama ve İyimserlik Düzeylerine Etkisi. *Eurasian Journal of Educational Research*, No:27.
- Kyriacou, C. (2014). *Essential Teaching Skills* . Nelson Thornes.
- Lutgen-Sandvik, P., & Sypher, B. D. (2009). *Destructive Organizational Communication Processes, Consequences, and Constructive Ways of Organizing*. New York: Routledge.
- McShane, S. L., & Glinow, M. A. (2004). *Organizational Behavior: Emerging Realities for the Workplace Revolution 3rd Edition*. Mcgraw-Hill .
- MEB (2020) Turkey Made Digital World List Its Distance Education Statistics. <http://www.meb.gov.tr/turkey-made-digital-world-list-with-its-distance-education-statistics/haber/21158/en> (Erişim 16.09.2022)
- Mısırlı, İ. (2003). *Genel İletişim*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Moore, M. G., & Kearsley, G. (2012). *Distance education: a system view*. Wadsworth: Belmont.
- Nazlı, E. H. (2022). *Reklam dili: Bir iletişim biçimi olarak Türkçe reklam söylemi üzerine toplumdilbilimsel bir inceleme*. Diyarbakır: Yayımlanmamış doktora tezi, Dicle Üniversitesi.
- Özdemir, Y. (2008). *Ortaöğretim okullarında görev yapan sınıf danışman öğretmenlerinin öğrenci motivasyonuna etkisi*. İstanbul: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi.
- Özdemir, Y. (2008). *Ortaöğretim Okullarında Görev Yapan Sınıf Danışman Öğretmenlerinin Öğrenci Motivasyonuna Etkisi Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkul, A. E. (2001) Anadolu University Distance Education System from Emergence to 21st Century. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*, 2(1): 15-31.
- Peters, J. D. (1999). *Speaking into the Air A History of the Idea of Communication*. Chicago: The University of Chicago Press.

- Redfern, S., & Naughton, N. (2002). Collaborative virtual environments to support communication and community in internet-based distance education. *Journal of Information Technology Education*, 1(3) , 210-220.
- Rüzgar, N.S. (2004). Distance education in Turkey, *Turkish Online Journal of Distance Education*, Cilt 5, Sayı 2, 22-32.
- Samur, Y. Akgün, E. & Duman, B. (2011). Distance education in Turkey: Past-present-future. *Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK-2011)* 27-29 Mayıs 2011, 2. Cilt / Bölüm XI, 1325-1330.
- Sever, S. (1998). Dil ve İletişim (Etkili Yazılı Ve Sözlü Anlatım). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt 31, Sayı 1, 51-66.
- Summers, D. C. (2005). *Quality Management: Creating and Sustaining Organizational Effectiveness*. Pearson Prentice Hall.
- Sun, L., Tang, Y. & Zuo, W. (2020). Coronavirus pushes education online. *Nature Materials*, Vol 19, 687.
- Şahin, F. Y. (1997). *Grupla iletişim becerileri eğitiminin üniversite öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerine etkisi*. Ankara: Gazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı yayınlanmamış doktora tezi.
- Talay, S. (2021). *Pozitif psikoloji bağlamında duygu düzenleme süreçlerinin kişilerarası iletişime etkisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Taşar, H. (2009). Eğitimde İletişim ve Yönetimi. M. Çelikten içinde, *Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre Sınıf Yönetimi* (s. 131-172). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Taşer, S. (2015). *Konuşma Eğitimi*. İstanbul: Pegasus Yayınları.
- Tekinarslan, E. (2019). Açık ve uzaktan öğrenme modelleri. E. T. Gürer (Dü.) içinde, *Açık ve Uzaktan Öğrenme*. İstanbul: Pegem Akademi Yayınları.
- Tomul, E. (2020). Sınıfta Öğretmen - Öğrenci İletişimi. H. Kıran, & K. Çelik içinde, *Etkili Sınıf Yönetimi* (s. 145-171). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Turan, A. (2021). Covid-19 salgını nedeniyle uzaktan eğitim alan Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik tutum ve görüşler, Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Uzmanlık Tezi, Erzurum.
- Turanlı, M., & Güriş, S. (2012). *Temel İstatistik*. İstanbul: Der Yayınları.
- Tutar, H. (2003). *Örgütsel İletişim*. Ankara: Seçkin Yayıncılık .
- Tutar, H., & Yılmaz, M. K. (2010). *Genel İletişim, Kavramlar ve Modeller*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Uğurlu, C. T. (2018). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Sözkesen Matbaacılık.
- Usluata, A. (1996). *İletişim*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Usun, S. (2004). Factors affecting the application of information and communication technologies (ICT) in distance education (a case study of Turkey). *Turkish Online Journal of Distance Education*, Cilt 5, Sayı 1, 1-16.
- Uşun, S. (2006). *Uzaktan Eğitim*. Ankara : Nobel Yayınları.
- Ünal, S., & Ada, S. (2003). *Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Whirter, J. (1998). *Çocukla İletişim (Ç.Nilüfer Acar)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Yaşlı, K. (2008). *Yabancı dil öğretiminde iletişimsel yeti ve iletişimsel yetinin kazandırılmasına ve geliştirilmesine yönelik uygulamalar*. Ankara: Ankara Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Dilbilim Ana Bilim Dalı yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Yatkın, A. (2003). *Toplam Kalite Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yavuz, M. (2018). Eğitim ile ilgili temel kavramlar. M. Yavuz içinde, *Eğitim bilimine giriş* (s. 1-26). Ankara: Anı.
- Yavuzer, H. (2016). *Çocuk Eğitimi El Kitabı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

EKLER

ANKET SORULARI

COVID 19 Pandemi Kısıtlamaları Döneminde, Uzaktan Eğitim Uygulamalarının, Öğretmen-Öğrenci İletişim Süreçlerine Etkileri

Bu araştırmaya ile uzaktan eğitim süreçlerinin eğitim-öğretim açısından önemli olan öğretmen-öğrenci iletişimi üzerindeki etkilerinin saptanması amaçlanmaktadır. Araştırma sonuçları, örgün eğitim ile uzaktan eğitim uygulamalarının arasındaki farkların saptanması, verimli-verimsiz noktaların saptanması ve iyileştirilebilecek hususların saptanması için kullanılacaktır.

Araştırmaya verdiğiniz katkı ve destek için teşekkür ederiz.

Kişisel Bilgiler

Cinsiyetiniz

Kadın

Erkek

Branşınız

Çalıştığınız öğretim kademesi

İlkokul

Ortaokul

Meslekteki çalışma süreniz

0-5 Yıl

6-10 yıl

11-15 yıl

16-20 yıl

20 yıl üzeri

Kişisel bilgisayara sahip misiniz?

Evet

Hayır

Evinizde internet bağlantınız var mı?

Evet

Hayır

Bilgisayar eğitimi aldınız mı?

Evet

Hayır

Uzaktan eğitim üzerine eğitim aldınız mı?

Evet

Hayır

Kişiler arası iletişim eğitimi aldınız mı?

Evet

Hayır

Uzaktan eğitim döneminde kullanılan yazılımı kullandınız?

Zoom

Google Meet

Microsoft Teams

EBA

Diğer

Sınıf – Uzaktan Eğitim Farklılıkları	Sınıf Ortamında	Uzaktan Eğitim Uygulamalarında	Kararsızım
Öğrenciler ile daha etkili iletişim kurabiliyorum.			
Öğrencileri daha iyi tanımama imkan veriyor.			
Öğrencilerin derse verdikleri dikkati daha iyi ölçebiliyorum.			
Sınıf disiplinini daha iyi sağlıyorum.			
Öğrencilerin derse katılımı daha verimli oluyor.			
Zamanımı daha verimli kullanabiliyorum.			
Ölçme-Değerlendirme (sınav vb.) uygulamaları daha verimli oluyor.			
Öğrencilerin birbirleri ile olan iletişimleri daha verimli oluyor.			
Öğrenciler ile daha etkili iletişim kurabiliyorum.			
Öğrencileri daha iyi tanımama imkan veriyor.			
Öğrencilerin derse verdikleri dikkati daha iyi ölçebiliyorum.			
Sınıf disiplinini daha iyi sağlıyorum.			
Öğrencilerin derse katılımı daha verimli oluyor.			
Zamanımı daha verimli kullanabiliyorum.			
Ölçme-Değerlendirme (sınav vb.) uygulamaları daha verimli oluyor.			
Öğrencilerin birbirleri ile olan iletişimleri daha verimli oluyor.			

Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Algısı ile İlgili Sorular	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Uzaktan eğitim uygulamalarını gerçekleştirmek için gerekli teknolojik ve yöntem bilgisine sahibim.					
Uzaktan eğitim uygulamalarına uyum sağlamam kolay oldu.					
Yüz yüze eğitim ile uzaktan eğitim süreçlerinde aynı eğitim-öğretim yöntemlerini kullandım.					
Uzaktan eğitim uygulamalarına öğrenciler daha çabuk uyum sağladı.					
Uzaktan eğitim uygulaması ile gerçekleşen derslerde, öğrenme düzeyi yüz yüze eğitim ile eşittir.					
Covid-19 sonrası eğitim sürecinde uzaktan eğitimin daha çok tercih edileceğine inanıyorum.					
Uzaktan eğitim, eğitimin kalitesini arttırmaktadır.					
Uzaktan eğitim öğrenciler analitik düşünme kabiliyetini arttırmaktadır.					
Uzaktan eğitim sürecinin devamı için yetişmiş insan gücü ihtiyacını karşılamak şarttır					
Öğretmenlere uzaktan eğitimde karşılaştıkları sorunları çözmek için gerekli teknik destek verilmektedir.					
Uzaktan eğitimde derslerin işlenmesi sürecinde kullandığımız öğretim teknikleri yeterlidir.					
Derslerin işlenmesi sürecinde kullanılan öğretim teknikleri kullanımı kolaydır.					
Okullar öğretmenlere uzaktan eğitimi desteklemek gerekli eğitimleri vermektedir.					
Uzaktan eğitimde ders öncesi hazırlık ve dersinin yürütülmesi için daha fazla emek harcanmaktadır.					
Uzaktan eğitimi yüz yüze eğitime tercih ederim.					
Uzaktan eğitim uygulamalarını gerçekleştirmek için gerekli teknolojik ve yöntem bilgisine sahibim.					
Uzaktan eğitim uygulamalarına uyum sağlamam kolay oldu.					
Yüz yüze eğitim ile uzaktan eğitim süreçlerinde aynı eğitim-öğretim yöntemlerini kullandım.					
Uzaktan eğitim uygulamalarına öğrenciler daha çabuk uyum sağladı.					
Uzaktan eğitim uygulaması ile gerçekleşen derslerde, öğrenme düzeyi yüz yüze eğitim ile eşittir.					

Covid-19 sonrası eğitim sürecinde uzaktan eğitimin daha çok tercih edileceğine inanıyorum.					
Uzaktan eğitim, eğitimin kalitesini arttırmaktadır.					
Uzaktan eğitim öğrenciler analitik düşünme kabiliyetini arttırmaktadır.					
Uzaktan eğitim sürecinin devamı için yetişmiş insan gücü ihtiyacını karşılamak şarttır					
Öğretmenlere uzaktan eğitimde karşılaştıkları sorunları çözmek için gerekli teknik destek verilmektedir.					
Uzaktan eğitimde derslerin işlenmesi sürecinde kullandığımız öğretim teknikleri yeterlidir.					
Derslerin işlenmesi sürecinde kullanılan öğretim teknikleri kullanımı kolaydır.					
Okullar öğretmenlere uzaktan eğitimi desteklemek gerekli eğitimleri vermektedir.					
Uzaktan eğitimde ders öncesi hazırlık ve dersinin yürütülmesi için daha fazla emek harcanmaktadır.					
Uzaktan eğitimi yüz yüze eğitime tercih ederim.					

Uzaktan Eğitim Süreçlerinde Öğrencilerin Tutum ve Davranışları	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Düşüncelerini açık ve net bir şekilde ifade ederler.					
Kendilerini birbirlerinin yerine koyarak (empati kurarak) anlamaya çalışırlar.					
Argo kelimelere yer verirler.					
Nezaket kurallarına dikkat ederler.					
Birbirlerinin sözlerini keserler.					
Birbirlerinin görüşlerini dikkate alırlar.					
Devrik cümle kullanırlar.					
Birbirlerinin sözlerini yanlış algırlar.					
Birbirlerinin fikir ve düşüncelerine tahammül ederler.					
İçten ve sempatik davranırlar.					
Birbirlerini etkili ve sabırlı dinlerler.					
Kendi hatalarını kabul ederler.					
Ses tonlarına dikkat ederler.					
Karşılıklı olarak iletişime açıktırlar.					
Görüşlerinin kabul edilmesi için dayatırlar.					
Suçlayıcı konuşurlar.					

Duygu ve düşüncelerini açıkça ifade etmek yerine, dolaylı anlatırlar.					
Kendilerinin her zaman haklı olduğunu düşünürler.					
Karşısındakine konuşma fırsatı verirler.					
Düşüncelerini açık ve net bir şekilde ifade ederler.					
Kendilerini birbirlerinin yerine koyarak (empati kurarak) anlamaya çalışırlar.					
Argo kelimelere yer verirler.					
Nezaket kurallarına dikkat ederler.					
Birbirlerinin sözlerini keserler.					
Birbirlerinin görüşlerini dikkate alırlar.					
Devrik cümle kullanırlar.					
Birbirlerinin sözlerini yanlış algırlar.					
Birbirlerinin fikir ve düşüncelerine tahammül ederler.					
İçten ve sempatik davranırlar.					
Birbirlerini etkili ve sabırlı dinlerler.					
Kendi hatalarını kabul ederler.					
Ses tonlarına dikkat ederler.					
Karşılıklı olarak iletişime açıktırlar.					
Görüşlerinin kabul edilmesi için dayatırlar.					
Suçlayıcı konuşurlar.					
Duygu ve düşüncelerini açıkça ifade etmek yerine, dolaylı anlatırlar.					
Kendilerinin her zaman haklı olduğunu düşünürler.					
Karşısındakine konuşma fırsatı verirler.					

Uzaktan Eğitim ile İlgili Sorular	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Derslerimizi çevrimiçi anlatmaktan memnunum.					
Yüz yüze eğitimden çevrimiçi eğitime geçtiğinde kullandığım materyaller yeterlidir. Çevrimiçi ders anlatmak, öğrencinin derse daha fazla katılma isteğini teşvik eder.					
Deneyimlerimize göre, bir öğretmen olarak bu süreçte üretkenliğimiz arttı.					
Öğrencileriniz sizinle empati kurabildiğini ve çevrim içi eğitimde öğretmen olarak karşılaştığımız zorlukları anladığını düşünüyorum.					

Çevrimiçi derslerin öğrencilerim ile aramdaki iletişimi olumsuz yönde etkilediğine inanıyorum.					
Derslerimi çevrimiçi anlattığım için artık daha iyi öğretiyorum.					
Öğrencim ile iletişim kurmak çevrimiçi derslerde zorlaştı.					
Çevrimiçi dersler anlattığım için daha izole hissediyorum.					
MEB'in eğitim programını çevrimiçi olarak başarıyla sürdürdüğünü inanıyorum.					
Derslerimizi çevrimiçi anlatmaktan memnunum.					
Yüz yüze eğitimden çevrimiçi eğitime geçtiğinde kullandığım materyaller yeterlidir.					
Çevrimiçi ders anlatmak, öğrencinin derse daha fazla katılma isteğini teşvik eder.					
Deneyimlerinize göre, bir öğretmen olarak bu süreçte üretkenliğimiz arttı.					
Öğrencileriniz sizinle empati kurabildiğini ve çevrim içi eğitimde öğretmen olarak karşılaştığımız zorlukları anladığını düşünüyorum.					
Çevrimiçi derslerin öğrencilerim ile aramdaki iletişimi olumsuz yönde etkilediğine inanıyorum.					
Derslerimi çevrimiçi anlattığım için artık daha iyi öğretiyorum.					
Öğrencim ile iletişim kurmak çevrimiçi derslerde zorlaştı.					
Çevrimiçi dersler anlattığım için daha izole hissediyorum.					
MEB'in eğitim programını çevrimiçi olarak başarıyla sürdürdüğünü inanıyorum.					